

«YANGI O'ZBEKISTONDA ERKIN VA FAROVON YASHAYLIK!»

VATAN – MUQADDAS, UNI HIMOYA QILISH SHARAFLI BURCHDIR!

www.mv-vatanparvar.uz

vatanparvar09@mail.ru

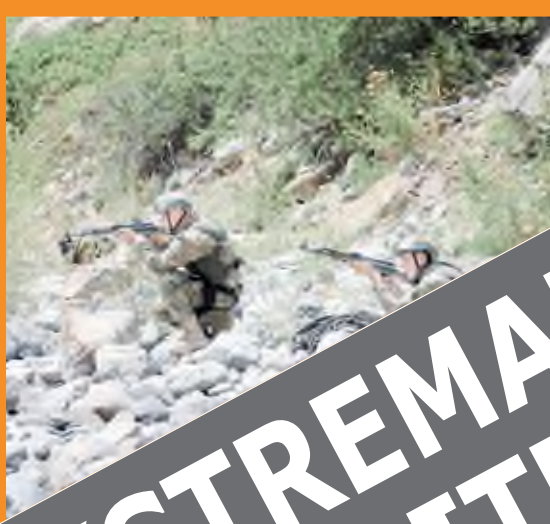

Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqa boshlagan

VATANPARVAR

Saytimizga o'tish
uchun QR-kodini
skaner qiling.

Ushbu sonida:
4-5

• GAP ONA VATAN G'ALABASIDA! • «MAYDONGA
CHIQQAN ALP...» • O'ZBEK TOG'-OTLIQ DIVIZIYASI
ASOSCHILARIDAN BIRI • UCH SHINGIL
HAQIQAT • QISHLOQ YIG'LAGAN KUN

«MARD O'G'Lon»NING «TANKA»SI

2021-yil 23-iyul, №29 (2936)

Mudofaa vazirligi tizimiga oid so'nggi yangiliklar bilan
quyidagi manzillar orqali tanishing:

t.me/mv_vatanparvar_uz
t.me/mudofaa_press

facebook.com/UzArmiya

instagram.com/uzbekistanarmy

www.youtube.com/c/UzArmiya

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг «Марказий ва Жанубий Осиё: минтақавий ўзаро боғлиқлик. Таҳдидлар ва имкониятлар» мавзусидаги халқаро конференциядаги нутқи

Хурматли делегациялар раҳбарлари! Хонимлар ва жаноблар! Қадрли меҳмонлар!

Авваламбор, «Марказий ва Жанубий Осиё: минтақавий ўзаро боғлиқлик. Таҳдидлар ва имкониятлар» халқаро конференциясининг барча иштирокчиларини чин қалбимдан самимий қутлайман.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош қотиби Антониу Гутерриш жанобларига Форумни қўллаб-қувватлаганлари учун алоҳида раҳмат айтмоқчиман.

Бугунги даврамизда Афғонистон Ислом Республикаси Президенти Ашраф Ғани Жаноби Олийларини ҳамда Покистон Ислом Республикаси Бош вазири Имрон Хон Жаноби Олийларини кўриб турганимдан хурсандман ва уларга чуқур миннатдорлик изҳор этаман.

Фурсатдан фойдаланиб, анжуманимизда бевосита қатнашаётган, асосий ҳамкор давлатларнинг ташқи ишлар вазирлари ва юқори мартабали вакиллари, нуфузли халқаро ва минтақавий ташкилотлар, жаҳоннинг етакчи молия институтлари раҳбарларига ҳам ташаккур билдираман.

Мураккаб пандемия шароитига қарамасдан, сиз, азизларнинг Форумимиздаги иштирокингиз икки томонлама ва минтақавий ҳамкорликни ривожлантиришга бўлган юксак эътибор ҳамда қатъий иштишингизни яққол тасдиқлайди.

Саховатли ва серқўёш Ўзбекистон заминига хуш келибсиз!

Хурматли анжуман иштирокчилари!

Буюк Ипак йўли чорраҳасида жойлашган Марказий ва Жанубий Осиё узоқ асрлар давомида халқлар ва цивилизациялар ўртасида фаол мулоқотга хизмат қилди.

Икки минтақанинг ўзаро яқин ҳамкорлиги натижасида янги билим ва фалсафий қарашлар, тиббиёт ва астрономия, жуғрофия ва математика, геодезия ва меъморчилик, дипломатия санъати ва давлат бошқаруви соҳасидаги ютуқлар, юксак маданий ва маънавий-маърифий кадриятлар кенг ёйилди.

Минтақаларимиз халқлари бир неча бор умумий давлатчилик тузилмалари таркибида, шу билан бирга, сиёсий, иқтисодий ва гуманитар маконда ўзаро ҳамжиҳатликда умр кечирганлар.

Ушбу ҳудудда вужудга келган Хараппа цивилизацияси, Юнон-Бақтрия ва Кушон подшоҳлиги, Турк хоқонлиги, Хуросон ва Мовароуннаҳр, Ғазнавийлар, Темурийлар, Бобурийлар ва бошқа давлатлар инсоният тарихида чуқур из қолдирган.

Марказий ва Жанубий Осиё азалдан ишончли савдо йўллари билан боғланиб, Яқин Шарқ, Европа ва Хитой мамлакатлари учун ўзига хос кўприк вазифасини ўтаган.

Бу ҳақда қадимги юнон тарихчиси Страбон ҳам ўз асарларида Окс дарёси – ҳозирги Амударё бўйлаб «Каспий ва Қора денгиз орқали Европага маҳсулотлар етказилган»ини қайд этган.

Эрамиздан аввалги учинчи-иккинчи минг йилликлардаёқ Ҳайбар ва Болан довонлари орқали ўтган савдо йўллари тармоғи бизларни ўзаро боғлаб турган.

Марказий ва Жанубий Осиёда ислом, буддавийлик, ҳиндуйлик динлари ва турли халқларнинг ноёб анъаналари тарқалиши туфайли буюк этномаданий муштараклик қарор топган, Шарқнинг бой ва ранг-баранг маданияти шаклланган.

Халқларимиз ўртасидаги ана шундай ўзаро қалин алоқалар жадал интеллектуал ва маърифий юксалишни таъминлади.

Бу жараён дунёга Чарака ва Сушрута, Брахмагупта ва Ал-Хоразмий, Ал-Фарғоний ва Форобий, Беруний, Ибн Сино сингари яна кўплаб етук олим ва мутафаккирларни етказиб берди.

Улар инсоният илмий ва фалсафий тафаккурининг бўлғуси ривожини бир неча аср олдиндан белгилаб бердилар.

Миллий адабиётларимиз мумтоз намояндаларининг номлари бутун дунёга маълум ва машҳурдир.

Бу биринчи навбатда Хусрав Дехлавий, Алишер Навоий, Абдурахмон Жомий, Муҳаммад Ҳайдар, Махтумқули, Мирзо Ғолиб, Абай, Рабиндранат Тагор, Садриддин Айний, Чингиз Айтматов ижодига дахлдордир.

Улар ўлмас асарлари билан жаҳон халқлари ўртасида тинчлик, озошлик ва инсонпарварлик тамойилларини, дўстлик ва ўзаро ишонч ғояларини ривожлантиришга улкан ҳисса қўшдилар.

Буюк олимлар – Абу Райҳон Беруний ва Заҳириддин Муҳаммад Бобур асарлари Марказий ва Жанубий Осиё минтақалари тарихи, илм-фани ва маданиятининг чинакам энциклопедиясидир.

Ҳиндистоннинг биринчи Бош вазири Жавахарлаъл Нерунинг Бобур ҳақидаги «у дилбар шахс, Уйғониш даврининг типик ҳукмдори», деган таърифи кўпчиликка яхши маълум.

Хусусан, Бобур ўзининг фундаментал асари «Бобурнома»да қайд этганидек, «ўн олтинчи асрда Афғонистон ҳудуди орқали Ҳиндистон ва Марказий Осиё ўртасида турли моллар ортилган минглаб туялардан иборат қарвонларнинг мунтазам қатновлари йўлга қўйилган».

Унинг фармонида биноан савдо йўллари бўйлаб қарвонсаройлар, қудуқ ва сардобалар бунёд этилган.

Бобурнинг набираси – Буюк Акбаршоҳ ҳам бобосининг ишларини давом эттирган ҳолда, Ҳиндистон тарихида бағрикенг ва узоқни кўра биладиган ҳукмдор сифатида ёрқин из қолдирган.

Таъкидлаш жоизки, ўша вақтларда Марказий ва Жанубий Осиёнинг савдо алоқалари Эрон, Арабистон, Усмонийлар давлати, Хитой, Россия сингари бошқа мамлакатлар билан ҳам фаол олиб борилган.

Тарихий манбаларнинг гувоҳлик беришича, Ҳиндистон ҳукмдори Аврангзеб 1695 йилда рус савдогари Семён Маленькойга мамлакатда савдо қилиш учун рухсатнома беради.

Мазкур фармон эски ўзбек тилида ёзилгани диққатга сазовордир.

Афсуски, тарихий вазият тақозоси билан ўн тўққизинчи асрда икки қўшни минтақанинг алоқалари узилиб қолди.

Ўзаро зиддиятлар кучайиб, кескин можароларга айланиши туфайли Марказий ва Жанубий Осиё ўртасида тўсиқлар пайдо бўлиб, чегаралар ёпилди.

Ҳамкорлик ва бир-бирини англаш даври тугаб, унинг ўрнини қарама-қаршилик ҳамда ишончсизлик муҳити эгаллади.

Бунинг салбий оқибатларини биз ҳозирги вақтда самарали трансчегаравий йўллар мавжуд эмаслиги, савдо-иқтисодий алоқалар яхши ривожланмагани ҳамда маданий-гуманитар муносабатлар салоҳияти тўлиқ ишга солинмагани мисолида ҳам сезиб, ҳис этиб турибмиз.

Хурматли хонимлар ва жаноблар!

Бугунги кунда дунё турли таҳдидлар, шу билан бирга, янги имкониятларни ўзида мужассам этган глобал геосиёсий ўзгаришлар даврига қадам қўйди.

Шундай мураккаб шароитда қарийб икки миллиард аҳоли яшайдиган Марказий ва Жанубий Осиё ўртасидаги ўзаро алоқаларни қайта тиклаш муҳим ҳаётий зарурат ва табиий жараёнга айланмоқда.

Ўйлайманки, халқларимизнинг улкан тарихий, илмий, маданий-маърифий мероси ҳамда иқтисодиётларимизнинг ўзаро бир-бирини тўлдириш имкониятларидан келиб чиққан ҳолда, мавжуд интеллектуал салоҳиятни, биргаликдаги саъй-ҳаракатларимизни ўзаро мувофиқлаштириш вақти келди.

Бу эса, ҳеч шубҳасиз, ўзининг қудратли таъсир кучини намоён этади.

Биз ўзаро боғлиқлик, ҳамкорлик, мулоқот ва энг асосийси, ишонч изчил ва барқарор ривожланиш, минтақаларимиз аҳолисининг турмуш даражаси ҳамда фаровонлигини оширишнинг ҳаракатлантирувчи кучига айланишига аминмиз.

Бундай ёндашув – давр талабидир.

Буларнинг барчаси бир томондан, зиддият ва ижтимоий-иқтисодий ларзалардан холи бўлган минтақаларо ҳамкорлик ва шериклик майдонини, иккинчи томондан, маҳсулотлар, хизматлар, инвестиция ва инновацияларнинг кенг бозори шаклланиши учун зарур шароитларни яратади.

Биз ушбу халқаро конференцияни ўтказиш ташаббусини илгари сурар эканмиз, қуйидаги омиллардан келиб чиққан мизини таъкидлашни истар эдим.

Биринчидан, қўшни мамлакатлар билан тинчлик ва дўстлик, ишонч ва яхши қўшничилик муносабатларини мустаҳкамлаш, ўзаро манфаатли ҳамкорликни кенгайтириш, конструктив сиёсат олиб бориш Марказий ва Жанубий Осиёдаги барча давлатларнинг умумий манфаатларига жавоб беради.

Иккинчидан, биз мамлакатларимиз ва минтақанинг узоқ муд-

датли истиқболни, келгуси ривожланишининг асосий драйвери бўлиб хизмат қиладиган барқарор савдо-иқтисодий, транспорт-коммуникация алоқаларини шакллантириш тарафдоримиз.

Пандемия инсоният дуч келаётган янги таҳдидларни кучларимизни бирлаштириш ва мувофиқлаштириш орқалигина енгиш мумкинлигини кўрсатди.

Биз ўзаро ҳамкорликни иқтисодиётни рақамлаштириш, электрон савдони ривожлантириш ва инновацияларни кенг жорий этиш орқали мустаҳкамлашга объектив эҳтиёж сезмоқдамиз.

Учинчидан, Афғонистон Ислом Республикаси Марказий ва Жанубий Осиё минтақавий боғлиқлигини амалда таъминлашнинг муҳим бўғинларидан бири ҳисобланади.

Ишонамизки, минтақавий шериклигимиз ушбу мамлакатда тинчлик ва барқарорлик ўрнатиш, унинг иқтисодий тикланиши учун муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Бугун Афғонистон ўзининг энг янги тарихидаги муҳим бурилиш даврини бошдан кечирмоқда.

Биз донишманд афғон халқи умуммиллий муроасага эришиш йўлида ўзаро келишувларга тайёр эканини намоён этишига аминмиз.

Афғон заминида кўпдан буён кутилаётган тинчликка эришиш учун можарони сиёсий йўл билан ҳал этиш ва бу жараён халқаро ҳамжамият томонидан ҳар тарафлама қўллаб-қувватланиши принципаал муҳим аҳамиятга эга.

Бу Афғонистоннинг умумминтақавий жараёнларга интеграцияси учун янги истиқболлар эшигини очади.

Тўртинчидан, хавфсизлик ва барқарорлик – минтақаларимизнинг изчил ривожланиши ва ўзаро алоқаларимиз мустаҳкамланишининг асосий шартидир.

Бизнинг хавфсизлигимиз бўлинмасдир ва уни фақат конструктив мулоқот ҳамда биргаликдаги саъй-ҳаракатларимиз орқали таъминлаш мумкин.

Хурматли Форум қатнашчилари!

Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатлари ўртасидаги фаол ва очик мулоқот улкан савдо-иқтисодий ва маданий-цивилизацион салоҳиятимизни тўлиқ рўёбга чиқариш учун беқиёс имкониятлар яратишига ишончим комил.

Шу муносабат билан қуйидаги тақлифларни билдирмоқчиман.

Биринчи. Бизнинг устувор вазирамиз савдо-иқтисодий алоқаларни ривожлантириш ва ўзаро сармояларни кўпайтириш учун қулай шарт-шароитларни яратиш ҳисобланади.

Маҳсулот ва хизматлар ҳамда инвестицияларнинг эркин ҳаракати учун транспорт-коммуникация ва энергетика инфратузилмаларини шакллантириш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва ҳаётга татбиқ этиш ушбу масалалар ечимига амалий ҳисса қўшган бўлур эди.

Бунинг учун ота-боболаримиз мажлис ва курултойлар, лойя жирға, васи мушаварат ва сабха каби йиғинларда тўпланганларидек, биз ҳам мамлакатларимиз ўртасида долзарб масалаларни муҳокама қилиш учун инвестициявий ҳамкорлик ва кооперацияни чуқурлаштириш, иқтисодий алоқаларни кенгайтириш бўйича йиллик минтақаларо форум ўтказишни таклиф этамиз.

Бундай мулоқотлар доирасида ишлаб чиқилган таклиф ва тавсиялар янги иш ўринларини яратиш, иқтисодиётларимиз салоҳиятини ривожлантириш ва уларнинг барқарор ўсишини таъминлашга қаратилган аниқ дастур ва лойиҳаларни уйғунлаштириш имкониятини беради.

Шунингдек, минтақаларимиз давлатлари ўртасида кўп томонлама Иқтисодий ҳамкорлик битимини тузиш масаласини қўшма экспертлик таҳлиладан ўтказишга доир ташаббусни илгари сураамиз.

Иккинчи. Марказий ва Жанубий Осиёда замонавий, самарадор ва хавфсиз транспорт-логистика инфраструктурасини яратиш.

Термиз – Мозори Шариф – Кобул – Пешовар темир йўл тармоғи минтақаларимиз ўртасидаги ўзаро боғлиқлик архитектурасининг асосий бўғинига айланиши керак.

Ушбу лойиҳа етакчи халқаро молия институтлари томонидан ҳам фаол қўллаб-қувватланмоқда.

Бу темир йўл тармоғининг қурилиши ҳар икки минтақанинг транзит салоҳиятини тўла рўёбга чиқариш, Жанубий Осиё ва Европа мамлакатлари ўртасида Марказий Осиё ва Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги ҳудуди орқали ўтадиган энг қисқа йўлни очиш, шу билан бирга, юкларнинг туриб қолиши ва ташиш муддатларини сезиларли даражада қисқартиришга хизмат қилади.

Умуман олганда, ушбу трансчегаравий темир йўлни фойдаланишга топшириш Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатларининг инклюзив иқтисодий ривожини учун мустаҳкам замин яратади.

Мазкур темир йўл тармоғи Ҳинд-Ганг текислигини Таксила, Гандара, Термиз сингари тарихий шаҳарлар орқали Евроосиёнинг жанубий ҳудуди билан боғлаган, Уттарпатханоми билан маълум қадимги шимолий савдо йўлининг ўзига хос замонавий шакли бўлади.

Ҳиндистонни Марказий Осиё мамлакатлари билан боғлайдиган «Шимол – Жануб» транспорт коридори мана шундай трансминтақавий инфратузилмани ҳаётга муваффақиятли татбиқ этишнинг ёрқин намунасидир.

Бундан ташқари, Трансафғон темир йўл қурилиши лойиҳаси келгусида мамлакатларимизни Хитой ва Осиё – Тинч океани минтақасининг бошқа етакчи давлатлари билан боғлаши мумкин. Бу эса «Бир макон, бир йўл» ташаббуси мақсадлари билан ҳам уйғундир.

Учинчи. Истиқболли рақамли платформаларни жорий этиш Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатларини иқтисодий ривожлантиришнинг локомотивига айланиши даркор.

Савдо, транзит, чегаралардан ўтиш борасида рақамли ҳамкорликни кучайтириш бўйича аниқ чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва Қўшма ҳаракатлар стратегиясини қабул қилиш зарур.

Бу жараёнга мамлакатларимиз ва БМТнинг ихтисослашган тузилмала-

ри етакчи экспертларини кенг жалб этиш муҳимдир.

Тўртинчи. Бепоеъ минтақаларимиз ҳудудида ҳамкорликда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш йўллари излаш.

Сўнгги вақтда асосий озиқ-овқат маҳсулотларининг нархи жадал ўсиб бораётгани, дунёнинг баъзи минтақаларида аҳоли кескин озиқ-овқат тақчиллигини бошидан кечираётгани кузатилмоқда.

Бундай таҳдидларни бартараф этиш бўйича Дастур ишлаб чиқиш учун БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) шафелигида мамлакатларимиз қишлоқ хўжалиги вазирларининг учрашувини ўтказишни таклиф этамиз.

Мазкур ҳужжат ишлаб чиқариш кооперацияларига оид лойиҳаларни амалга ошириш, илғор технологияларни татбиқ этиш, қўшма лойиҳаларни тайёрлаш ва тегишли тадқиқотлар ўтказиш каби вазифаларни назарда тутиши зарур.

Бешинчи. Хавфсизлик ва барқарорликка таҳдид ва хавф-хатарларга қарши курашишда кучларни бирлаштириш.

Биз терроризм, экстремизм, трансмиллий, хусусан, кибермакондаги жиноятчиликка қарши фақат биргаликда самарали кураш олиб боришимиз мумкин.

Бу борада дастлабки қадам сифатида БМТнинг Гиёҳвандлик ва жиноятчилик бўйича бошқармаси иштирокида Гиёҳвандликка қарши қўшма ҳаракатлар режасини ишлаб чиқишни таклиф этамиз.

Кучларни бирлаштириш зарур бўлган асосий йўналишлардан яна бири – терроризм хавфига қарши кураш, деб ҳисоблаймиз.

Биз ушбу масалалар бўйича икки минтақа вакиллари иштирокида махсус экспертлик учрашувини ташкил этишга тайёرمىз.

Бу мулоқотни жорий йил ноябрь ойида БМТнинг Марказий Осиёда глобал терроризмга қарши стратегиясини амалга ошириш бўйича Қўшма ҳаракатлар режаси қабул қилинганининг ўн йиллигига бағишлаб Тошкентда ўтказиладиган халқаро конференция доирасида уюштириш ҳам мумкин.

Олтинчи. «Яшил» иқтисодиётни ривожлантиришни рағбатлантириш ва экология масалалари алоҳида эътиборни талаб этади.

Марказий ва Жанубий Осиёнинг барча мамлакатларида жадал саноат ва демографик ўсиш жараёни глобал иқлим ўзгаришлари шароитида юз бермоқда.

Бундай вазиятда сув ресурслари тақчиллиги, атроф-муҳит ва атмосферанинг ифлосланиши, тупроқ қатламнинг емирилиши ва чўлланиш барчамизга дахлдор муаммолар ҳисобланади.

Тобора умумбашарий тус олиб бораётган Орол денгизининг қуриши билан боғлиқ вазият экологик таҳдидларнинг ўта салбий таъсирига яққол мисол бўла олади.

Бу фожианинг оқибатларини юмшатиш, келгусида инсониятни бундай офатлардан огоҳ этиш учун барча чораларни кўришимиз керак. Бу борада табиат билан уйғун бўлишга интилиб яшаган аجدодларимизнинг тажрибасига таянишимиз зарур.

Еттинчи. Биз Марказий ва Жанубий Осиёнинг улкан сайёҳлик салоҳиятини тўлиқ ишга солиш тарафдоримиз.

Бу ҳақда сўз юритганда, машҳур сайёҳлик брендларини, янги ва

қулай сайёҳлик маҳсулотлари ва йўналишларини, жумладан, қизиқиш тобора ортиб бораётган «зиёрат туризми»ни ривожлантириш, вакцинация бўйича ўзаро тан олинган сертификатлар асосида «Янги шароитдаги туризм» концепциясини кенг жорий этиш зарур.

Бутунжаҳон сайёҳлик ташкилоти доирасида Марказий ва Жанубий Осиё бўйича халқларимизнинг тарихий ва маданий меросини оммалаштиришга қаратилган Дастур ишлаб чиқишни таклиф қиламиз.

Саккизинчи. Илмий ва маданий-гуманитар алмашувларни кенгайтириш дўстлик ва ўзаро ишончни мустаҳкамлашнинг муҳим шартларидан биридир.

Шу муносабат билан, Ўзбекистонда, Термиз шаҳрида ЮНЕСКО шафелигида «Марказий ва Жанубий Осиёнинг тарихий мероси» мавзусида халқаро форум ўтказишни таклиф этамиз.

Мамлакатларимиз аҳолисининг катта қисмини ташкил этадиган ёшларни жалб этган ҳолда, таълим ва илм-фан, маданият ва спорт соҳаларида қўшма дастурларни амалга ошириш устувор аҳамият касб этмоқда.

Ёшлар – бизнинг бебаҳо бойлигимиз эканини барчамиз яхши англаймиз.

Мамлакатларимиз ва халқларимизнинг тақдири ва келажаги – айнан ёш авлоднинг қандай таълим ва тарбия олиши, улар учун қандай шарт-шароит ва «социал лифт»ларни яратиш беришимизга бевосита боғлиқ.

Ёшлар масаласида самарали ҳамкорликни йўлга қўйиш мақсадида доимий фаолият юритадиган Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатлари ёшлари кенгашини тузишни таклиф қиламан.

Тўққизинчи. Бугунги кунда илм-фан, технология ва инновациялар соҳасида юксак марраларга эришиш мамлакатларимизнинг жадал ривожини йўлидаги муҳим омил ҳисобланади.

Биргаликда қўшма тадқиқотлар ва инновацион ишларни олиб бориш, илмий ва ўқув стажировкаларини, тажриба алмашиш дастурларини рағбатлантириш зарур.

Шу муносабат билан Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатларининг олим ва тадқиқотчилари учун содда-лаштирилган виза тартибини жорий этиш, шунингдек, университетлар ва илмий-тадқиқот марказлари ўртасидаги ҳамкорлик бўйича онлайн-платформа яратишни таклиф этамиз.

Ўнинчи. Минтақаларимизнинг ўзаро боғлиқлиги ва тараққиёти суръатини тизимли ўрганиш ва таҳлил қилиш асосида чуқур ўйланган қарорлар қабул қилиш ҳозирги пайтда ҳар қачонгидан ҳам долзарбдир.

Мазкур Форум арафасида Тошкентда Марказий Осиё халқаро институти очилди.

Минтақавий ҳамкорликни ривожлантириш мақсадида ушбу таҳлил маркази қошида мамлакатларимизнинг таниқли олимлари, тадқиқотчи ва таҳлилчиларидан иборат Экспертлар кенгашини тузишни таклиф қиламиз.

Бундан ташқари, бугунги конференция якунлари бўйича **Марказий ва Жанубий Осиё ўртасида, умуман, Евроосиё маконида доимий ва барқарор ривожланишнинг муҳим омили сифатида ўзаро алоқаларни мустаҳкамлаш**

тўғрисида махсус резолюция лойиҳасини ишлаб чиқиб, БМТ Бош Ассамблеясига тақдим этишни таклиф қиламан.

Ушбу ҳужжатда мулоқотларимизнинг умумий ёндашувлари, асосий тамойил ва йўналишларини акс эттириш лозим.

Резолюция лойиҳасида бизнинг Марказий ва Жанубий Осиё мамлакатлари минтақавий боғлиқлиги бўйича юқори даражадаги доимий форумларни мунтазам ўтказиб боришга тайёрлигимизни акс эттириш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Ҳурматли конференция иштирокчилари!

Ушбу жараёнларда мамлакатимизнинг тутган ўрни ҳақида сўз юритиб, қуйидаги фикрларни алоҳида таъкидламоқчиман.

Бизнинг бугунги анжуманимиз янги Ўзбекистоннинг шаклланиши ва ривожланиши билан боғлиқ муҳим тарихий даврда бўлиб ўтмоқда.

Биз жамиятимизнинг барча соҳаларида тизимли ва туб демократик ислохотларни босқичма-босқич амалга оширмоқдамиз.

Бу ўзгаришлар кенг қўламли ва ортга қайтмайдиган муқаррар тус олди. Бу – халқимизнинг принципиал танловидир.

Марказий Осиё минтақасида – Қозғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Туркменистон билан яхши қўшничилик муносабатларини ривожлантириш бўйича амалга оширилган туб ўзгаришлар Ўзбекистон ташқи сиёсатининг асосий ютуғидир.

Умумий саъй-ҳаракатларимиз натижасида минтақамизда ўзаро ишонч ва бир-бирини қўллаб-қувватлаш руҳига асосланган мутлақо янги муҳит шаклланди.

Биз ривожланиш драйверлари ҳамда «янги ўсиш нуқталари»ни биргаликда аниқлаш ва мунтазам мулоқотлар учун самарали майдон яратдик. Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг навбатдаги Маслаҳат учрашувини август ойи бошида Туркменистонда ўтказишни режалаштирганмиз.

Шуни алоҳида таъкидлаб айтмоқчиман: **Ўзбекистон конструктив ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантиришга доимо тайёр бўлган ишончли ва барқарор, қатъий позицияга эга шерикдир.**

Ҳурматли хонимлар ва жаноблар! Азиз меҳмонлар!

Марказий ва Жанубий Осиёнинг тарихий ва цивилизациявий муштараклиги, халқларимиз ва мамлакатларимизнинг умумий манфаатлари биргаликда фаровон келажакни бунёд этишимиз учун мустаҳкам замин яратади.

Ўзаро алоқаларни ва минтақавий ҳамкорликни мустаҳкамламасдан туриб, бугунги кунда мамлакатларимиз дуч келаётган хавф-хатар ва таҳдидларни энгиз бўлмаслигини чуқур англаш вақти келди.

Биз фаровонлик ва тараққиётга эришиш йўлида биргаликда ривожланиш истиқболлари бўйича яхлит ёндашувларни ишлаб чиқишимиз лозим.

Бизнинг олдимизда Марказий ва Жанубий Осиё, умуман, бутун Евроосиё минтақасини барқарор, иқтисодий ривожланган фаровон ҳудудга айлантириш вазифаси турибди.

Анжуманимизнинг барча иштирокчиларига самарали фаолият тилайман.

Эътиборингиз учун ташаккур.

ЎЗА

ЭКСТРЕМАЛ ШАРОИТДА

**Ҳам назарий,
ҳам амалий**

Қачонки назарий билим амалиёт ўзаро уйғунлашса, ўшандагина кутилган натижага эришилади. Шу сабаб ҳам мутахассис алоқачи ҳамда мерганлар билан нотаниш ҳудудларда алоқани таъминлаш, мавжуд воситалардан ўринли ва сифатли фойдаланиш, умуман, жанговар топшириқларни бажаришнинг энг мақбул усул ва услублари бўйича назарий машғулотлар олиб борилмоқда.

Айтиш керакки, тоғли шароитларда олиб бориладиган ҳар қандай жанговар ҳаракатларнинг муваффақияти кўпроқ шахсий таркибнинг жисмоний ва руҳий ҳолати, қо-

Шу кунларда Мудофаа вазирлиги «Чимён» тоғ тайёргарлиги ўқув машқлар марказида «Узлуксиз алоқа» ҳамда «Аниқ мўлжал» ўқув курси бўйича ҳарбий хизматчилар билан тоғ ва тоғ олди ҳудудларда жанговар топшириқларни бажариш, алоқани таъминлаш, табиий ва сунъий тўсиқларни енгиб ўтиш, тактик ҳаракатларни олиб бориш каби машғулотлар ўтказилмоқда.

лаверса, табиий қийинчиликларни енгиб ўтиш, юсак касбий тайёргарлик ҳамда экстремал шароитларни тўғри баҳолай олиш қобилиятига боғлиқ бўлади. Шу боис «Узлуксиз алоқа» ҳамда «Аниқ мўлжал» ўқув курси тингловчилари билан бир вақтнинг ўзида ҳам назарий, ҳам амалий ўқув машғулотлари олиб борилди.

«Бўзсув» дарёси устидан арқон ёрдамида ўтиш машғулотида йигитлар ўз малака ва тажрибаларини орттириб, билим ва кўникмаларини янада мустаҳкамлади. Ҳудудга мувофиқ ниқобланиш, шартли беморни фавқулудда эвакуация қилиш каби жанговар вазифалар адо этилди. Юрт ўғлонларининг барча хатти-ҳаракатлари Мудофаа вазирлиги «Чимён» тоғ тайёргарлиги ўқув машқлар маркази етакчи мутахассислари томонидан кузатиб борилди. Йўл қўйилган хато ва камчиликлар жойида таҳлил этилиб, янги натижалар эътироф этилди.

**Долзарб
вазифадагилар**

Алоқа – бўлинманинг жон томири. Шу сабаб ҳам реал жанг шароитларида алоқачи мутахассисларнинг ўрни муҳимдир. Чунки улар юзага келган мавжуд вазиятни юқори қўмондонликка тезкор ва сифатли етказишдек долзарб вазифани бажаради. Мазкур ўқув курсининг асосий мақсади ҳам айнан ҳарбий хизматчиларнинг қи-

мураккаб вазифалар бажарилди

йин шароитларда алоқани таъминлаши, ҳудудга мослашиши, жанг олиб бориш усул ва услубларини қўллаш ва ўзлаштиришга қаратилди.

– Албатта, тоғда машғулоти олиб бориш, у оддий бўладими ёки мураккабми, ҳарбий хизматчилардан юқори профессионализмни талаб этади, – дейди машғулоти қатнашчиси кичик сержант Фаррух Ўришев. – Машғулоти давомида хавфсизлик қоидалари ҳамда тоғ анжомларидан тўғри фойдаланиш усуллари алоҳида эътибор қаратилди. Бунда йўриқчилар томонидан берилган кўрсатмалар бизга жуда асқатди. Ўз мутахас-

сислигимиз бўйича билимларимизни ошириш ва мустаҳкамлаш мақсадида ташкил этилган бу ўқув курсидан янги билим ва тажрибалар олдик.

Ноқулай шароитда

Бошқа ўқув жойида мерганлар билан кундузги ва тунги амалий машғулоти олиб борилди. Таъкидлаш жоизки, ноқулай шароитда амалий машқларни бажариш, берилган топшириқни адо этишнинг ўзи бир маҳорат. Ўқув дастурига асосан машқлар ўта мураккаб тарзда тузилган. Босқичма-босқич кўриб чиқиладиган мавзуларда йигитлар тоғ шароитида ҳаракат олиб бориш тактикаларини синовдан ўтказишди. Бу эса уларнинг чиниқлигини, жисмоний ва руҳий тайёргарлигини янада оширишда муҳим ўрин тутди. Мерганлар белгиланган ҳар бир нишонни йўқ қилиш бўйича ўзига хос янги усуллардан фойдаланди.

Машқларда тобланиб, ностандарт вазиятларга ечим топа оладиган мард ва жасур йигитлар ҳар қандай ҳолатда ҳам жанговар топшириқни бажариб, экстремал шароитларга тайёр эканлигини амалда яна бир бор исботлади.

Лейтенант Шоҳрух САИДОВ

Марказий ҳарбий округ «Фориш» тоғ дала-ўқув майдонига етиб борганимизда соат, чамаси, тунги 2:30 эди. Ётоқхона залида тунги навбатчилардан бошқа ҳеч ким кўринмайди. Эшиги очик хоналардан эшитилаётган хуррак овозидан англаш мумкин: ҳарбийлар учун кечаги кун осон бўлмаган. Аммо тинч, осуда тундаги уйқу буларнинг бари ни аритади. Биз ҳам ўз жойимизга чўзиламиз-у, ухлаб қоламиз.

Кўп ўтмай Ми-8 нинг овози кўздаги уйқуни ўчиради. (Вертолёт биз жойлашган хона деразасининг шундоққина ёнидан ўтгандек бўлади, гўё.) Бу газетамизнинг ўтган сонидида ёзганимиз – парашют билан амалий сакраш машғулотларининг бошланиши эди. Айни шу пайт ётоқхона бўйича навбатчи ва «оёғини қўлига олиб» чопиб келган чопарнинг гурунги қулоққа чалинади:

– Рухсат беринг, ўртоқ сержант.

– Рухсат.

– «Пресс клуб»дан келганларни опкетгани машина келибди.

– Қаердан келганларни? – ўртоқ сержант кулгисини зўрға босиб савол беради.

– Кечаси «Пресс клуб»дан келишди-ку, ўшаларни...

– Улар «Пресс клуб»дан эмас, ўзимизнинг вазирлик матбуот хизматидан бўлади, ўртоқ оддий аскар. Айтишга қийналсанг, «Ватанпарвар», деб қўявер.

– Хўп бўлади, ўртоқ сержант! Шундай қилиб, «Пресс клуб»нинг «Фориш»даги хизмат фаолияти бошланиб кетади.

* * *

Полигонда ҳаёт ёзнинг жазирама кунига қўшилиб, қизигандан-қизиб ётибди. Халқаро армия ўйинлари бошланишига ҳам кўп қолмади. Бир йил ҳам ҳаш-паш дегунча ўтиб кетди. Ўтган йилги

натижаларимиз жуда яхши, фахрлансак арзийди: жамоавий ҳисобда кучли учликни якунлаб бердик. Ахир бу сафдан жой олишни орзу қилиб келаётган давлатлар қанча? Шундан келиб чиқиб хулоса қилса бўладики, бу йилги мусобақалар ҳам осон кечмайди, албатта. Шу боис «Фориш» тоғ полигонига жамоалар бўлажак мусобақага ўта жиддий тарзда тайёргарлик кўраётир.

«Муҳандислик формуласи»: дебют иштирок

Халқаро армия ўйинларининг ушбу йўналишида иштирок этадиган жамоамизнинг руҳияти аъло даражада. Улар ҳар бир шарт бўйича алоҳида-алоҳида тайёргарлик олиб бормоқда. Эътиборлиси, ҳарбий хизматчиларимиз Халқаро армия ўйинларининг мазкур йўналишидаги мусобақада илк бор иштирок этиб, юрт шаънини ҳимоя қилади. Шу сабаб ҳам жамоа аъзолари шартларни бажаришда осондан мураккабга таомили асосида иш кўрмоқда. Ҳаракат давомида йигитлар махсус техникалар ёрдамида йўлда учраган тўсиқларни бартараф этиш орқали тажрибаларини, малака ва маҳоратларини оширмоқда. Шунингдек, жамоанинг бир гуруҳ аъзолари Арнасой

ГАП ОНА ВАТАН ҒАЛАБАСИДА!

кўлида ҳам тайёргарлик ишларини олиб бормоқда.

Албатта, йигитларимиз учун дебют иштирок осон бўлмайди. Аммо қатъият бор жойда, ғалаба бўлиши аниқ.

«Хавфсиз маршрут»: мураккаб вазифалар

Дала-ўқув майдонининг бошқа бир жойида «Хавфсиз маршрут» мусобақасида қатнашадиган вакил-

ларимизни учратамиз. Мусобақа шартларига кўра, жамоа аъзолари кутилмаган, бир-бирдан мураккаб вазифаларни адо этиши керак. Хусусан, ҳаракат давомида зарарланган ва миналаштирилган худуддан талафотларсиз ўтиш, йўлда учрайдиган сунъий ва табиий тўсиқларни тезкорлик ва аниқлик билан енгиб ўтиш, махсус жойда оғир механизациялаштирилган кўприкни ўрнатиш каби топшириқлар бажарилади.

Тайёргарлик жараёнини кузатиб шунга амин бўламизки, Ватан ҳимоячиларининг жанговар шайлиги ҳам мана шу мусобақалар сабаб, юқорилаб бормоқда. Маҳорат, тажриба, ирода ва жанговар тайёргарлик синовдан ўтадиган мусобақаларда жамоаларимизга омад ёр бўлишини тилаб, полигондан кетишга шайланиб турган ҳам эдик, кимдир: биз билан у ёққа (мусобақа бўладиган чет давлатни назарда тутяпти) «Пресс клуб»дан кимдир борадимиз, деб қолса бўладими? Майли, гап бунда эмас, аслида. Гап она Ватан ғалабасида, кўрганда кўзингга ёш келадиган қадрдон байроқнинг чет эл арenalари бўйлаб, баланд ҳилпирашида!

Лейтенант
Исломжон ҚҶЧҚОРОВ,
«Vatanparvar»

BUGUNIMIZ QAHRAMONLARI

Психологларнинг айтишича, аксарият оилаларда библиб-билмай болаларнинг ўз-ўзига ва келажагига бўлган ишончини ёшлигидан йўқотиб юборишар экан. Юлдузларни кўзлаган ёвқурлар ҳеч нарсага уриниб кўрмасдан туриб, катталарнинг гап-сўзлари билан баридан ҳафсаласи пир бўлади. Хайруллога эса отаси Холмирза ака мақсадлари йўлида тиришишни, ҳар қандай орзу кўрғонини забт этиш мумкинлигини уқтиришни канда қилмасди.

Холмирза ака коронавирус балоси инсониятга хавф солиб, ҳаловатини ўғирлаган маҳал тез тиббий ёрдам машинасида шифокорларни чақирилган манзилга етказишга ошиқар экан, кўпчиликка нафи тегаётганидан севинарди. Ўғиллари Илҳомжон, Абдуллоҳни ҳам ютуқларидан хотиржам бўлиб қолишга қўймас, янги-янги изланишларга чақирарди. Оила бекаси Ҳалимаҳон ая рўзғорнинг сариштаси, фарзандларнинг дуогўйи.

Андижон вилоятининг Балиқчи тумани, Олимбек маҳалласида истиқомат қилаётган ана шундай хонадон ўғлони, Мудофаа вазирлигининг ҳарбий қисм гуруҳ мутахассиси кичик сержант Хайрулло Олимов Президентимизнинг қарори билан «Мард ўғлон» давлат мукофоти билан тақдирланди.

Ҳарбий хизматни ўтаётганига 10 йилдан ошган кичик сержант Хайрулло Олимов

6 и р

қатор халқаро мусобақаларда иштирок этиб, ғолиблар сафида қайтган. Дастлаб 2018 йили Россия Федерациясининг Санкт-Петербург шаҳрида бўлиб ўтган Халқаро армия ўйинларининг Ҳарбий-тиббий эстафета йўналишида қатнашиб, умумжамоа ҳисобида 3-ўринни забт этиб қайтишди. Ушбу ғалаба келгуси муваффақиятларга

«МАРД ЎҒЛОН»НИНГ «ТАНКА»СИ

эшик очди. 2019 ва 2020 йиллари юртимизда бўлиб ўтган Халқаро армия ўйинларининг Ҳарбий-тиббий эстафета йўналишида жамоамиз биринчилиكنи қўлга киритди.

Гали келганда, эришилган натижаларни санашни маромига етказадиган бўлсак, Хайрулло жорий йилда Америка Қўшма Штатларида бўлиб ўтган «Энг илғор жангчи» халқаро мусобақасида нафақат қатнашди, балки биринчилиكنи қўлга киритди. Аммо шу билан ҳам кифояланмади. У мазкур беллашувларда 4 та рекорд ўрнатиб, барча иштирокчилар ва кузатувчиларнинг олқишига сазовор бўлди. 3 км 200 метр масофага югуриш, 20 км.ни 20 кг юк билан босиб ўтиш, 900 метрлик тўсиқлараро ҳаракатланиш, 250 метр оралиғида 6 та шартни қисқа фурсатда амалга оширишда рақибларини ортада қолдирди.

Кичик сержант Хайрулло Олимов гап орасида ҳозирча ҳеч кимга айтмаслик шарти билан Тошкент давлат юридик университетининг сиртки бўлимига ҳужжатларини топширганини билдирди. Президентимиз, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондони давлат мукофотини кўксига қадаётган маҳал офицерлар сафидан жой олишни дилига туккан экан. Бу қадар ютуқлари билан танишар эканмиз, қаҳрамонимиздан муваффақиятларининг сирини, қўллаб турган «танка»си кимлигини сўрашга жазм қилдик.

– Отамнинг берган ўғитлари, онамнинг қилган дуолари, халқимиз бағишлаётган ишонч, мана шу оёқларим, қўлларим, эгаллаган билимларим – менинг «танка»м. Давлатимиз бизга ана шундай шарт-шароит ва имкониятларни яратиб бераётган экан, томошабиндек бўлиб қолишимиз, бор куч-ғайратимизни намоён қилишга уринмаслигимизнинг ўзи миллатга, виждонга хиёнат деб биламан, – дейди у.

Капитан
Азиз НОРҚУЛОВ,
«Vatanparvar»

IJTIMOIY HIMOYA

Хар бир инсон узоқ иш фаолияти давомида оз кунга бўлса-да танаффус қилгиси, ўз яқинлари, оиласи, ҳамкасблари, дўстлари билан дам олгиси келади. Ёзнинг жазирама иссиқ кунлари соҳил бўйида ором олиш, бутун умр ёдда қоларли, унутилмас хотираларни беради. Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги Марказий ҳарбий санаторияси ташриф буюрувчи ҳарбийлар ва уларнинг оила аъзоларига шундай лаҳзаларни тухфа этади.

Ўзининг ноанъанавий рельефи билан машҳур Угам-Чотқол тоғ тизмаси бағрида жойлашган мазкур санатория бир неча йилдан буён Мудофаа вазирлигининг барча ҳарбий округлари ва гарнизонларидан ташриф буюрувчи ҳарбийлар ҳамда уларнинг оила аъзолари учун севимли дам олиш, даволаниш маскани бўлиб келмоқда. Тошкент вилоятининг Бўстонлиқ тумани Бурчмулла қишлоғида жойлашган Марказий ҳарбий санатория ўзининг чиройли манзараси, салқин табиати, «Чорвоқ» сув омбори бўйида жойлашганлиги учун бошқа дам олиш масканларидан фарқ қилади. 2010 йилдан буён фаолият юритиб келаётган ушбу санатория 5 қаватдан иборат бўлиб, бир вақтнинг ўзида 150 кишига хизмат кўрсатиш имкониятига эга. Тиббий хизматнинг яхши йўлга қўйилгани, хизмат кўрсатувчи ходимларнинг хушфеъл, очик кўнгиллиги санаторияга ташриф буюрувчилар сонини тобора оширмоқда.

– Ушбу хушманзара ва сўлим масканимиз ҳар мавсум аввалида жорий таъмирдан чиқарилиб, фойдаланишга топширилади, – дейди

дам олиш маскани раҳбари тиббий хизмат подполковниги Лазизжон Жўраев. – Бу ердаги шинам ётоқхона, катта ошхона, стадион, тиббиёт пункти, машғулот хонаси, кутубхона, маданий ҳордиқ чиқариш майдони дам олувчиларга маъқул келмоқда. Санаториямизда ҳарбий хизматчиларнинг фарзандлари учун ҳам бир қанча қулайликлар яратилган. Сузиш ҳавзаси, болалар майдончаси, футбол, волейбол, стол тенниси, шахмат-шашка мусобақалари болажонлар вақтини сермазмун ўтказишга замин яратяпти. Ошхонада эса табиий витамин ва дармондориларга бой тансиқ егуликларни тайёрлашда санитария-эпидемиология талабларига қатъий амал қилиб келинмоқда.

Марказий ҳарбий санаторияга ташриф буюрувчилар бу ердаги маънавий тиббий хизматлардан ҳам фойдаланиши мумкин. Дам олувчилар физиотерапия, циркуляр душ, магнитотерапия, электрофорез, УЗТ терапия ва бошқа тиббий хизматлардан фойдаланиб, сурункали асаб касалликлари, остеопата, остеохондроз ва диск чурраси каби касалликлардан шифо топади.

– Бу ерда тоза ҳаво, рангларнинг бой аралашмаси, улкан сув ҳавзаси ва сукунат мужассам. Эрта тонгда уйғониб, дераза айвонидан атрофга қараганингизда худди эртақлардаги каби чиройли манзарага кўзингиз тушади. Булутларга туташган пурвиқор чўққилар, ям-яшил табиат, тоғ қўйнидаги кўлнинг кафтдек кўриниб туриши кўнгилга ўзгача илиқлик олиб киради. Бир сўз билан айтганда, санаторияда фарзандларимиз билан мароқли ҳордиқ чиқаряпмиз, – дейди контракт бўйича ҳарбий хизматчи, оддий аскар Наргиза Раҳматуллаева.

Шерзод ЭГАМБЕРДИЕВ,
ЎзЖОКУ
Ҳарбий журналистика
йўналиши талабаси

ЯХШИ ДАМ – МЕҲНАТГА ҲАМДАМ

Ўзбекистон рақамларда

Stat.uz маълумот беришича, 2021 йилнинг 1 июль ҳолатига кўра, юртимизда соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар соҳасида 9 844 та корхона ва ташкилот фаолият кўрсатмоқда.

Жорий йилнинг январь-июнь ойларида мазкур соҳадаги кўрсаткич 899 тага ошиб, энг кўп янги ташкил этилган корхона ва ташкилотларга эга бўлган ҳудудлар:

- Тошкент шаҳри – 175 та;
- Фарғона вилояти – 103 та;
- Самарқанд вилояти – 87 та;
- Тошкент вилояти – 77 та.

■ KELING, KITOV O'QIYMIZ

«МАЙДОНГА ЧИҚҚАН АЛП...»

Бу сарлавҳани адибнинг «Лафз» ҳикоясидан олдим. «Майдонга чиққан алп манглайини қашиламайдур...» Бу ҳикматга изоҳ бериш ортиқча. Айтмоқчи бўлганимиз бу ёзувчи ҳам адабиёт майдонидаги алплардан биридир.

Доим шундай эътиборсизликка йўл қўяман. Алпнинг кимлигини айтмабман. Замондош адибимиз Қулман Очил. Бугун сизга унинг «Сой соҳили» китобини тавсия қиламиз.

Бу китобни илгари ўқимаган эдим. Варақлаб кўриб билдимки, биргина «Сой соҳили»ни ўқимаган эканман. Бу ҳикояни нега шу пайтгача ўқимаган эканман-а? Азиз ўқувчи, бутун бир китоб эмас, асли шу биргина ҳикояни мутолаа учун тавсия қилсак арзийди. Мен адабиётшунос эмасман, адиб асарлари ҳақида адабиёт синчилари сўз айтади. Ўқувчиларга кўпларнинг кўнгилдан жой олган ва мен учун ҳам қадрли бўлган асарларни тавсия қилишдан ҳузур туяман.

«Сой соҳили» шундай бошланади: «Эр-хотин орадан йигирма етти йил ўтгач, яна «Хинали қор»га келди ва яна биринчи қаватдаги мўъжазгина хонага жойлашди.

– Аввал келганимизда бу даргоҳнинг биноси ҳам, жиҳозлари ҳам анча ғариб эди, – деди аёл. – Қаранг, энди қандай яраклаб, яшнаб кетибди. Таниш қийин.

– Ғариблигини мен унчалик сезмаган эканман.

– Унда ёш эдик-да, дадаси».

Айрим ҳикояларни икки оғиз сўз билан мазмун-моҳиятини айтиб тугатиш мумкин. Сизга бу ҳикояни ўқишни тавсия қилдим-у, бироқ қаҳрамонларини танита олмайман. Азбаройи мутолаа завқига путур етказиши учун эмас, шунчаки, айрим нарсаларни сўзлаб етказиб бўлмайди. Шунчаки, ўқиш керак.

Чингиз Айтматов асарларида аёл қалби, аёл кечинмалари жуда ишонарли қаламга олинган. Севимлилиги ҳам шунда деб биламан. Барча адиблар ҳам аёл туйғуларини очиб беришга қодир эмас. «Сой соҳили»даги аёл туйғулари... Улар ғоят таниш. Билдиргимиз келмаган, яширишга уринган-у, кўпда ҳам уддасидан чиқа олганимиз ҳисларимизни кўрамиз, унда. Аёл қандай ҳолда бўлмасин, кўнглида муҳаббат билан яшайди.

Ўқиймиз: «– Аввал келганимизда сиз мени шу чинорнинг тагида опичлаб олиб, сойдан кўтариб ўтмоқчи бўлган эдингиз!..

Йўқ, кўтариб ўтолмаган эдингиз!..

Эрнинг томоғига нимадир текилгандай бўлди. Ҳа, ёнида яқиндагина висолига етган тенгсиз бир соҳибжамолни кўриб, йигитнинг кишти келган, завқию ғайрати жўш урган эди ўшанда.

– Сув жуда совуқ! – деб типирчилаган эди келинчак. – Шамоллаб қоласиз. Илтимос, қўйворинг, йўлдош ака!

Оғримаган бошингизга бир дард орттирманг! Илтимос, жоним!..

Бу гапни эшитиб, йигит бўшашган ва шаштидан тушган эди. Тушгани учун сўнг кўп афсус чекди. Гарчи типирчилаб, қаттиқ қаршилик кўрсатган бўлса-да, келинчак ўшанда куёви сойдан кўтариб ўтишини жуда-жуда истагани ҳаргал шу воқеа эсланганида унинг гап-сўзларидан сезилиб туради: «Ёдингиздами, сиз мени сойдан кўтариб ўтмоқчи бўлган эдингиз?...» Бу савол эрининг қулоғига: «Ёдингиздами, сиз мени сойдан кўтариб ўтолмаган эдингиз?» бўлиб эшитилади».

Бугун ижтимоий тармоқларни кузатсангиз, бир-биридан совуқ, кўрқинчли росту ёлғон хабарларни ўқийсиз. Меҳр-шафқат ўрнини ёвузликка бўшатиб бергандек, бўм-бўшлик... Йўқ! Олам бу қадар ёвузликка ботмаган! Бу оламда китоб отли бир мўъжиза бор. Кўнглингизга ойдинлик олиб кирадиган бир мўъжиза. Қулман Очилнинг ушбу китоби ҳам қалбларга ёруғлик олиб кирадиган ана шундай мўъжизанинг биридир.

Китобга адибнинг «Бонжур, мадам!» деган ҳикояси ҳам киририлган. Ҳикоя номидан Абдулла Қаҳҳорнинг «Хўроққанд»ига ўхшаган қаҳрамон ҳақида, аёлларнинг тантқиқлиги, эркалигига бир киноя бўлса керак, деб ўйлабман. Ва қаттиқ янглишибман. Бу ҳикоя Аёлга бўлган эҳтиром, шафқат, меҳрдир!

Ўқиймиз: «Энди икки минг керак, – деди аёл ҳорғин овозда. – Бир ярим минг бор... Мени биласиз-ку, «гап», «гаштак» деган ўйинларга ҳеч тоқатим ҳам, вақтим ҳам йўқ. Хўжайинимнинг операциясини деб қўшилгандим-да. Йўқса, пул йиғиш осонми. А?... Ҳозирми?... Вокзал томонга кетяпман. Тил ўргатиш марказига. Нима? Тушунмадим?... Йўғ-е. Озгина қўшимча иш топгандим. А? Ҳафтасига уч кун. Учдан бешгача... Ҳа, ҳа... Жон опа, илтимос, анаву икки қизимизга бугуноқ айтинг, «гап»нинг пулини тезроқ етказишсин. Илтимос!..

Зарил-да!.. Хўп-хўп! Марказдан чиқиб, бальнисага ўтаман. Ўғлим уйдан овқат олиб келиб туради. Боришим билан саломингизни, албатта, етказаман. Нима? Вой! Бемалол, опа, бемалол, дегандим-ку. Неварангизга айтинг: кечқурун еттидан кейин келаверсин. Бошқа болалар ҳам бор, дарсни соат ўнгача ўшаларга қўшиб ўтавераман...»

Аёлнинг қирқ жони бор, дейишади. Билмадим. Аммо унинг биргина жони турмуш ташвишларидан минг бўлакка бўлинганига ҳам гувоҳман.

«Афғон» ҳикояси нечанчи йил ёзилганини билмадим. Бугунни кўргандек бўлдим. Тўғрироғи, адибимиз бу ҳикояси билан эси бор одамга ойна тутгандек бўлибди.

Ўқиймиз: «– «Шукур» деганимда кўз олдимга бир афғон йигити келади, – деб гапида давом этди мудиримиз. У бир вақтлар Афғонистонда шўро ҳарбийларига икки йил тилмочлик қилган. – Йигитки, ҳайбатидан от ҳурқади. Кунда-кунора қисмимизга иш сўраб келарди. Офицерлар унга ишонмас, душман томоннинг хуфяси деб гумон қиларди. Бир куни дардини эшитиб кўрсам, аксарият афғонларнинг бошига тушган кулфат бу бечорани ҳам четлаб ўтмаган экан. Ейишга нони, кийишга кийими йўқ. Бошқа жойларга ёлғиз бошини олиб кетай деса, бола-чақасини, урушда ҳалок бўлган акаларининг етимчаларини, кекса ота-онасини кўзи қиймайди. Қишлоқда эса иш йўқ. «Бир мардум менга икки қор ун бериб, ўзимни бир ой эшак ўрида минса ҳам рози эдим, – деди у бир куни. – Лекин бунча унга камида тўртта эшак беради. Шунча эшаги бор одам мени бошига урадимми?!» Унинг офтобда куйиб-қорайиб кетган юзида пайдо бўлган аянчли кулги ҳалигача кўз ўнгимдан кетмайди. Дор остига бораётган маҳкумлар шундай кулса керак».

«Зардоли» ҳикояси қаҳрамонлари сизу биз, биз гувоҳ бўладиган ҳолатлар. Оддий бир ҳикоя. Бироқ шу оддийликда миллатнинг қиёфаси очилгандек. Ўзи оддий бир воқеа: йигит хотини билан ажрашмоқчи, икки қария уни бу йўлдан қайтаришга уринаяпти. **Ўқиймиз:** «Қайси хотин эрига ақл ўргатмайди? Келинга бориб айт: бежанжал яшамоқчи бўлсанглар, бир-бирларингдан камчилик эмас, фазилят қидиринглар».

Бу ҳикоя талаба-лик йилларимдаги бир воқеани ёдимга солди. Сиртки бўлим бўлгани учун катта ёшлар кўп эди. Беш-олти йигитни сирдарёлик Холмурод ака оғзига қаратиб олган. Хотини кир ювганда чўнтакларни ковламаслиги, бундан берки-тиб қўйган пули қандай расво бўлгани ҳақида гапириб кулдирди. Кейин бошқалар ҳам ўз ҳаётидан шунақа воқеаларни гапириб кулишди. Уларни сал нарида кузатиб турган Мухтор ака менга ўгирилиб шундай дегани ёдимда: «Қаранг, хотинларининг фаросатсиз-

лигидан фазилят топиб ўтиришибди...»

Яна **Ўқиймиз:** «– Эркақдир, аёлдир – ҳамманинг кўнгли бор! Ҳа, кўнгли бор! Ҳеч ким ўзини Афлотундан кам кўрмайди. Мана, бизнинг уйда бирор муаммо чиқса, холанг, саксонни қоралаб қолган кампирим, ҳалигача шанғиллайди: «Мен сиз, чолга фалон йили шу ишни мундоқ қилайлик, деганимда гапимга қулоқ солмаган эдингиз. Мана, оқибати». «Ҳай, онаси, қўявер, дейман, мен ўзи аввалдан қулоқсизроқ, нодонроқ бола эдим. Худойимдан ўргилай, сендай ақлли хотинни пешонамга ёзган экан», дейман-да, қутуламан».

Бу маслаҳатлар нима билан якун топганини билишни истасангиз, ҳикояни ўқиб чиқиш кифоя. Хулоса ҳам ўзингиздан.

Имкони бўлса эди, барча ҳикоялар ҳақида сизга гапириб берар эдим. Имкони бўлса ҳам гапириб бермас эдим, аслида. Ўзингиз ўқиганингизга нима етсин. Бу ҳикоялар орасида «Қасд»ни алоҳида эътибор билан ўқишни тавсия қилган бўлар эдим. Кишини ўйга толдирадиган, мен шу ҳолга тушганимда қандай йўл тутар эдим, дея кишини ўз ўзини саволларга тутишга мажбур қиладиган бир ҳикоя.

Ўқиймиз: «Камбағални туяни устида ит қопгани шу бўлади, – дер эди отам ўксиниб-ўксиниб йиғлар экан. – Акаси Бозор қараб ўтирармиди – қилар ишини қилиб қўйган-да. Менинг жувонмарг кетган боламнинг йўқлайдиган дурустроқ жигари бўлмаса. Йўқлагани билан дасти иштонбоғидан нарига етмаса. Чўп сувлиққа ярамайди!..»

Бу ачиққ тилнинг гўзаллигига боқинг! Бу халқона ҳикматларни сиз ҳам англадингиз, шубҳасиз. Айнан бундай иборалар адабиётнинг, адабий тилнинг кўркидир.

Китобда ҳикоялардан ташқари адибимизнинг Абдулла Орипов, Саид Аҳмад, Иброҳим Абдурахмонов, Шомирза Турдимов каби улуғларимиз билан турли йилларда қилинган суҳбатлари ҳам ўрин олган.

«Сой соҳили» нафақат жавоннингиз, балки кўнгил хазинангизни ҳам бойитадиган китоблардан биридир.

Ҳузурли мутолаа, азиз ўқувчилар!

Инобат ИБРОҲИМОВА,
«Vatanparvar»

E'ZOS

ТАБАРРУК ИНСОНЛАР ҲУЗУРИДА

Бундан тўрт йил аввал ушбу файзли хонадонда меҳмон бўлганман. Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси генерал-майор Абдуллажон Ортиқбоев, уларнинг рафиқалари Шаҳзода ая ҳамда қизлари Санамхон опа билан дилдан суҳбатлашганман. Таассуротларимни мақолага муҳрлаганман. Бу дилкаш, табаррук отахон ва онахон билан тез-тез кўришиб туришни ният қилганман. Бироқ...

Ҳа, биз инсонлар доимо қаергадир, нимагадир шошамиз. Ҳаёт уммонидаги тирикчилик «жанги»да дилдаги эзгу ниятлар гоҳида четга сурилади. Дилимизга тугилган ниятларнинг тугунини ечишга фурсат тополмаймиз. Айтмоқчиманки, турмуш ташвишлари билан бўлиб, бу улуг инсонлар билан қайта кўриша олмадим.

БАХТИ УЛУҒВОР ЖУФТЛИК

Мана, вақт ўтиб, яна ушбу табаррук инсонлар қошида ўтирибман. Генерал отахон уларни йўқлаб келган меҳмонлар даврасида экан. Фурсат кутдим. Умри давомида китобга ошно бўлган 96 ёшли Абдуллажон ака ҳаммон тетик ва сўзамол. Фақат...

– Оёқлари бироз лат еб, ҳозирча юра олишгани йўқ, – дейди Шаҳзода ая меҳр ила Абдулла аканинг кийимларини тўғрилаб қўяр экан. – Энди бу ёғи кексачилик-да.

Бир-бирига таянч, бир-бирига меҳрли ва оқибатли икки нуроний жуфтликни кўриб, беихтиёр ҳавас қиласан, киши.

– Кексаларимизнинг қўшганинг билан қўша қари, деганлари шу бўлса керак, – сўзини давом эттиради Шаҳзода ая. – Вақтнинг ўтишини қаранг. 1948 йили тўйимиз бўлган. Оила қурганимизга 73 йил бўлди. Яхши-ёмон кунларда доимо бирга бўлдик, елкадош бўлдик...

73 йил бир ёстиққа бош қўймоқ... бу чиндан-да, ҳайратга сазовор воқеа. Буни замонавий тарзда «сенсация» дейиш мумкин. Ғарб олимларининг фикрича, оила қурган икки

инсон тўрт йил деганда бир-биридан чарчар экан. Натижада оила парокандаликка юз тутаркан. Бу, албатта, миллат ва менталитетга боғлиқ, шубҳасиз. Масалан, бизда оилани асраш, авайлаш қадрият даражасига кўтарилган. Чунки эр-хотин неча йил истиқомат қилмасин, бир-бирини тушуниб, бир-бирига ён босиб, меҳр бериб яшаса, бир бутун бўлиб боради. Бир-бирисиз яшай олмаслигини ҳис қилиб боради.

90 ёшли Шаҳзода ая ҳам ҳарбий хизматчининг аёли бўлишдек улуг заҳматни илқига олганида ўзлари таъкидлаб ўтганидек, барча синовларга рози бўлган.

– Ҳаётимизнинг 50 йили турли жойларда кечди. Шу йиллар давомида ўн тўрт маротаба манзилимизни ўзгартирганмиз. Тоғу чўллар, турли юртлар, турли миллатлар... Синовлар, машаққатлар... Албатта, сабру қаноат ва эзгу ҳаракатнинг ажри бор. Биз ҳаётнинг кўп яхши неъматларига эришдик. Умр йўлдошим билан кечган ҳар дақиқага шукроналар келтираман...

КИТОБДАН ЯХШИ ЁР БЎЛМАС

Абдулла ака билан суҳбатимиз кўтаринки кайфиятда кечди. Бир ҳаёлим уларни чарчатиб қўймаслиқда. Чунки меҳмонлар даврасида ҳам асосан улар гапирди. Мен билан бўлган суҳбатда ҳам худди шундай. Отахон суҳбат давомида Гўрўғли достонидан ёд айта кетди. Достондаги ҳар бир қаҳрамоннинг сўзига алоҳида урғу беришлари таҳсинга сазовор.

*...Ўғли борнинг ёниб турар чироғи,
Қизи борнинг қолар экан тирноғи.
Ўғил-қизи бўлмаса гар инсоннинг,
Умр бўйи хазон тўкар чорбоғи...*

Беихтиёр Абдулла ака билан биринчи учрашувдаги суҳбат ёдимга тушди. Ушанда китобхон отахон Фирдавсий, Маҳмуд Ғазнавий, Абдурахмон Жомий ҳақида сўз юритиб, уларнинг асарларига тўхталиб ўтганди. Минглаб китобга ошно бўлган отахон ўшандаги саволини яна такрорлади:

– Қизим, мутолаага вақтингиз бўладими, китоб ўқийсизми?
– Албатта, имкон бўлди дегунча қўлимга китоб оламан.
– Яшанг, китоб ўқисангиз, кам бўлмайсиз. Бизнинг ёшлик даври-мизда ўқимишли бўлиш, китоб топиб ўқиш осон эмасди...

Абдулла ака ёшлик чоғларига юзланар экан, беихтиёр уларнинг илмга ташна болалиги кўз олдимда намоён бўлди: Ортиқбой ака ва Саодатбону ая хонадони. Авлодлари ўқимишли бўлган зиёли оилада саккиз ўғил-қиз улғаймоқда. Фарзандларнинг тўнғичи бўлган Абдуллажон билимга чанқоқ, ғайратли ва меҳнаткаш. Ота-онасига ҳар томонлама таянч ўсмир йигитча укаларига бош-қош. Санъат ва адабиётга, шеърятга меҳри баланд йигит, қўли бўшади дегунча китобга юзланади. Алишер Навоий, Мирзо

Бобур,
М а ш р а б,
Нодира, Муқимий
каби бир қатор шоирларнинг шеърларини, халқ оғзаки ижодидан дostonларни ёд олиб, дўстларига, укаларига суҳандонларга хос ифодали айтиб беради. Агар Иккинчи жаҳон уруши бошланмаганида ўсмир йигитча орзулари томон қанот қоққан бўларди. Адабиёт ёхуд санъат йўналишида фаолият юритарди.

Миллионлаб инсонлар ҳаётини, қисматини ўз измига солган уруш Абдуллажоннинг орзусига ҳам дахл қилмай қолмади. 1943 йилнинг бошида ўн саккизга тўлган йигит фронтга жалб этилди.

Фронтга кетиш олдидан ёш йигитлар қисқа тайёргарлик жараёнини ўтайди. Ҳарбий қуроладан фойдаланиш сирлари, душман билан жанг қилиш усулларини пухта эгаллабди. Абдуллажон ҳар томонлама дадиллиги, топшириқни тез ўзлаштириши, бехато уddалаши, билимдонлиги ва фикрининг теранлиги билан комиссия аъзолари назарига тушади. Уруш ўртасига келиб, офицер кадрларнинг кескин камайиб кетгани сабаб, Абдуллажон каби билимли йигитлар ҳарбий таълим муассасаларига юборилаётган эди. Уни ҳам Тошкент олий умумқўшин қўмондонлик билим юртига қабул қилишди. Мамлакатдаги уруш ҳолатини ҳисобга олиб, ўқиш жараёни икки йилга қисқартирилганди.

– Ҳаётим ҳарбий соҳа билан боғланади, деб ўйлагандим, – дейди отахон ўтган кунларни хотирлаб. – Албатта, ҳар бир йигитнинг илқига юрт ҳимояси туради. Офицер бўлиш мен учун ҳам шарафли эди. Ҳарбий билим юртини битиргач, буйруққа асосан сафдошларим билан Украинага иккинчи фронтга юборилдик. Фашистларга қарши олиб борилган сўнгги жангларда иштирок этдик. Фашизм устидан ғалаба қозонилгач, омон қолганлар юртига қайтди. Мен эса офицерлик бурчимни давом эттирдим.

БУРЧГА САДОҚАТ

Бурч... бурчга муносиб бўлиш ҳарбий соҳада осон эмас. Ёшлик шижоатинг, куч ва ғайратинг, тенгсиз

садоқатинг илқингдаги бурчга нисор этилади. Фақат ортингда Ватан ва халқинг борлигини, сен уларга қалқон эканингни ҳис қилиб яшайсан. Бироқ ўз даврида юртдан йироқда хизмат қилаётган миллат фарзандлари учун ҳарбий соҳада эътироф топиш осон кечмаган. Абдулла ака буни билим ва шижоати билан уddалай олган, жасурлиги ила юзага чиққан ҳарбий хизматчилардан.

У Хитой, Эрон, Афғонистон давлатлари билан чегарадош сарҳадларда хизмат қилди. Ўзига ишониб топширилган йигирмадан зиёд турли вазифада сидқидилдан фаолият юритди. Хизмати давомида элликдан зиёд орден, медаль ва фахрий ёрликларга сазовор бўлгани ҳам фикримиз далилидир. Айни фурсатда бу мукофотлар юзга яқинлашган бўлса, ажабмас. Абдулла Ортиқбоевнинг генерал-майор унвонига муносиб топилгани эса машаққатли меҳнати эътирофидир. Шунингдек, Абдулла ака Ўзбекистон Қуроли Кучлари ва Чегара қўшинлари ташкил этилишида катта улуш қўшган фидойи инсонлардан, улуг устозлардан.

– Она юртнинг қай даражада азизлигини ундан йироқда бўлганимда янада теран ҳис қиласан, – дейди Абдулла ака хизматдаги даврларини эслаб. – Давр силсиласи сабаб, ўзга юртларда кўним топган кўплаб ўзбек муҳожирларини кўрганман, дардига шерик бўлганман. Шунда Ватандан айро тушиш энг оғир дард эканини англаганман. Мирзо Бобур буюк шоҳ бўлишига қарамай, юрт ҳажрида бағри қон бўлганини ашъорларига муҳрлаган:

*Тақдир юки бошимга
балалиғ бўлди,
Ҳар неники айладим
хатолиғ бўлди.
Ўз юртни қўйиб,
Ҳинд сори юзландим,
Ё Раб, нетайин,
бу не юз қаролиғ бўлди.*

Қўлида катта давлат турган подшоҳнингки, Ватан деб юраги куйганми, ўзга юртда сиғинди бўлган муҳожирларнинг аҳволини ҳис қилаверинг. Аллоҳ ҳеч кимсани ўз тупроғидан қўймасин.

ЭЪТИБОР ВА ЭЪЗОЗДА КЕЧАЁТГАН УМР

Ортиқбоевлар хонадонига қилган дастлабки ташрифимда Санамхон опанинг иккинчи ўғли Абдуллажоннинг бошини икки қилиш тадориги кўрилатганди. Бу гал эса генерал отахоннинг еттинчи эвараси Султонбек билан қутладик. Шаҳзодахон аянинг айтишича:

– Кенжа эварамиз қуйиб қўйгандек бобосининг худди ўзи. Уларнинг Султонбекни эркалатишларини бир кўрсангиз эди...

– Ҳа, тўкин бахт, деб шуни айтишса керак. Бир умр эл орасида бўлган, узоқ йиллар маҳалла раиси бўлиб одамлар дарди билан яшаган генерал-майор Абдуллажон Ортиқбоев каби эътибор ва эъзозда бўлиш, юртим деб яшаган ҳар бир инсонга насиб этсин.

**Зулфия ЮНУСОВА,
«Vatanparvar»**

Иккинчи жаҳон уруши...

• Олти йил давом этган урушда дунёдаги мавжуд 73 та давлатдан 62 таси, Ер юзи аҳолисининг 80 фоизи иштирок этди.

• Европа, Осиё ва Африка қитъаларидаги 40 та давлатни бевосита қамраб олган уруш ҳаракатларига 110 миллион киши сафарбар этилиб, жами 70 миллион киши ҳалок бўлди.

• Ўзбекистондан қарийб 2 миллион киши фронтга отланди ва уларнинг 500 мингдан зиёди шафқатсиз жангларда ҳалок бўлди.

• 200 мингдан зиёд ҳарбийларимиз жанговар орден ва медалларга, жумладан, 301 нафари Совет Иттифоқи Қаҳрамони юксак унвонга, 70 нафардан ортиғи учала даражадаги «Слава» орденига сазовор бўлди.

(Президентимизнинг Хотира ва Қадрлаш кўнига бағишланган тантанали маросимдаги нутқидан.)

AJDODLAR JASORATI – YOSHLARGA IBRAT

МИРСАИД ШОМИРБОВЕВ —

ЎЗБЕК ТОҒ-ОТЛИҚ ДИВИЗИЯСИ

АСОСЧИЛАРИДАН БИРИ

Мирсаид Шомирбоев 1901 йили Наманган шаҳридаги савдогар оиласида дунёга келган. Аввал жадид мактабида ўқиб, атрофлича илм олади. 1918 – 1919 йиллар тикувчиға шогирд тушиб, пухта ҳунар ўрганади. У 1920 – 1923 йиллар Чустдаги ўз-ўзини ҳимоялаш гуруҳида бўлиб, 1924 йилдан Қизил армияға хизматға киради. 1924 – 1927 йиллар давомида Ризо Ёқубов директор бўлган Ўрта Осиё бирлашган миллий ҳарбий мактабида ўқиб юрган кезлари ўзининг жисмонан бақувватлиги, абжирлиги билан курсантлар орасида алоҳида ажралиб турар эди. Сўнг 1-эскадронда курсант бўлиб, бу ерда тажрибали устозлардан таълим олади. Шу тариқа Мирсаид Шомирбоев ҳар жиҳатдан пухта аскар ва от спортининг устаси бўлиб етишади.

1955 йил 15 январь санаси билан Наманган шаҳри Наманган кўчаси, 2-уй, 1-хонадонда яшаган Юсуфхўжа Мамадхўжаев Ўзбекистон ҳукумати раҳбари Шароф Рашидов номига ариза ёзиб, жияни Мирсаид Шомирбоевнинг тақдири ҳақида сўрайди. Шундан сўнг, Мирсаид Шомирбоевнинг иши ҳам қайта кўриб чиқишға топширилади. Қайта сўроқларда кўплаб ҳақиқатлар бўй кўрсатади. Жумладан, 1956 йил 18 февраль куни сўроқда 1929 – 1938 йиллар 19-ўзбек тоғ-отлиқ дивизияси полк комиссари бўлган Ҳикмат Закиряев (1907 й.т.): «...1937 йили 10 ёшлар чамаси Шомирбоев Дадахон 41-полк мактабида тарбияланар эди. Бир куни Болта Комилов менга бир тожикча ёзилган қоғоз тутиб, Дадахонга имзолатишимни буюрди. Мен махсус бўлим топшириғи дегани учун у билан гаплашиб, имзолатдим, лекин уни урмадим», дейди.

«Ҳақиқий авторитет аскар...»

1956 йил 20 февраль куни собиқ 19-ўзбек тоғ-отлиқ ўзбек дивизияси командири Холмухаммедов Аҳмед Аҳмедович (1898 й.т.) сўроққа чақирилди. У: «... Шомирбоев ҳақиқий авторитет аскар, ўта абжир, ҳаракатчан, ўз ишининг устаси эди. Мирсаид ажойиб спортчи, аскарларға ҳақиқий устоз ва талабчан раҳбар эди. Аммо бу ҳеч кимға ботмас эди. Мирсаид аввал 41-отлиқ полкда, сўнг 42-отлиқ полк мактаби раҳбари бўлди. Селивановни 19-ўзбек тоғ-отлиқ дивизияси миллий ҳарбий зобитларининг бирортаси билан солиштириб бўлмасди. Селиванов доимо асабий, ходимларига нисбатан кўпол ва ҳақоратли сўзларни кўп ишлатарди. У ташаббуслар ҳар жиҳатдан тўлиқ ўзиники бўлишини талаб этар эди-ю, аммо аскарларға истагини ҳам етказиб бера олмас эди», дейди. Ўзининг 1937 йилда берган гувоҳликларини тўлиқ рад этади ва ўша қоғозларни ўқиб чиқишға рухсат беришмаганини айтади.

1956 йил 16 июнда турмуш ўртоғи Малика Абдуҷабборовва қайта сўроқда Мирсаид Шомирбоев билан бирға кечган ҳаёти даврида уни ҳамиша ҳалол, тўғрисиқ, ватанпарвар инсон бўлганини таъкидлайди. Укаси Дадахонни Болта Комилов деган кимса кўрқитиб, акасиға қарши кўрсатмаға имзо чектирганини ва бунини у кейинчалик Наманганга келгач, онасиға айтганини ёзади. Аввал Дадахон Шомирбоевнинг ўзи, кейин онаси ҳам бир неча марта шўронинг юқори идораларига аризалар ёзгани, аммо ҳеч қандай натижа бўлмаганини айтади. Шундан сўнг, Дадахон Шомирбоев ўз ихтиёри билан фронтға кетиб, охириг хатини 1941 йили Беларусь фронтдан ёзганини, кейин ундан ном-нишон бўлмаганини ёзиб кетади.

Мирсаид Шомирбоев ҳам бошқа сафдошлари қатори ниҳоят 1957 йил 20 июлда СССР Олий суди ҳарбий коллегияси томонидан оқланади.

Баҳром ИРЗАЕВ,
тарих фанлари бўйича
фалсафа доктори

Қалтис хато

Капитан Мирсаид Шомирбоев, айниқса, давраларнинг гули эди. Ҳарбийлар тўпланган йиғинларда у дуторини олиб, «Фарход ва Ширин», «Гулсара» операларидан арияларни баралла айтиб, аскарларнинг кўнглини кўтарарди. 1935 йил Миркомил Миршаропов ишдан олиниб, ўрнига Селивановнинг келиши жамоада жуда хунук бир муаммоларни юзага келтиради. Ҳарбийлар орасида турли низолар урчийди. Бир гал тадбир сўнгида Содиқ Ёқубов, яна бирорта кўшиқ айтинг, деб қолади. Мирсаид оқ кўнгиллик билан дутор чалиб, «Пахта эккан бой бўлар, бир тийинга зор бўлар, Боласи нон сўраса, тополмас, шармисор бўлар», деб хиргойи қилади. Шу даврада иштирок этаётган бир хуфия унинг бу хатосини шартта ёзиб, етказишға улгуради.

Шу кунларда Мирсаид Шомирбоевнинг кўли остидаги оддий аскар Саидов ҳам Селивановнинг тазйиқи ортидан арзимаган баҳоналар билан ишдан олинади. Саидов ҳурмат тахтасидаги биринчи ўзбек тоғ-отлиқ дивизияси асосчиси Миркомил Миршароповнинг суратига қараб: «...бу инсон шу ерда бўлганида бизни бундай хор қилдириб қўймас эди. Маллабойлар ўзбекни ҳеч қачон одам ўрнида кўрмайди. Булар жамоа фикри билан ҳисоблашмайди. Энди хизматда ҳеч қандай маъно қолмади. Албатта, хоҳлаган баҳонасини топиб, ҳаммамизни битта-битта йўқотишға тушади», дейди. Шу тариқа 19-ўзбек тоғ-отлиқ дивизиясининг шаклланишида муҳим ўрин тутган миллий зобитлардан бири бўлган Мирсаид Шомирбоев ҳам қатағон рўйхатидан ўрин олади.

Соат 9:35 дан 9:55 гача

1937 йил 11 сентябрь куни 42-отлиқ полк мактаби раҳбари Мирсаид Шомирбоевни қамоққа олишға ордер берилди. Унинг шах-

сий анкетасига кўра, оила аъзолари сифатида турмуш ўртоғи Малика Абдуҷабборовва ва укаси 41-отлиқ полк мактаби тарбияланувчиси Дадахон Шомирбоевнинг номлари келтирилган.

Мирсаид Шомирбоев олиб кетилгач, кўп ўтмай бир неча киши келиб эндигона 10 ёшдан ошган ўқувчи, бу вақтда касаллиги туфайли унинг уйида даволанаётган Дадахон Шомирбоевни ҳам олиб кетишади. Энг даҳшатлиси, Дадахон Шомирбоевни тинимсиз таҳқирлаб, бир неча кун оч қолдириб, жисмоний қийноқлар ва кўрқитув билан акасиға қарши қатор тўхматлар битилган бир қанча қоғозларға имзо чектириб олади.

Мирсаид Шомирбоев сўроқлар давомида ўзига қўйилган бирорта айбловни тан олмади. Бироқ укаси томонидан кўрқитиб имзолатилган қоғозлар ва бўҳтонлар асосида уни ЎзССР ЖК 57-2, 64-, 67-моддалари билан айблашади. 1938 йил 10 октябрь куни ЎзССР ИИХК ҳузуридаги машъум «учлик» соат 9:35 дан 9:55 гача Мирсаид Шомирбоев ишини кўриб, уни отувға ҳукм қилади.

1939 йил 13 март куни Дадахон Шомирбоев Ўзбекистон ҳукумати раҳбариятиға ариза билан мурожаат қилади. Унда акаси Мирсаид Шомирбоевни 1938 йил 12 сентябрь куни олиб кетишгач, полк комиссари Болта Комилов келиб, уни қақиргани ва турли гаплар билан акасиға қарши кўрсатма бе-

ришини сўрагани, рози бўлмагач, старшина Мирзаалиев билан олиб кетишганини баён қилади. Шундан сўнг, улар бир тир вагонига олиб боргани ва у ерда янада даҳшатлироқ ёлғон кўрсатмалар ёзилган қоғозларға имзо чекишини сўраганини, йўқ деса, уни уришгани, бир неча марта тир милтиғи билан отиб азоблашгани, икки кун оч, сувсиз қолдириб, қийноққа солишганини ёзади. Шундан сўнг, уни НКВД ходими Абрамцуновнинг уйига келтиришган. У маст ҳолда гўёки Мирсаиднинг уйида бир неча ўзбек ҳарбийлари жамланиб, аксил-инқилобий йиғин қилгани, унда Селивановға суиқасд уюштириш, Қизил армияға қарши исённи режалаштиргани ҳақида ёзиб, имзолашини талаб қилади. Юқоридаги бўҳтонлар битилган қоғозларни қийноқ ва кўрқитув остида фақат акаси билан юзлаштиришға ваъда беришгани учун имзолаганини, бироқ амалда ҳеч қандай юзлаштириш бўлмаганини, аксинча, ўзлари ёзган бўҳтонлардан акасини айблашда фойдаланишганини ариза-сида батафсил ёзади.

Ҳақиқат бўй кўрсатди

1939 йил 29 ноябрда Тошкентда Дадахон Шомирбоев аризаси кўриб чиқилади. Бироқ турли важлар билан аввалги ҳукмни тўғри, деб аризани эътиборсиз қолдиришади. 1940 йил 14 июнда Наманган шаҳри Ишчилар маҳалласи 38-уйдан Мирсаид Шомирбоевнинг онаси Тўхтаҳон Аширова СССР ИИХК Берия номига ариза йўллаб, ўғлининг ноҳақ тўхмат ва бўҳтонлар асосида қамоққа олинганини, терговда акасини айбдор қилиш учун ҳали вояға етмаган укаси Дадахондан фойдаланишганини ёзади. Онаизорнинг йиғлаб битган аризаси, 1940 йил 5 октябрида Ўрта Осиё ҳарбий округи (САВО) прокуратураси томонидан кўрилиб, яна ўша баҳоналар билан эътиборсиз қолдирилади.

TARIX

Мазкур мақолани қоралашимга аксарият ватандошларимизнинг Буюк Хитой деворига «маҳлиё» бўлгани ҳолда қадимда худди ўшандай мудофаа иншоотлари юртимизда ҳам мавжуд бўлгани ва унинг қолдиқлари бугунги кунга қадар сақланиб қолганлигидан бутунлай беҳабарлиги ва шунингдек, айрим ҳамюртларимизнинг бу ёдгорликка нисбатан ўта лоқайдликлари туртки бўлди.

Қуёшли Ўзбекистон – жаҳон цивилизациясининг қадимги марказларидан бири ҳисобланади. Ўрта Осиё, жумладан, Ўзбекистон халқи томонидан бой ҳамда ўзига хос маданият яратилганлиги бугунги кунда башариятга аён ҳақиқат. Шу жумладан, икки дарё оралиғидан ўрин олган қадимги манзилгоҳларни ташқи ҳамладан ихоталаш ниятида тикланган мудофаа

бор дуч келганман ва улар тарихи, ўзига хослиги тўғрисида зангори экран орқали кўп ва хўп ҳикоя қилганман. Мен ўша кезлардаёқ қадимги воҳа деворларига, яъники уларнинг мавжудлиги ва тарихига жуда-жуда қизиқардим. Бир куни, чамаси, бундан тўққиз йилча муқаддам, навоийлик таниқли журналист Раҳим Мақсудов менга кўнғироқ қилиб қолди ва феълига хос босиқлик билан деди:

тўғри тўртбурчак шаклдаги йирик хом гиштлардан кўтарилганлигини аниқлашга муяссар бўлдик.

– Эни 13 метр бўлмиш деворнинг баландлиги 15-20 метр бўлиши табиий ҳол, – деди Раҳим Мақсудов бу ҳақдаги саволларга жавобан, сўнг эса алоҳида жиддий билан: – Бу Канпирак девори Ўрта Осиё мудофаа истеҳкомлари меъморчилигининг энг нодир намуналаридан бири сифатида ўрганилмоқда. Бу иншоот қадим шунос олимларимиз томонидан «воҳа девори» деб ҳам аталади.

Воҳа девори. Хўш, бу атама нима-ни англатади?

Бу – Канпирак девори маълум бир шаҳар ёки қалъа мудофааси учун эмас, балки бутун воҳа мудофааси мақсадлари йўлида хизмат қилганини ва ўз навбатида, ўзининг меъморий-қурилиш услуби жиҳатидан жаҳонга машҳур Хитой деворига ўхшаб кетиши билан ўзига хос меъ-

тарихчи олимларимиз кўпгина қадимий иншоотлар бир неча марталаб қайта тикланиш паллаларини бошдан кечиришини назарда тутиб, ўз қарашларини археологик олимлар изланишлари билан мустаҳкамлаб, Наршахий берган маълумотда истеҳкомнинг қайта тикланиш даври тилга олинган деган фикрни илгари сурадилар. Чунончи, Масъудий қайдномасида тилга олинган дастлабки кўҳна девор Наршахий ёзган Канпирак деворига нисбатан кичикроқ майдонни эгаллаган. Бу деворнинг узунлиги эса 336 км.ни ташкил этган. Бу борада Раҳим Мақсудов шундай дейди:

– Бухоро Суғдига қарашли Карманадан чўл худуди бўйлаб ҳозирги Когон тумани марказига қадар, шунингдек, шимоли-ғарб, шимол ва шимоли-шарқ томондан Бухоро воҳаси ушбу мудофаа девори билан ўраб

БУЮК ХИТОЙ ДЕВОРИГА БЎЙЛАШГАН – КАНПИРАК

иншоотларининг такомили ҳамда хусусияти ижтимоий ривожланиш даражасининг муҳим кўрсаткичи сифатида доимо тилга олиб келинади. Дунёда қадим Хитой деворини билмаган ва у ҳақда маълум бир тасаввурга эга бўлмаган одам кам топилади. Камина хизмат юзасидан хитойлик сайёҳлар билан кўп бора учрашганман ва улар ўз қадрият ва қадимиятлари билан ҳаддан зиёд фахрланишларига шахсан ўзим гувоҳ бўлганман. Аммо уларнинг аксарияти қадим деворлар тизими фақат Хитойга хосдек фикр юртади. Табиий, шунда ҳар қандай кишининг ўз Ватани тарихи, кўҳна обидалари ҳамда деворлар тизими билан мақтангиси, аниқроғи, ғурурлангиси келади. Ана шунда ҳақли бир савол ўз-ўзидан юзага қалқийди: «Хўш, бизда худди Буюк Хитой деворидек олис уфқлар сари чўзилиб кетган кўҳна деворлар бўлганми?» Агар сиз синаш учун, айти шу савол билан кишиларга мурожаат қилиб кўринг, кўпчилик елка қисмоқдан нарига ўтмайди ёхуд кўҳна Хива деворларини рўкач қилишади. Биз эса қадим шаҳар деворларини эмас, маълум бир воҳа ёхуд мамлакатлар сарҳадини белгилаб, улар мудофаасини таъмин этувчи деворлар тизимини назарда тутмоқдамиз.

Камина она юртни қадамма-қадам кезиб чиққан киши сифатида кўҳна Хоразм диёридаги қадимий мудофаа деворларига жуда кўп

«Эшитишимча, сизни кўҳна воҳа деворлари жуда қизиқтирар экан. Шунинг учун вақт топиб, бизнинг Қизилтепа туманига бир келиб кетсангиз». Навоий вилояти бўйлаб қилинган навбатдаги сафаримизда биринчи қилган ишимиз Раҳим Мақсудовни қидириб топиш бўлди. У киши бизга ортиқча бир сўз демай, туманнинг шимоли-шарқий, жануби-ғарб томонидаги мавзеларда маҳобатли тарзда кўкка бўй чўзганча, паст-баланд ва узук-юлук ҳолда олис-олисларга чўзилиб кетган қадимий девор ёнига бошлаб келди. Қулочини кенг ёзганча, фахр-ифтихор билан деди:

– Сизни қизиқтираётган қадимият мана шу! Бу қадимият тарихчи олимларимиз томонидан «Канпирак девор», ерли аҳоли тарафидан эса «Кампирдевол» деб аталади. Бу истеҳкомнинг фаркли жиҳати, бир неча ўнлаб эмас, бир неча юзлаб километрга чўзилиб кетган...

Биз мўъжизага дуч келгандай, юзлаб километрга чўзилиб кетган қадим деворнинг паст-баланд қолдиқларини зўр қизиқиш билан ўрганиб, зўр иштиёқ билан тасвирга ола бошладик. Тарихчи ва археолог олимлар билан ҳамкорликда кўҳна Хоразм худудидаги қалъа ва қўрғонларни кўздан кечиравериб, анча-мунча пишиб кетган эмасмизми, Раҳим Мақсудов кўмагида тағзамини шағал аралаш тупроқдан иборат бўлмиш бу деворнинг эни, кўп эмас, кам эмас, ўн уч метрдан зиёдлигини, асоси пахсадан, айрим ўринлари эса

морий обидалар сирасига киришини англатади. Энди унинг юзага келиш тарихига тўхталар бўлсак, бу иншоот ўтроқ аҳоли яшайдиган воҳаларни кўчманчи қабилалар ҳужумидан ҳимоя қилиш мақсадида барпо этилган. Ва нечун у «Канпирак девор» деб аталади? Бу саволга Раҳим Мақсудов қуйидагича изоҳ беради:

– Канпирак девор» ибораси «қазилган чоҳ» деган маънони англатади. Аммо талаффузда «н» билан «м» алмашуви кузатилади. «Пир» бўғини эса қадимги пайрйа – айлана, ўров маъносини, «Канпир» сўзининг ўзи эса «хандакли девор» деган маънони билдиради. «Девор» сўзи кейинчалик, яъни «канпир» сўзи ўзининг туб маъносини йўқотиб бўлгандан сўнг қўшилган. Канпирак девор!

«Канпирак девори юртимиз худудида ягона бўлмаган, археолог ва тарихчи олимларимиз фикрига кўра, илк ўрта асрлардаёқ уларнинг сони бешта бўлган экан. Биринчиси, қадимги Бухоро воҳасидаги барча шаҳар ва қишлоқларни ўз бағрига қирмаб олган Канпирак девор. Аммо бу ўринда бир-бирига зид маълумотларга дуч келиш ҳам мумкин. Тарихчи Наршахийнинг «Бухоро тарихи» асарига назар солсак, мазкур истеҳком 782–831 йилларда барпо этилганлиги айтилади. Аммо ўнинчи асрда яшаб ўтган араб тарихчиси ва сайёҳи Масъудий бу фикрни инкор этиб, мазкур иншоот Суғд ҳукмдорлиги пайтида, яъни V–VI асрларда барпо этилган дейди. Шунга кўра,

олинган. Бу девор шимоли-ғарбда Варахша (*Жондор тумани*), ундан Субуктепа, Бўронтепа (*Ромитон*), Хўжақултепа (*Пешкў*), сарҳадлари бўйлаб ўтиб, Шофиркон каналининг чап қирғоғи бўйлаб ўтган ва Абу Муслимтепага бориб туташган. Ва шунингдек, Ҳазора дараси бўйлаб яна бир кўтарма девор Конимех воҳасини кесиб ўтган ва Кармана тумани марказида Қоратовга бориб тақалган. Мана шу схемага қараб, мазкур Канпирак деворнинг неча юз чақиримга чўзилганини ўзингиз тасаввур қилиб олаверинг...

Канпирак девори шунчаки девор тизими эмас, унинг йўналиши бўйлаб, ҳар бир фарсах (6-8 км) масофада шаҳар ёки қишлоқлар, жумладан, работлар бунёд этилган.

– Мазкур манзилгоҳлар нечун бунёд этилган, деган савол туғилиши табиий, – дейди Раҳим Мақсудов. – Бундан шу нарса аён бўладики, қадимги аجدодларимиз шунчаки девор кўтармаган, балки ҳар бир тошу кесакни, ҳар бир гишт ҳамда чангал лойни режа асосида ишлатган, оқибатда, мудофаа деворининг таркибий қисми бўлмиш бу манзиллар ҳам тураржой, ҳам чегара қўрғонлари вазифасини ўтаган. Бундан ташқари, девор билан ўраб олинган ҳар бир қўрғон ва худуд учун махсус дарвозалар, шунингдек, қўрғонлар орасидаги масофанинг ҳар бир чақиримида ҳарбий буржлар бунёд этил-

ган. Буржлардан куну тун соқчилар аримаган. Бундан шу нарса кўриниб турибдики, Канпирак девори, худди Хитой девори каби, кўп тармоқли, қудратли мудофаа истехкоми сифатида фаолият кўрсатган.

Шу ўринда буржлар тўғрисида хиёл тўхталар бўлсак, буржлар мудофаа иншоотларининг ўта муҳим элементларидан бири бўлиб, мудофаа деворлари периметри бўйлаб, одатда, девордан баланд бўлган ҳолда ташқарига туртиб чиққан қурилмадир. Шунга кўра, буржлар ҳеч қачон бир хил типда бўлмаган, жойлашиш тарҳига қараб, улар турли кўринишда: тўғри бурчак, квадрат ва овал шаклида бўлган. Тарҳи ярим овал шаклидаги буржлар эса энг қадимги типларга кириди. Канпирак девордаги буржлар қандай шакл-шамойилга эга бўлган, чамаси, бу ҳали олимларимиз томонидан тўла-тўқис ўрганилмаган. Аммо олимларимиз, археологик тадқиқотлар натижасига кўра, Канпирак деворнинг илк босқичи – V асрнинг охири ва VI асрнинг биринчи ярми билан боғлиқлигини тўла исботлаб беришди. Бу эса, табиийки, қуйидаги саволнинг юзага келмоғига сабаб бўлди: мазкур истехком бунёд этилган даврда тарихий жараён қандай бўлган, негаки, бу каби истехкомлар сабабсиз юзага келмайди ва уларнинг бунёд этилишида воқелик ҳамиша муҳим сабаб ролини ўйнайди.

Бу саволга жавобни тарихчи олимларимиз Қ. Ражабов, Б. Қандов, И. Шаймардонов ва О. Норматов қаламига мансуб «Жаҳон тарихининг муҳим саналари» китобидан қидирамиз. Ушбу китобнинг 47-48-бетларида шундай дейилади: милодий эранинг V асрида Ўрта Осиё, Шарқий Туркистон, Афғонистон ҳамда Шимолий Ҳиндистоннинг катта қисмида қудратли Эфталлийлар давлати ташкил топади. Бу давлат айрим манбаларда Оқ хунлар давлати дея тилга олинади. Кўпчилик тадқиқотчилар фикрича, эфталлийлар Сирдарё водийсида истиқомат қилган, дастлабки ҳаёти кўчманчи чорвадор қабила тарзида бўлган, кейинчалик эса жануб томонга йўналишган. Бу давлат эфталлийлар, эфталитлар, хайталлар, абдаллар, йе-да каби турли номлар билан аталган Эфталлийлар қабилалари иттифоқи асос солган. 420–579 йилларда фаолият кўрсатган Эфталлийлар туркий давлатининг пойтахти аввал Бухоро яқинидаги Пойкенд ва Варахша шаҳарлари, сўнгра Ҳиндистондаги Шакала шаҳри (ҳозирги *Сиалкот*) бўлган. Олтинчи асрнинг бошлари ва ўрталарида Эфталлийлар давлати учун энг катта хавф Эрон Сосонийлар давлати ҳамда Буюк Турк хоқонлиги томонидан туғдирилган. Охир-оқибат, милодий эрамизнинг 563–567 йиллар орасида Бухоро остонасида турклар билан эфталлийлар ўртасидаги жангда эфталлийлар мағлубиятга учраган. Эфталлийлар давлати 579 йилда бутунлай барҳам топган. Бу каби тарихий жараёнлар мудофаа иншоотларини юзага келмоғига муҳим туртки ролини ўйнамай қолмаган, албатта.

Канпирак деворининг яна бир муҳим тарихий жиҳати – у Бухоронинг V–VI асрлардаги чегараларини тўла аниқлаб берувчи ягона иншоот сифатида ғоятда қадрлидир. Тарихчи олимлар таъбири билан айтганда, бу улкан ҳудуд ўз даврида энг аъъанавий, мумтоз давлатчилик куртаклари мавжуд бўлган йирик маданий ўлка сифатида фаолият кўрсатган. Ва шунингдек, Канпирак девори ҳам ягона бўлмаган, «Жаҳон тарихининг муҳим саналари» китобида қайд этилишича, юртимиз ҳудудида улар сони бир нечта бўлган.

Иккинчи Канпирак девори VIII–IX аср бошларида тикланган бўлиб, унинг узунлиги 120 км ташкил этган ва у қадимги Суғд диёрида қомат кириб турган.

Учинчи Канпирак девори эса ҳозирги Ўратепа, Зомин ва Жиззахни ўз ичига олган қадимги Усрушона воҳасида қад кўтарган.

Тўртинчи Канпирак девори Фарғона водийси ғарбида VIII аср охири ва IX аср бошларида барпо этилган.

Бешинчи Канпирак девори Тошкент воҳасининг шимол тарафида бунёд этилган, Хўжакентдан Сирдарёгача чўзилган. Хуллас, VIII–IX асрларда, яъни Ўрта Осиёда араблар ҳукмронлиги даврида Бухоро, Суғд ва Усрушона воҳалари теваарагидаги барча Канпирак деворлари бир-бирига туташтирилиб, ягона мудофаа тизими вужудга келтирилган. Тағин эслатиб ўтаамиз, қадимий Канпирак деворлари кўчманчи қабила ва элатларнинг ўтроқ деҳқончилик воҳаларига босқинчилик, талончилик юришларига қарши тўсиқ ҳосил қилиш учун барпо этилган ва мазкур мудофаа тизимининг йўналиш чизиқлари Бухоро, Марказий Суғд, Усрушона, Тошкент ва Ғарбий Фарғона воҳалари бўйлаб ўтган. Гапнинг қисқаси, қадимда юртимизни теваараклаб, унинг мудофаасини таъминлаб турган Канпирак деворининг нечоғлиқ узунлигини, мана, ўзингиз бемалол тасаввур қилиб олаверинг.

Қиссадан ҳисса шундаки, юртимиздаги мангуликка дахлдор қадимий археологик обидалар тарихимизнинг тилсиз гувоҳи сифатида халқимизнинг бой ўтмиши ҳақида ҳикоя қилиб, бу заминнинг нақадар муқаддас эканлиги ҳамда бу юрт қадимий цивилизация ватани бўлганини оламга кўз-кўз қилиб келмоқда. Бу эса барчамизнинг зиммамизга нурли Ўзбекистон тарихини янада теранроқ ўрганиш, тиклаш ва мозийнинг ҳали очилмаган сирли саҳифаларини очишдек шарафли вазифани юклайди. Биз Канпирак деворини тарих саҳифаларидагина эмас, балки она замин кўксига муқаддас тарихий обида сифатида мангу сақлаб қолмоғимиз лозим.

Нормурод НОРҚОБИЛОВ

SUHBAT

Агар сиз япон амиллатига мансуб кишига ўзбек тилида мурожаат қилсангиз, у сизга ўзбек тилида жавоб қайтариши мумкинми? Энди мумкин. Ҳозир асослаб бераман.

Кунчиқар юрт заминида ўзбек тилига меҳри тушиб, уни дунёга тарғиб қилаётган япон аёли истиқомат қилади. У миллионлаб юртдошларини ўзбек тилини ўрганиш – Шарқ маданияти эшикларини очадиган қимматли калит эканига ишонттира олди.

Танишинг, Япониянинг Нагоя университети профессори, Буюк Ипак йўли илмий-тадқиқот жамиятининг асосчиси, Ўзбекистон туризм салоҳиятини тарғиб қилувчи туркум мақолалар муаллифи – Чихо Миязаки. У билан ижтимоий тармоқ орқали боғланиб, мухтасар суҳбат қурдик.

Чихо Миязаки:

– Менинг ҳаётимга ўзбек тилидан олдин ўзбеклар кириб келган, десам, адашмаган бўламан. Ўзбек тили, аввало, жанангдор товушлари, кўнгилга яқин оҳанглари билан мени ўзига ром этди. Шу пайтгача эшитмаган товушларим ва ритм мени ўзига маҳлиё қила бошлади. Сўзларнинг талаффузи ва ўзбекларнинг гапириш мимикаси бу тилга бўлган интилишимни янада оширди. Бир пиёла чой устидаги мўйсафид, чанг кўчалардаги болаларнинг беғубор суратлари бизни ўзига қанчалик чорлашини билсангиз эди...

Албатта, ҳали бу тилни мукамал ўрганмаган бўлсам-да, ўзбек тилининг луғат бойлиги тўғрисида муайян билимларга эгаман. Ўзбек тили араб, форс, турк

ва бошқа қатор тилларга мансуб бўлган сўзларни ўз ичига қамраб олганлиги билан ҳам ўз тарихига эга эканини исботлайди.

Ўзбек тилини тингласам, ўзимни гўё кўҳна Буюк Ипак йўли замонларида юргандай ҳис қиламан.

XIX асрга оид тадқиқот материалларини ўрганиш давомида араб алифбосида ёзилган ўзбек матнларини учратганим мени ҳайратга солган. Келажакда эски ўзбек тилини ҳам ўрганиш, мутолаа қилиш истаги пайдо бўлмоқда. Бу менинг орзум.

Биринчи бўлиб ўзбек тилини Нагоя университетида талабалар билан бирга дарс жараёнларида ўрганишни бошладим. Кейин, икки ҳафталик ўқув дастури бўйича Ўзбекистонга ташриф буюрдик. Шу вақт оралиғида мен ўзбек тилини ўргатувчи японча қўлланма тайёрлашга киришдим.

Япония ва Ўзбекистон китоб дўконларини кезар эканман, бирорта ҳам японча-ўзбекча қўлланмани топа олмадим. Тўғри, сайёҳлар учун тайёрланган қўлланмалар бор эди, аммо мени сифати юқори бўлган, илмий фаолият ва иш жараёнида ишлатиладиган китоб яратиш истаги кўпроқ қизиқтирарди.

Грамматик жиҳатдан япон ва ўзбек тиллари бир-бирига жуда ўхшайди. Шунинг учун ҳам ўзбек тилини ўрганаётган япон бу тилни хорижий тил сифатида эмас, балки ёзилиши бошқача бўлган она тили сифатида қабул қилади. Ушбу қўлланмани тизимли формулаларга солиб, японлар учун қулай ўрганиш услубини яратдим.

Мен япон тилида ҳурмат шаклидаги сўзлар кўп десам, ўзбек тили ҳам қолиш-

мас экан. Масалан, «ижозат берсангиз», «рухсат берсангиз» каби ибораларнинг ишлатилиши япон тилига жуда яқин.

Бу китоб мен учун маънавий озуқа сифатида чоп этилди, бу ишдан заррача фойда кўришни ўйламаганман. Китоб Япониянинг энг нуфузли босмаҳоналаридан бирида нашр этилди.

Муаллиф: японча-ўзбекча (*русча*) қўлланмани Миязаки хоним ўз ҳисобидан чоп эттирган бўлиб, унда сўзлашувлар антиқа формулалар ёрдамида ишлаб чиқилган.

Буни қарангки, қўлланма бир зумда япон китоб дўконларида сотилиб кетди. Бугун эса китобнинг электрон нашрини «Amazon» интернет дўкони орқали бутун дунё ўқимокда.

Чихо Миязаки:

– Аниқ айта оламани, ўзбек тилини билган япон тарихан бой маданият хазинасига кириш бахтига муяссар бўлади. Дарвоқе, китоб камчиликлардан холи эмас, албатта. Лекин у илк қадам сифатида мен учун қадрли. Ўйлайманки, қайсидир япон тадқиқотчиси бу ишларни янги босқичга кўтаради. Бунга ишончим комил.

Муаллиф: ўзбек тилини ўз диёрида ҳеч бир таъма ва манфаатсиз тарғиб қилаётган бу аёл Ўзбекистонга тез-тез келиб туради, меҳмондўст ва бағрикенг юртдошларимиз билан тўйиб-тўйиб суҳбатлашади.

Ҳа, айтганча, агар сизга япон миллатига мансуб киши ўзбек тилида мурожаат қилса, сира ажабланманг. Шунчаки, ичингизда, «рахмат, Миязаки хоним», деб қўйсангиз, шунинг ўзи кифоя...

**Лейтенант
Бобур ЭЛМУРОДОВ
суҳбатлашди.**

YOSHLAR – HAL QILUVCHI KUCH

Мустақиллигини ҳис қилган ҳар бир миллат ўз ҳаёт тарзини, келажагини аجدодларнинг тарихий тажрибаси ва жаҳондаги илғор тамойиллар уйғунлиги асосига қурса, янглишмайди. Бунга тарих гувоҳ. Айни шу йўлни танлаган халқлар адашмаган – ҳар томонлама тараққиётга эришган. Бу ўринда маънавий ҳаёт устуворлиги, айниқса, муҳим. Чунки маънавиятга асосланган маърифатгина чин маънода бунёдкор бўлади.

Ўзбекистон истиқлолга эришгач, таълимни тарбиядан, маънавиятни маърифатдан айро олиб бориб бўлмаслигини, улар уйғун ҳолдагина кутилган натижа беришини англаб, барча соҳалардаги ишларни шу мақсадга йўналтирди.

«Янги Ўзбекистонда эркин ва фаровон яшайлик!» Ҳа, ушбу шиор

остида юртимизнинг қай гўшаси, қай манзилида бўлманг, улкан бунёдкорлик ишларининг устидан чиқасиз. Шу маънода ДХХ Чегара қўшинлари, Халқ таълими ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари ўртасида имзоланган, «ДХХ Чегара қўшинлари ҳарбий қисм ва бўлинмаларига бириктирилган чегара олди

ҳудудларида жойлашган профессионал таълим муассасалари ҳамда умумтаълим мактабларида «йўл харитаси»га асосан, Музработ тумани касб-ҳунар мактабида ҳам Чегара қўшинларига қарашли ҳарбий қисм билан ҳамкорликда маънавий-маърифий тадбирлар амалга оширилмоқда.

Ушбу тадбирлар Ўзбекистон ёшлар иттифоқи Музработ тумани Кенгаши, Республика Маънавият-маърифат маркази туман бўлими ҳамда вилоят касбий таълимни

ривожлантириш ва мувофиқлаштириш ҳудудий бошқармаси ходимлари билан ҳамкорликда уюштирилмоқда.

Тадбирлар доирасида ёшларга ҳарбий хизмат, Ватан ҳимояси, ватанпарварлик тушунчалари, замонавий қурол-аслаҳалар, ҳарбий техникалар бўйича атрофлича маълумотлар берилмоқда. Чегара олди маҳаллалардаги уюшмаган ёшларни касбга йўналтириш, иш билан таъминлаш учрашувлари, шунингдек, бўш

вақтларини мазмунли ташкил этиш мақсадида спортнинг минифутбол, волейбол, стол тенниси, шахмат-шашка каби турлари бўйича мусобақалар ташкиллаштирилмоқда.

Орт тақдирга дахлдор яшаш, миллат бахти, обрўси учун курашиш, таълим ва тарбияда мустаҳкам бўлиш бардавом тараққиётимиз гаровидир.

Жамшид НАЗАРОВ,
Музработ тумани
касб-ҳунар
мактабининг
директор ўринбосари

МАЪНАВИЯТИ УЛУҒЛАНГАН ЮРТ

Konferensiya

«САОДАТГА ЭЛТУВЧИ БИЛИМ»

Мудофаа вазирлиги Ахборот-коммуникация технологиялари ва алоқа ҳарбий институтида туркий халқлар адабиётининг йирик намояндаси, атоқли шоир, мутафаккир ва давлат арбоби Юсуф Хос Ҳожиб таваллудининг 1 000 йиллигини кенг нишонлаш ва унинг бой маънавий меросини янада оммалаштириш мақсадида илмий-маърифий конференция бўлиб ўтди.

Унда кенг жамоатчилик вакиллари, ҳарбий институт жамоаси, Республика Ҳарбий прокуратураси ходимлари, профессор-ўқитувчилар ҳамда курсантлар иштирок этди.

Тадбирда сўз олган курсантлар ўз тенгдошларига адибнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида мультимедиа чизиқлари орқали маълумотлар берди.

– Ҳозирги кунда республикамизнинг турли ҳудудларида мустақиллигимизнинг 30 йиллигига бағишланган турли маънавий-маърифий, ҳарбий-ватанпарварлик руҳидаги тадбирлар ўтказилмоқда. Бугун биз ҳам

Юсуф Хос Ҳожиб таваллудининг 1 000 йиллигини нишонлаш ҳамда буюк мутафаккир томонидан битилган «Қутадғу билиг» асарининг мазмун-моҳиятини курсантларга етказиш мақсадида мазкур конференцияни ташкиллаштирдик, – дейди подполковник Файзулла Шерматов. – Асар XI асрда ёзилган бўлса-да, ҳалигача ўзининг моҳияти ва долзарблигини йўқотмаган. Бунга сабаб Юсуф Хос Ҳожиб қадимий турк ёзма адабиёти, туркий халқлар оғзаки ижодини яхши ўзлаштирган, шу муҳитда тарбия олган. Шоир туркий элатларнинг қадимий қўшнилари хитой, мўғул,

ҳинд, эроний халқлар маданияти, юнон фалсафаси ва бошқа ўша давр маънавий ҳаётининг турли томонлари ҳақида мукаммал билим эгаси бўлган.

– Илмий-маърифий конференцияга тайёргарлик жараёнида ўзим учун жуда кўплаб маълумотлар тўплашга муяссар бўлдим. Аслида мен ўрганган ва тўплаган адабиётлардаги маълумотларнинг янгилиги аллақачонлар олимлар ва адабиётшунослар томонидан топилган. Аммо мен ўзим ва тенгдошларим учун уларни қайта кашф этдим, – дейди 4-босқич курсанти Арслонбек Файзуллаев. – Мана шундай тадбирларнинг тез-тез ўтказилиши, албатта, бугунги авлоднинг ўз аجدодларига бўлган юксак ҳурмати ҳамдир.

«Қутадғу билиг» XI асрда Қорахонийлар даврининг ижтимоий ҳаёти ҳақида кенг маълумот берувчи асардир. Унда Юсуф Хос

Ҳожиб шаҳар ва қишлоқ халқини, ўтроқ ва кўчманчи аҳолини ижтимоий табақаларга ажратади. Дехқонлар, ҳунармандлар, чорвадорлар, савдогарлар, олимлар, элчилар, қўшин бошлиқлари, мунажжимлар, тушни таъбир қилувчилар, табиблар ва бошқалар ҳақида сўзлаб, уларнинг жамият ҳаётидаги ўрни ва роли ҳамда ўзаро алоқаларини баён этади.

Юсуф Хос Ҳожиб XI асрнинг донишманди, илм-маърифатнинг жарчиси ҳамда ҳомийсидир. У илм-маърифатга саодатнинг калити, деб баҳо беради, шунинг учун ҳам ўз достонини «Қутадғу билиг», яъни «Саодатга элтувчи билим» деб атади.

Илмий-маърифий конференция бугунги кун ёшларини ана шундай саодатга элтиши билан аҳамиятлидир.

Шерзод ШАРИПОВ,
«Vatanparvar»

АДАБИЙОТ

УЧ ШИНГИЛ
ҲАҚИҚАТ

Табиатнинг ҳеч кимга қарам бўлмаган озод яратиклари бўлади. Агар у бўри қиёфасида бўлса, қўлга ўрганмайди, сўнгги томчи қони қолгунча курашади. От қиёфасида бўлса, эгардан баланд юради, устига ҳеч зоғни миндирмайди.

«Домино», «Ёввойи йўрға», «Бинго», «Спринг-филд тулкиси», «Лобо», «Вулли», «Қизил бўйин», «Кумуш қашқа», «Чиноқ»...

Бу номларнинг ҳар бири алоҳида ҳикоя, алоҳида тақдир. Уларда беаёв кураш, ғанимга қарши исён, итоатсизлик бор. Бунда ўқувчи ўз еридан айро яшай олмайдиган, ҳурликни ҳаётдан афзал кўрувчи жангчини кўради. Ҳайвонлар ҳар кунни учун курашиб яшайди. Аммо ҳеч бири бу ёзмишидан нолимайди, ўзини ўз номи билан сақлаб қолади. Тулки тулкидек, бўри бўридек, от отлигича яшайди.

Ёзувчи Эрнест Сетон-Томпсоннинг жониворлар ҳаёти ҳақидаги «Ёввойи йўрға» ҳикоялар тўпламидаги воқеалар кўп вақт ўй-ҳаёлларимда бўлди. Баъзан оддий бир тулкичалик озодлик қадрини билмаслигимдан ўқиндим.

Ҳозир ҳам асардаги бир воқеани эсладим-у, этим жимирлаб кетди.

«Тулкини тутолмаган овчининг боласини асир олиб, ферманинг олдида боғлаб қўяди. Она тулки ҳар тун луқма билан боласидан хабар олади. Тонггача занг босган занжирни ғажиб чиқади, кучи етмайди. У кунлаб чорасизликдан чора излайди. Боласи увланайди – онаси оғринади.

Бу кунги оқшом баридан ўзгача бўлди. Она тулки кўзида ёш, оғзида бир бўлак гўшт билан келди. Тутқин ўлжани ютоқиб ер экан, зум ўтмай барини қусиб юборди. Сўнг питирлаб, нафас олмай қўйди. Гўшт заҳарланган эди. Она тулки шундай қилишга мажбур бўлди, шу йўл билан боласига мангу озодлик бахш этди».

Менда китобнинг уч ҳикоясини, ҳаётнинг аччиқ уч шингил ҳақиқатини баён қилиш истаги уйғонди.

ДОМИНО (БИР ҚЎНҒИР
ТУЛКИ ҲАЁТИ)

«...Қишлоқ аҳли энг яхши мушук боласини сайлаб олмоқчи бўлса, жуда содда, ҳам табиий бир усулни қўллаб кўради. Улар мушук болаларини далага олиб бориб қўйиб келади. Мушуклар онаси болаларини излаб топади, сўнг уларни битта-битталаб маконига ташийди. Ана шунда энг биринчи бўлиб қайси боласини кўтариб жўнаса, ана шуниси энг яхшиси бўлади».

Танлашга тўғри келса, ҳайвонлар шу тахлит йўл тутар экан. Доминонинг онаси ҳам шундай қилди. Янги уйга кўчганида эски инидан болаларини олиб келиш учун борди. Ўшанда Домино мудраб ётган норасидалар ичидан биринчи бўлиб бош кўтарди. Илдам ҳаракатлари билан бошқалардан ажралиб турди. Онаси уни юнгидан тишлаб, инига олиб келди. Кейин

бошқаларини олиб келди. Улар она тулки башорат қилганидек, ҳаётда ҳам шундай поғонада яшаб ўтди.

Домино оиласи, уйи, болалари учун бир умр курашиб яшади, кўп бор қопқонга тушди – ҳийла ишла-тиб қутулди. У қийин вазиятларда ҳам умидсиз бўлмади, мадори қолгунча, ини, ўзиники деб билган кенгликларнинг ҳимоячиси бўлди. Бешта қоп-қора бурун билан беш жуфт маржондай йилтиллаган кўзларни парвариш қилди. Уларни-да айёрликка, тулки бўлишга ўргатди. Дунёни номи янглиғ, ўйин билиб ўтди.

Хайрият, ўрмон ва умрнинг шафқатсиз қондаси бузилмади: айёр ўз ўрнида турди, кўрқоқ ғанимга ем бўлди. Яхши дарс олганлар узокроқ яшади.

«ЁВВОЙИ ЙЎРҒА»

Негадир «ёввойи» сўзи ҳақида ўйлаб қолдим. Эрк аксари ҳолда ёввойилик билан эш юрадиган кўринди. Инсон қадами етмаган, ўз ҳолича униб, завоп топгувчи ерларни бежиз «ёввойи табиат» деб аташмас экан.

Йўрғанинг ҳам феълида бўйсунмас ёввойилик бор эди. Уни ўй-хаёли, бутун вужуди билан озод яшашга интилган шакл сифатида тасаввур қилдим. Бу асов отга етиб бўлмас, ўнлаб тузоқлар унинг туёғига зор чириб, занглаб ётди. Йўрға баланд дарахт учида қолиб кетган яшил барг каби ҳамманинг эътиборида эди. Қанча от солманг, унга етиб бўлмади. Неча-неча чопагон тулпорлар унинг ортидан чопиб, ҳориб, юраги ёрилди.

Инсонга ҳамиша етиб бўлмас орзулар ортидан интилиш қизикроқ. Ёввойи йўрғанинг сиртмоққа тушиши воқеанинг энг баланд нуқтаси бўлади. Бир умр озод яшаган жонзот ўзини чор тарафга урди, сағрилари қон аралаш тердан қорайиб кетди, бурнидан отилаётган кўпиклар қонга беланди. Уни оёқларидан боғлаб фермага олиб кетишар экан, йўрға ҳар бир қадамини оғриниб, курашиб босди. У бирдан бор кучини йиғиб, юқорига талпинди. Баданини қийиб ташлаган арқон ҳам, уни изига қайтариш учун отилган ўққада тўхтамади.

«...Ёввойи йўрға яна, яна юқорилади. Ана, тик қояга кўтарилди. Қоядан пастга – ҳавога сакради, икки юз футча учиб юрди, яна, яна пастлаб... тошга бориб тушди. У жонсиз сулайиб қолди, аммо... озод бўлиб қолди!»

Не тонг, инсонга қарам бўлмади. У сўнгги нафасигача ҳаммага

йўрғалигини эмас, ёввойи йўрға эканини исботлаб ўтди.

«ЛОБО»

Ўркач-ўркач тоғли яйловда кулранг бўрилар галаси сардори қари Лобо ҳукм суради. Унинг галаси катта эмас, донғи узок яйловдаги чўпонларгача борган беш шафқатсиз бўридан иборат. Воқеа ўша бўриларнинг сардори ҳақида. Бўри ҳамиша оч бўлади. Дуч келган нарсаларни ейди. Аммо Лобо унақа эмас. У ўйлай олади.

Бўрилар ҳам сафдошларини, жуфти ҳалолани йўқотса, мазмунсиз ҳаёт ичра қолар экан. Сардор эндигина жуфт топган эди. Исми Бланка. Уни овчилар ўлдирди. Лобо ҳушини йўқотиб қўйди. Қасос ўтида ёнди. Дуч келган овчи итларни ғажиб ташлади. Ҳар қадамдаги тузоқлар таъқибидан танаси моматалоқ бўлиб кетди. Бўрилиқ ғазаби уни барча чангаллардан олиб чиқди. У ўзи меҳр қўйган жуфтининг тириги учун ҳам, ўлиги учун ҳам доим курашди. Бланканинг жасади уни сўнгги сиртмоққа тортди.

Ота-боболаримиз фарзандларига Бўри деб бежиз исм қўймас. Бўри қонхўр ва шафқатсиз бўлмасин, қўним топган ери, оиласи,

дўстлари учун жонини беради. Балки, бу ном замирида ҳам аждодларимизнинг юрт ҳимоясидаги орзу-умидлари ётар.

Сардор сўнгги кунларини аждодлари каби мағрур ўтказди.

«...Мен Лобонинг олдида гўшт билан сув қўйдим, аммо у қайрилиб қарамади. У бағрини ерга бериб, сариқ кўзларини ўзи ҳукм сурган олис дашту далаларга тикиб ётарди. Унга қўлимни теккизиб кўрдим, у шундай қимир этмади. Қуёш ботгандаям даштларга термилиб ётди».

Ундаги садоқат ҳаммани мулзам қилди. Сардор тунда увиллаб дўстларини ёрдамга чақириши мумкин эди, аммо ундай қилмади. Уларни-да, тузоққа туширгиси келмади.

Ҳикояда келтирилишича, шер куч-қувватдан қолса, бургут эркидан ажраса, каптар жуфтидан айрилса, юраги ёрилиб ўлар эмиш. Лобонинг юраги ҳар учала айрилиққа дучор бўлди. У ҳеч кимга чурқ этмади. Ўзи учун мангу кадрли бўлган нарсаларидан айрил-

ди-ю, яшаш учун заррача сабаб тополмади.

«...Унинг жасадини Бланканинг ёнига қўйдилар. Подачи Лобого қараб, шундай деди:

– Сен шуни излаб юрганмидинг? Мана, ниҳоят яна топишдинг!»

Бир замонлар Гулханий «Зарбулмасал» битиб, инсон феъл-атворидаги ажиб хислатларни ҳайвонларга моҳирона кў-

чирганида шоиру шуаро, олиму фузалолар бир қалқиб тушган эди. Шундан сўнг, тилсиз мавжудотларга бот-бот мурожаат қилинадиган бўлди. Афсуски, бу сирли оламни тартибсиз ва онгсиз ҳаёт тарзи сифатида тарғиб қилувчилар, улар ҳақида ёлғон ёзувчилар ҳам бўлди. «Ҳайвонларнинг қалби йўқ» қабилдаги таълимот эса қанчадан-қанча инсонларни ҳайвонот оламиндан йироқлаштириб қўйди.

Китоб сўзбошисида шундай куюнчак иқроор ёзилади:

«...Табиат ҳақида ёлғондан ёлғон асарлар ёзди. Табиат, хусусан, ҳайвонлар шаънига тўхмат асарлар яратди. Биз ҳайвонларни бадном қилдик. Ҳайвонларни хоҳлаган қўйимизга солдик, қўғирчоқ қилиб ўйнадик. Агар ҳайвонлар маъмурияти бўлганида, жуда кўп ҳайвонлар, хусусан, бўрилар билан итлар кўпдан-кўп ижодкорларни судга берар, жуда кўп ижодкорлар жиноий жавобгарликка тортилиб кетарди».

Бобур ЭЛМУРОДОВ

Эрнест Сетон-Томпсон (1860–1946), канадалик ёзувчи ва рассом. Эрнест Англияда туғилган. 1866 йил оиласи билан Канадага кўчиб ўтди. 1930 йил Канададан Нью-Мехикога кўчиб, умрининг охиригача ўша ерда яшади. У ҳикоя ёзиш билан бирга шу ҳикояларига ўзи расм ҳам чизган. Масалан, «Мен билган ёввойи ҳайвонлар», «Арктик тулкининг биографияси». Табиат ва ҳайвонлар ҳақидаги таъсирчан ҳикоялари ёзувчига шўхрат олиб келди. Ўзбек китобхони орасида Эрнестнинг кенг тарқалган ҳикоялар тўплами – «Ёввойи йўрға»ни ўзбек тилига Тоғай Мурод таржима қилган.

«BUGUNNING HIKOYALARI» TURKUMIDAN

УВАЙСИЙ МОМОНИ ИЗЛАБ...

1

Айтишим даркор: камина олийгоҳни битириш арафасида Увайсий ижодини мактабда ўқитиш борасида диплом ҳимоя қилганман. Болалигимданоқ шоиранинг ижоди билан танишлигим менга жуда қўл келганди. Яна мактанишга йўймаган ҳолда айтийки, университетимиз тарихида энг қисқа ва сермазмун диплом иши ёзган талаба мен бўлсам керак. Шунинг учун ҳам диплом ишим олийгоҳимиз «Ўзбек адабиёт-кафедраси фондида олиб қилинган.

Кўз олдимда бошига алвон дурра қўндирганича нақшинкор устунга сўяниб, узоқ уфқларга назар ташлаб турган шоиранинг муниси ва мукааррам сиймоси мудом гавдаланиб турарди. Мен мавзумга оид кўпгина адабиётларни йиғиб олдим-да, улардаги мазмуннинг мағзини, ширинини «шимиб» олиб, қолганига ўзим қўшиб, катта ҳафсала, юсак иштиёқ билан ишга киришиб кетдим. Совғага олган жонажон компьютерим бир лаҳза бўлсин, чиқиллашдан тўхтамайди. Сатрлар устига сатрлар қўшилгани сари завқим ҳам орта борарди. Бироқ китобларни ўқиганим сари ҳали шоира ҳақида билмаганим кўп-лигини, бизларга сабоқ берган салобатли домлалар айтган маълумот-маърузалар ҳам дарёдан, балким, уммондан томчиллигини ҳис эта борардим ва елкамдаги залвор юки ортарди. Ҳали олдинда очилмаган бир кон борлигини билиб қолдим. Илмий раҳбаримга айланиб кетаёзган устозим, психолог олим Абдумухтор ака Ғуломов бир куни уйимизга келди.

– Ҳа, жа-а ноёб бўп кетдингиз-ку?! – деди у киши синчков нигоҳ билан тикиларкан. – Декан ҳам, бошқалар ҳам сизни сўрашяпти. Бу ёғи оз қолган, ҳимоя яқин бўлсан...

– Ташвишланишга ҳожат йўқ, – дедим у кишига. – Мен бу ишни аллақачон жадаллаштириб юборганман. Фақат эликдан ортиқ китобни йиғиб олганимдан, қайси бирини қаёққа қўйишни билмайроқ турибман...

– Ўҳ-хў-ў, бўлмаса, ҳаммаёқни «цитата» босиб кетаркан-да! – деди устозим ҳайратини яширолмади.

– Йўқ, мумкин қадар «цитата» олмай ёзаман, фақат шоира ижодида оид байтлар ва маълумотларни кўпроқ келтириш нияти-даман. Боз устига бу методик характердаги иш, – дедим Абдумухтор акага.

– Бугунча ишни қўйиб турунг бўлмаса, мен сизга ишонаман. Шаҳарга тушиб, ош дамлаймиз, мен тайёр машина билан келганман. Бозорвой акамнинг боғида ҳам ул-бул пишгандир, ахир, – деди домла.

Саксонларга яқинлаб қолган бу инсоннинг табиати шунақа – ҳаётсевар, шундан бўлса керак кексаликнинг у кишига алоқаси ва сояси йўқдек эди.

– Ошни шу ерда қилаёламиз, – дедим. – Масалликнинг деярли барчаси бор...

– Сизни уринтиришнинг кераги йўқ, боз устига мени олиб келган талабам, ҳали танишиб ҳам оларсизлар, жуда тортинчоқ экан. Уйга ҳам кирмасдан, ташқарида турибди. Музтар қилмайлик... (Домла ўшанда бошлаб келган Саидхўжа укамиз катта табдиркор бўлиб кетган, тортинчоқлиги ҳам анча йўқолган. Муаллиф).

Учаламиз яп-янги «06»да шаҳарга қараб кетдик. Саидхўжанинг таклифига кўра, шаҳардаги чеккароқ, аммо обод бир чойхонага ташриф буюрдик. Удли-шудли Саидхўжа аввалдан ҳаммасини бадастир қилиб кетган, чамаси, борар-бормаси-миздан буғи чиқиб турган палов келиб қолди. Ош устида гурунг бошланиб кетди. Пировардида шунча чўнтак ковласам ҳам, Саидхўжа деганлари «бу киши устоз, сиз – меҳмонимиз» деб бир тийин ҳам сарфлашга қўймади. Мен, табиийки, ҳалфана қондаси бузилди, деб анча нуқулай бўлдим.

– Қани бўлмаса, Увайсийдан битта ўқинг-чи? – деб қолди домла, кассир йигит билан ҳисоб-китобни ҳам ўринлатиб, кетар жафосига битта кўк чой дамлатиб келганимизда.

Меҳнату аламларга мубтало

Увайсийман,

Қайда дард эли бўлса, ошино

Увайсийман.

Истадим бу оламни, топмадим,

вафо аҳлини,

Борчадин юмуб кўзни, муддао

Увайсийман.

– Бўлди, мана шу етади! – деди домла. – Қаранг-а, тўрт сатрда шунча ғам-ғусса!

Мен, одатимча, ғазални тўла ўқиб, шарҳлаб бердим. Асли исми Жаҳон, маърифатли бўлганидан, «отин» атамаси қўшилган шоира ёшлигидан хат-саводли бўлгани, онаси олдида мактабдорлик қилгани, акиси Охунжон ҳофиздан шеър илмини ўргангани, 1842 йилда бухоролик Насруллоҳон Қўқонни олгач, Марғилонга қайтиб кетиб, шу ерда 1845 йилда қазо қилгани, унинг ўғли 14 ёшида Қошғарга юборилиб, ўша ердаги жангларда ҳалок бўлгани, қизи Кўёшхон ҳам мушкул турмуш шароитида яшагани, қисқаси, Увайсий ҳаётининг турган-битгани драма, аммо ҳалигача бирор драматург бу борада мукамалроқ асар ёзмагани, бирини ёзса, бири қолиб кетаётгани ҳақида сўзлаб бердим.

– Сиз катта кон ичига кириб қолибсиз, – деди устозим ҳайратини яширолмади.

– Албатта, – дедим мен.

2

Мен ўша кунларда Увайсийни излаётган эдим. Момом гарчи китоблар ичра бўлса-да, мен учун, юқорида айтганимдек, пинҳон эди. Ўша кунлари университетда катта бир илмий машварат бошланиб кетди-ю, мен ҳамма ишимни, ҳатто ижодимни ҳам маълум бир вақтга бир чеккага суриб, анжуманга қатнашчи бўлиб қолдим. Унда Алишер Навоий ижоди таҳлил қилинди. Университетда саккизта шуъба олти кун давомида катта йигин ўтказди. Мен илмий тўпламга мақола бериш билан чекландим, сўзга чиқмадим. Бунинг ўрнига, сўзга чиққанларнинг нутқларини маза қилиб тинглаб ўтирдим. Бироқ ҳаёлим марказида мудом Увайсий эди.

Гул эмас гар бўлмаса кўксиди хори кўндаланг,

– деб шоира байтлари, мисраларини такрорлаб юардим. Анжуман баҳонаси Шарқшunosлик институти талабаси Шамсиқамар билан танишиб қолдим. Асли водийлик, зиёлилар оиласидан бўлган бу қиз билан танишувимиз тасодифий бўлди – катта залда қутилмаганда унга урилиб кетдим.

– К-кечирасиз, – дедим гуноҳкор боладек унга тикилиб.

Кутгандимки, у бир чимирилади-да, «кўзингизга қарасангиз бўлмайдимиз?» дейди. Йўқ, у ундай қилмади. Ё меҳмонлигига борди, ё зиёлилигига – ҳайтовур, ширингина жилмайиб, йўлида давом этди. Эртаси куни университетнинг 455-хонасида, иккинчи шуъба мажлисининг иккинчи қисмида Шамсиқамар билан бирга ўтириб қолгач, унинг ростмана одобли ва зукко-лигини билиб олдим. Шунчаларки, ҳатто бу икки сўз ҳам қизнинг савия ва сажиясини белгилашга тош босолмайди. Чирой-чимматни-ку, айтмай қўяқолай.

– Менинг Андижонда дўстларим кўп, сиз ҳам сафга қўшилдингиз, – деди у.

– Илоҳим, бир умр рўйхатингиздан чиқмай, – дедим дуо оҳангида.

Улар шаҳардаги аллақайси меҳмонхонага, эҳтимол, яқиндагина иш бошлаган «Рояль» деган шинам қўноқхонага жойлашган экан. Кечки пайт уни телефон орқали топдим ва шаҳарнинг марказидаги «Гулмира» деб номлаб олганим – ўзим кўпична келадиганим – очик айвонли тамаддиҳонага чорладим. Бу орада унинг таниши – Мухандислик-иқтисодиёт институти собиқ талабаси, ҳозирда Японияда таҳсил кўраётган қўқонлик Бехзоджон ҳам етиб келиб, суҳбатимизга қўшилди. Бехзод тагли-тугли хонадондан бўлиб, самимий бу йигит дўстларидан бирор нарсасини аямас, борини баҳам кўришга одатланган экан. «Шамсиқамар – меҳмон, сиз – унинг дўсти», деб у ҳам худди Саидхўжадек ҳурматимни жойига қўйди. Учовлон деярли беш-олти соат мириқиб суҳбатлашдик. Фақат бу суҳбатда Бехзод камроқ гапирди. Шамсиқамар Драйзер, Кафка, Хемингуэй, Кортасар, Бальзак, Шекспир, айниқса, унинг «Макбет» драмаси ҳақида тўлқинланиб гапира кетди. У ўшбу даҳоларнинг асарларини шу қадар мароқ билан гапира кетдики, қаҳва совиб қолаёзди. Аллақердан пайдо бўлган пашша эса тақсимчадаги ширинлик устида худди митти вертолётдек айлана бошлади. Мен ҳам Шекспирнинг Уйғун таржимасидаги «Икки вероналик» асари ҳақида оз-моз сўзладим. Шамсиқамарнинг далиллари қошида менинг гоҳ Ларошфукодан, гоҳ эса Цицерондан келтирган иқтибосларим урвоқ ҳам бўлмай қолди.

– Қайтдик орқага, – дедим мен. – Навоийдан гаплашайлик...

Ё тавба, бу миями ё компьютерми? Шамсиқамар энди машҳур «Хамса» тарихи, Навоийнинг бу борадаги тезкорлиги, айна чоғда новаторлиги, «Хазойин ул-маоний», «Мажолис ун-нафоис»дан сўзлай кетди, шоир ғазалларидан иқтибослар келтирди. У ғазаллар ва рубоийларни худди суҳандонлардек ўқир, чиройли талаффуз оҳанги мени сармаст қилган, шу ўқишларни ўша мумтоз муаллифларнинг ўзи тинглаганда нима бўларди экан, деган хаёл-илинж чулғаб олганди. Ҳофиз, Лутфий, Бедил, Деҳлавий, Машраб, Ҳувайдо – ҳаммасини бир-бир зикр этиб ўтдик. Атоий ҳақида гап кетганида, Бехзоджон қутилмаганда:

– Мактабда бир домлам бўларди. Атоийни Отоий дейсизлар, деб мажбур қиларди. Демасак, баҳо қўймасди, – деб қолди.

– Бу яхшимас, – дедим мен ярим ҳазилга олиб, – ўша домлангиз бундан чиқди, домла эмас, домулло эканлар...

– У қанақаси? – қизиқсинди Шамсиқамар.

– Бу ярми русча, ярми арабча бўлиб, «до мулло», яъни ҳали муллоликкача етмаган, аросат йўлдаги, деган маънони беради. Ҳамсуҳбатларим қулиб юборишди.

Атоийни республикамизнинг ҳеч бир ерида, ҳатто чет элларда ҳам Отоий демайдилар. Отоий деса, отинойи, деганга ўхшаб, хунук эшитилади. Гап шундаки, кўпична мактаблардаги баъзи адабиёт муаллимларининг савияси у қадар баланд бўлмайди. Улардан нима ҳам кутиш мумкин? Агар ўқитувчи том маънода онгли, ижодкор муаллим бўлсагина, ўқувчисининг камолига қанот бўлади. Атоийнинг таҳаллуси билан ўралашиб қолиш – мағиз қолиб, пўчоққа ёпишишдек бир гап. Ақлли одам бу хил йўл тутмайди.

– Қандай доносиз, – завқланиб деди Шамсиқамар, – донолар ер юзининг қайси нуқтасида яшашидан қатъи назар, бир хил фикрлайдилар...

– Йўқ, мен дономасман, фақат адабиёт мухлисман, ростни рост дейман, ёлғонни ёлғон, – дедим.

– ...

– Кўпична, ростни рост десам, атроф-жавонибдагиларга ёқмай ҳам қоламан, – дедим. – Аммо бировга таъсиридан қатъи назар, ҳақиқат – барибир ҳақиқат!

Камина истардимки, бу суҳбат тугаб қолмаса, ҳатто тонггача давом этса. Бироқ Шамсиқамарнинг дугонаси сим қоқиб, унинг эртанги шуъбада маърузаси борлигини эслатди.

– Войдод, сизлар билан гаплашиб бўлмас экан, – деди боядан бери бизни тинглаб ўтирган Бехзоджон.

– Нега? – ажабланди Шамсиқамар.

– Иккалангизнинг олдингизда мен ғирт оми эканман...

– Камтарлик қилманг, – деди қиз тим қора киприкларини чиройли силкитиб. Сўнг менга изох берди: – Бу киши ўзи шунақа – кўп нарсани билади, билагандек тутди.

– Мевали дарахтнинг боши эгик, мевасизининг қадди дароз, – дедим мен.

– Кетдикми? – деди Бехзод.

– Яна озгина ўтирайлик, – дедим ялинганмамо.

– Хўп, – деди Бехзоджон. – Ҳар иккин-гизни элтиб қўйиш мендан.

У вилоят газетасини кўтариб келибди. Унда бир саёзроқ мақола чиқарилган экан. Бир муаллиф – эски таниш, ҳозирги болалар «Чинор остидаги дуэль», «Маҳаллада дув-дув гап» каби фильмларни билмайди, деб иддао қилибди.

– Шунақаям бўладими? – ёзғирди Бехзоджон. – Ахир ўзгаларни ўзимиздан нодонроқ деб ўйламаслигимиз керак-ку!

– Айниқса, болаларни! – дедим мен.

– Ҳозирги болалар ҳар соҳада пеш. Ҳай, қўяверинг, ўзи бу йигит шунақа, икир-чирлар, майда-чуйдаларни ёзади доим. Савияси шунга монанд...

Газетани қўлга олиб, бояги чучмал мақолани ўқиб чиқдик. Ва ўша ернинг ўзида учовлон раддия ёздик. Буни Бехзоджон элтиб берадиган бўлди (Мақола акс садоси – бизнинг ҳамкор-ҳашар «Ижод» ўша вақтлардаёқ саҳифада эълон қилинди).

– Келинг, бир шеър ўқиб беринг, ахир сизни шоир дейишди-ку, – деди Шамсиқамар.

– Хўп, мен ўзимдан эмас, мумтоз Увайсий момомдан ўқийман:

(Вокенъ хикоя)

Забонингни кетургил, эй шакарлаб, тўтигуфтора,

Нечукким марҳамат бўлсин, неча мендек дилафкора...

– Вуй, Увайсий, – деди Шамсиқамар.

Кейин у ёғини ёддан ўқиб кетди:

Мени «лоядхулу» деб маҳрум этма, боғбон аҳли,

Азал деҳқони бағрим қонини сочган бу гулзора.

Увайсий, юз жафо кўрсанг, ҳақиқат ёридин доим,

Эвурма юзни андин, солма кўзни ўзга дилдора.

3

Қўқон. Хон саройи. Нақшинкор катта дарвоза тақиллади. Шопмўйлов эшикбон дарвозани қия очиб, ташқарида турган нозикниҳол аёлни кўрди.

– Эй ожиза, сизга нима керак эди? – норозиланиб сўради у.

– Бу кеч мушоира бўлармиш, шунга келгандим, – деди аёл қимтинибгина.

– Шундоқликка шундоқку-я, аммо у ерга хон ҳазрати олийларининг рўйхатиға тиркалган катта шоирлар киритилгай. Сизни минбаъд у ёққа қўёлмасмен...

– Балки ҳокимойим – Нодирабегимга маълум қиларсиз ташрифимни... – умидсизланди шоира.

– Маликам сарой бош бекаси Дилнавозсултонбегим ҳазрати олиялари билан муҳим масала устинда бош қотирмоқдалар. Билсангиз керак, шахзода Маъдалихоннинг никоҳи маросимлари яқин.

Аёл қўйнидан оддий настаълиқ хатида ёзилган сарғиш қоғоз чиқарди-ю, соқчига узатди. Сўнг хон ва Нодирабегимга салом айта теваракка инаётган шом қоронғиси бағрига сингиб кетди.

Ўша кеч бўлган мушоирада ўша сарғиш қоғозга битилгандан кўра чиройлироқ ғазал ўқилмади. Ҳатто икки девон сайлашга улгурган навқирон шоира, сарой бош бекаси Дилнавозсултонбегим ҳазрати олиялари ҳам уни тинглаш асносида чуқур ўйлар уммониға фарк бўлди. Ўзбошимчалик қилган дарбон ўша куннинг эртасига Нодирабегим ва сарой бош бекасидан андак «улуш» ҳам олди.

* * *

– Сиз буларни қаердан биласиз? – сўради Шамсиқамар Бехзоджондан. – Худди ўша замонда, ўша воқеалар устида ҳозир бўлгандексиз. Ё ўша эшикбон бобонгизнинг бобосимиди-а?!

– Укамиз Тўхтасин Жалоловнинг «Ўзбек шоиралари» каби китобларни ёдлаб ташлаган, – дедим мен. Суҳбат боя айтганимдай, анчагача давом этди.

4

Ниҳоят, университетдаги катта анжуман ҳам тугади. Мен ҳам диплом ишимни ҳимоя қилиб олдим. Бу орада иқтидорли талабаларнинг Қўқонга саёҳати уюштирилиб қолди. Табиийки, мен бу сафарда ҳам талаба, ҳам муҳбир сифатида қатнашдим. Ўрдадан сўнг музейга бордик. Увайсийни кўрдим. Кейинги гал ёзда эса Марғилонга ҳам саёҳат қилдик. У ерда ҳам музей, у ерда ҳам Увайсий, унга оид манбалар...

Мен шоира момомни орадан икки асрдан зиёд вақт ўтиб излагандим, топдим. Топганимдан шингилени сизларга ҳам илиндим. Бир инсонни топиш бундан ортиқ бўлмаса керак. Шундай эмасми?!

Икромжон АСЛИЙ-АНДИЖОНИЙ,
шоир ва адиб

PAHLAVON MAHMUD

ТАРИХИЙ-ДРАМАТИК ДОСТОН

Адабий-тарихий тафаккурда эркин фикр, воқеликка теран муносабат, ҳақ гапни айтишга интилиш ҳамда ҳаётни бутун мураккабликда ҳаққоний тасвирлаш тамойилининг самаралари 70-йилларда ёрқин кўрина бошлади.

Дастлаб шеърятда акс этган бу жараён кейинчалик наслр ва драматургия намуналарида ҳам юз берди. Хусусан, бу ҳолни ўша даврда тарихий мавзуда яратилган асарлар янада кўламдор намойиш этди. Бинобарин, бадиий ижод ҳали бу пайтда ҳам давр мафкураси таъсиридан бутунлай ҳалос бўла олмаганига қарамай, ўзбек адабиётида тарихий шахслар, жумладан, тарихий ижодкор шахслар ҳақидаги асарларнинг кўзга кўринган намуналари майдонга келди. Одил Ёқубовнинг Улуғбек, Пиримқул Қодировнинг Бобур, Омон Матжоннинг Беруний ва Пахлавон Маҳмуд сиймолари яратилган асарлар шулар жумласидандир. Турли жанр ва услубда ёзилган бу асарлар учун муайян тарихий шахслар ҳаёти ва фаолиятини давр воқеалари асосида ҳолис талқин этиш, тарихий ва бадиий ҳақиқат уйғунлигига эришиш муштарак мақсаддир. Бу мақсаднинг ифода шакли ҳар бир ижодкорда ўзига хос ва бетакрор бўлиб, унинг бадиий иқтидори, мавзуга ёндашиш йўналиши, ижодий методи, шахсий майли ва бошқа омиллар билан боғлиқдир.

Ўзбек адабиётининг, хусусан, шеърятининг йирик вакилларида бири Ўзбекистон халқ шоири Омон Матжон ижодида шеърий асарлар асосий ўрин эгаллайди. Улар мавзу, жанр, услуб, образ, вазн жиҳатдан ранг-баранг бўлиб, чуқур халқчиллик, юксак маҳорат ва бадиият билан характерланади. Бу асарлар орасида драматик достонлар алоҳида ажралиб туради ва улар асосан тарихий мавзуда ёзилган. Пахлавон Маҳмуд, Беруний шу синтез жанр намуналаридир. Мухими шундаки, буюк тарихий сиймолар ҳақидаги бу асарларда тарихийлик ва замонавийлик, драматик ва достоний тафаккур табиий равишда уйғунлашган. Таниқли адабиётшунос У. Норматов таъкидлаганидек, Пахлавон Маҳмуд бугунги замондошлар учун ҳам жиддий, ибратли гап айта олган асардир. Омон Матжон ўз мақсади ва бадиий ниятига кўра тарихий факт ва воқеаларни саралаш, янгича идрок этиш ва ўзига хос бетакрор талқин йўлидан борди ва Пахлавон Маҳмуд образини янада такомиллаштириш ва бойитишга эришди. Достонни, мазмун-моҳиятига кўра, Пахлавон Маҳмуд ҳаёт фалсафасининг мукамал бадиий инъикоси, дейиш мумкин. Унда турли ҳунар ва илм соҳибининг бу шахс тимсолида мужассамлашиб, унинг табиат ва инсон,

тириклик ва ўлим, эзгулик ва ёвузлик ҳақидаги қарашлари асосида тарихий жараённинг асосий икки хилқати: давр ва инсон муносабати ётади. Бу муносабатда қаҳрамон характеридаги шоирлик донишмандликда, донишмандлик валийликда, валийлик баркамолликда, баркамоллик эса пахлавонликда намоён бўлиб, мукамал бир сиймони гавдалантиради. Бунда, табиийки, қаҳрамон яшаган давр, шарт-шароит, умуман, реал воқелик адабий характер шаклланишидаги асосий замин ва омилдир.

Объектив тарихий фактга айланган бу воқелик «ўтмишнинг индивидуал ва умумий томонларини, кишилар кайфияти, ахлоқи, маданият даражаси, психологияси ва дунёқарашини умумлаштириш учун ҳам хизмат қилади». XIII-XIV асрларга хос бундай хусусиятларни умумлаштиришга Пахлавон Маҳмуд фаолияти тугал асос бера олади. Достон ўн икки ҳолат (қисм) дан иборат бўлиб, уларнинг ҳар биридаги муайян ҳодиса ёхуд лавҳада Пахлавон Маҳмуд бевосита иштирок этади ҳамда персонажлар ҳаракати унга боғланади. Асосий воқеалар Ҳейвоқда, биргина воқеа эса Ҳиндистонда (11 ҳолат) кечади. Шу сабабли илк эпик макон она юрт билан боғлиқ воқеалар анча салмоқли бўлиб, Маҳмуд кўпроқ файласуф шоир ва пахлавон сифатида гавдаланса, хориждаги воқеада у мазлум элдошлар ҳалоскори тимсолида талқин этилади.

Муаллиф ҳар бир ҳолат мазмунини ташкил этган маънавий-ахлоқий масалаларни ёритиш, характерлараро ўткир драматик тўқнашувларни кўрсатиш жараёнида ўзига хос услуб персонажлар руҳий ҳолати, қисман портретига ишора, ўй-кечинмалари ва уларга ўзининг эстетик муносабатини шеърий шаклда билдириб боради. Достондаги илк воқеадаёқ Маҳмуднинг филлар даҳшатини даф этиши достон конфликтининг кескин бўлишидан нишона бўлса, иккинчидан, рожани Маҳмуднинг ҳинд эли сафарига умид қилиши достон сюжетидаги тугундир. Унинг ечими, воқеалар ривож, кульминация ва хотима қисмларида қаҳрамон характерининг муайян қирралари очила боради. Бу қирраларга диққат қилган адабиётшунос Ж. Жумабоева Пахлавон Маҳмуд ҳаётидаги муҳим учта жиҳатни алоҳида таъкидлайди: «Биринчиси, Пахлавон Маҳмуднинг пахла-

вон сифатида шухрат топиши, иккинчиси, катта шоирлик таланти ва учинчиси, Маҳмуд қалбидаги муҳаббат туйғуси».

Бу фикрларни қувватлаган ҳолда, назаримизда, Маҳмуд характерида яна бир муҳим нуқта бор. Бу файласуф аллома сифатидаги сийратидир. Бу сийратларда Маҳмуд ўзининг замон зайли, ҳаёт мазмуни ва инсон қадри хусусидаги дунёвий ва илоҳий-фалсафий қарашларини уйғунлаштира олган Ориф образида гавдаланади. Айниқса, унинг достон қаҳрамонларидан бири Бангидевона билан Олам ва Одам ҳақидаги мулоқоти ва риёкор Шайх билан мунозарасидаги фикрлари бу жиҳатдан характерлидир.

Айрим тадқиқотларда достонда Пахлавон Маҳмуднинг ошиқ ва шоир сифатидаги талқинига асосий урғу берилгани ва қаҳрамонлар моддий дунё ташвишлари билан чекланиб қолгани ҳақида фикрлар учрайди: «Пахлавон Маҳмуд образи тасаввуф таълимотидан, унинг махсус йўналиши саналмиш жавонмардлик, футувват, ахийлик фалсафасидан анчайин йироқ тасвир этилади». Бу ҳол, бизнингча, муаллифнинг асарни яратишдан кўзлаган мақсади, тарихий воқеликка ёндашуви ва тасвир хусусиятларининг ўзига хослиги билан изоҳланади. Чунончи, достонда, биринчидан, Пахлавон Маҳмуд ҳаётининг барча қирраларини ёритиш мақсади қўйилмаган. Иккинчидан, қаҳрамон фаолиятидаги шоирлик ва ошиқлик мотивларининг ўзи Пахлавон Маҳмуд характери моҳиятини ифодалаш учун етарли асос бўла олган. Шу тўғрисида бу икки жиҳат тасвирда устувор бўлиб, жавонмардлик ғояси шулар талқинига сингдириб юборилган.

Жумладан, Пахлавон Маҳмуднинг «куппа-кундуз кунни ўз гўшасидан, касбидан, дил пешасидан» ҳайдалган пўстиндўз дўстларини ҳимоя қилиши, ўзини эмас, меҳнаткашлар манфаатини ўйлаб, пахлавонлар пири билан кураш тушишга рози бўлиши, мўғулларга қарши жангларда ҳалок бўлган шахидлар мақбараси учун ўз маблағини сарфлаши, ҳинддаги элдошларининг озодлиги учун беҳад молу ҳазинадан воз кечиши, ўз шахсий фожиаси сабабчиси, севиқлисининг қотили Аёздан қасос олиш ниятидан қайтиши ва мотамсари она дардига малҳам бўлиш учун атайин душмандан енгилиши – булар чинакам жавонмардлик намуналаридир. Зеро, достонда

Маҳмуд «Дилинг Оллоҳда, қўлинг ишда бўлсин» ҳикматиға монанд тасвирланган. Шунингдек, достонда Пахлавон Маҳмуднинг ислом ақидасига эътиқоди акс этган ва илоҳий салоҳияти асқатган ўринлар ҳам йўқ эмас. Маҳмуд Бангидевонанинг унга қарата айтган: «аллома зотсан, ҳаёлот ичинда бир ҳаёлотсан, руҳни муножатда айлагил машхур» деган сўзларига жавобан «Пирларимдан мадад сўрайман мудом», «Ҳақдан тилайман-ку, руҳафсо саслар», «Ҳақдан ўзгасидан қарздор эмасмиз», дея шундай хулосага келади: Вужудлар кураши кўз томошаси, Рухлар олишув ҳаёт наъшаси.

Пахлавон Маҳмуд характеридаги зулм ва жаҳолатга қарши нафрат туйғусини уйғотган омил реал воқеликдаги ҳақсизликдир. Достонда ижтимоий адолатсизликка қарши кураш меҳнаткаш омма манфаатларини мардона ҳимоя қилишга қаратилади. Воқеалар силсиласидаги ҳолатларнинг ҳар бирида Пахлавон Маҳмуд характеридаги янги қирралар гоҳ эпик баён, гоҳ лирик-психологик кечинма орқали очила боради. Жумладан, шоҳ Рой ва Аъённи чалғитган, Пахлавон шаънига доғ тушироқчи бўлган тухматнинг фош бўлиши қаҳрамонда ҳасад, умри қисқалиги ҳақидаги ҳақиқатни янада мустаҳкамлайди. Пахлавон Маҳмуд характерининг гуманистик моҳияти шахс ва давр концепцияси талқинида ҳам ифодаланади. Шоир диққатида турган ва «кескин акс этган» муҳим муаммолардан бири Пахлавон ва замон муносабатидир.

Пахлавон яшаган давр фожиаси, аввало меҳнаткашлар ҳаётида акс этади. Бинобарин, Пахлавон фожиаси замон фожиасидир. Номард, талончи Аёзу Сотимларнинг Маҳмудга етказган маънавий жароҳатлари аслида жафокаш замона жароҳатларидир. Аммо донишманд шоир уларга бефарқ эмас, балки ҳеч бўлмаганда уларни қоралаш билан элдарида малҳам излашга интилади. Бу эса XIII-XIV асрларда, зўравонлик туфайли ҳақ сўз, ҳақ иш ва адолат топталган даврда катта қаҳрамонлик, жасорат ва маънавий комиллик эди. Шунингдек, Пахлавон Маҳмуд маънавиятининг поклиги унинг ҳеч қачон ўз манфаатини кўзламаганида, шухрат, бойлик излаб, инсонийлик шаънини поймол этмаганлигида кўринади.

Шуни таъкидлаш керакки, достон хотимасидаги бу воқеалар халқ ижоди асарлари ва тарихий-адабий манбаларда-

ги маълумотлар билан қатор муштаракликка эга. Аммо Омон Матжоннинг маҳорати уларга ижодий ёндашиб, қайта ишлов бериб, оригинал достон ярата олганида кўринади. Хусусан, Маҳмуднинг ҳинд пахлавонини енгиси, ҳиндларни филлар ҳужумидан сақлаши, фитна тўғрисидаги тухматга учраши ва узук деталли воситасида ҳақиқатнинг қарор топиш мотивларининг талқини ана шу маҳорат қирралари бўлиб, Пахлавон Маҳмуд сиймосидаги ибратомуз жиҳатларни ишонарли бадиий акс эттиришга имкон берган. Омон Матжон достонни яратишда, унга драмага хос унсурларни сингдиришда драматургиядаги тажрибалардан ҳам рағбат олган, ўз ижодий лабораториясида уларга бадиий сайқал бериб, янада бойитган. Бунда Уйғун ва Иззат Султоннинг «Алишер Навоий» драмасынинг муайян таъсири яққол кўринади. Бу ўринда Навоий ва Пахлавон Маҳмудга хос ошиқлик талқинлари назарда тутилмоқда. Бу тарихий сиймолар шахсиятидаги муштараклик – иккаласининг ҳам ижодкор эканлиги ва уйланмай ўтганлигидир. Аммо улар муаллифларнинг ижтимоий идеали тимсоли бўлгани сабабли ижодий фантазия маҳсули сифатида севган ва севиқланган қиёфасида тасвирланади. Достондаги бешинчи ҳолат Пахлавон билан Бибихонимнинг учрашуви ва дил изҳори тасвирига бағишланган бўлиб, кўп жиҳатдан Навоий билан Гулининг мулоқотини эслатади.

Умуман, тарихий ижодкор шахслар фаолиятига бағишланган турли жанр асарларидаги бу муштарак жиҳатлар ҳар бир муаллиф ва асарга хос индивидуал хусусиятлар билан уйғунлашади. Бинобарин, бадиий асар қиммати, аввало, ана шу ўзига хослик, муаллифнинг аъёна ва адабий тажрибага янгича ёндашуви, ифода иқтидори ва маҳорати билан белгиланади. Омон Матжоннинг ушбу драматик достони ана шу талаблар даражасида яратилган асар намунасиридир.

Зинур БОЗОРОВ,
«Шон-шараф» музейи
кичик илмий ходими

XXXII ЁЗГИ ОЛИМПИАДА ЎЙИНЛАРИ СТАРТ ОЛАДИ

Коронавирус пандемияси сабаб бир йил ортга сурилган, лекин номи ўзгармай қолган «Токио – 2020» Олимпия ўйинлари бугун старт олади. Йўланма соҳибига айланган дунёнинг кучли спортчи ва жамоалари 9 августга қадар Олимпия чемпионлиги учун кураш олиб боришади. Бу баҳслар давомида биз спортнинг 17 тури бўйича 71 та Олимпия йўлланмасини қўлга киритган юртимизнинг 67 нафар маҳорат соҳибини, жумладан, Мудофаа вазирлиги Олий спорт натижаларини ривожлантириш марказининг 23 нафар вакилини ҳам кўрамыз.

Ўтган йили жаҳон матбуотида тарқалган турли фикрликдан сўнг Япония ҳукумати ва Халқаро Олимпия қўмитаси (ХОК) расман баёнот бериб, XXXII ёзги Олимпиада ўйинлари ўз вақтида, яъни 2020 йилнинг 24 июлидан 9 августига қадар, Паралимпия ўйинлари эса 25 августдан 6 сентябрга қадар бўлиб ўтишини маълум қилган эди. Шундан сўнг бир қатор давлатлар спорт қўмиталари ХОКга мурожаат қилди, яъни коронавирус пандемияси сабабли ўйинлар кейинга қолдирилиши юзасидан чақириқ билан чиқди. Чунки аксарият спорт турлари бўйича саралаш баҳслари ҳали ниҳоясига етмаган, коронавирус пандемияси сабаб «Токио – 2020» ёзги Олимпия ўйинлари кўплаб маҳоратли спортчиларсиз қолиши ва тўрт йилда бир марта ўтказиладиган энг йирик мусобақанинг нуфузи ҳам тушиб кетиши тайин эди.

Япония ҳукумати ва ХОК ўртасидаги чуқур мулоқотлардан сўнг якуний қарорга келинди – Япония Бош вазири Синдзо Абэ Халқаро Олимпия қўмитаси президенти Томас Бах билан Олимпия ҳамда Паралимпия ўйинларини бир йилга кечиктириш тўғрисида келишувга эришганини маълум қилди. Олимпия ўйинларининг кечиктирилиши ёки бекор қилиниши тарихда илк марта эмас. Бундай ҳолат замонавий Олимпия ўйинлари ташкил этилганидан бери тўртинчи марта юз берди. Бунга қадар «Берлин – 1916», «Хельсинки – 1940» ва «Лондон – 1944» Олимпия ўйинлари бекор қилинган ёки бошқа муддатга қолдирилган. Ҳар учала Олимпиада ҳам жаҳон урушлари сабаб ўз вақтида ўтказилмаган.

Шундай қилиб, XXXII ёзги Олимпиада ва XVI Паралимпия ўйинлари 2021 йил 23 июль кuni Токиода старт олиши маълум бўлди. Унда жаҳоннинг 200 дан зиёд давлатидан 12 500 нафардан ошiq спортчи қатнашиб, 33 та спорт тури бўйича 339 та медаль жамланмаси учун кураш олиб боради. Улар сафида юртимиз спортчиларининг ҳам муносиб ўрни борлиги бизнинг қалбимизда мустақил Ўзбекистон Ватанимиз билан фахрланиш ҳиссини тўлқинлантиради ва янги ғалабалар, янги марралар сари чорлайди. Саралаш мусобақаларидан сўнг делегациямиз ҳисобига XXXII ёзги Олимпиада ўйинларининг 71 йўлланмаси 17 та спорт тури бўйича ёзилди. Агар бошқа давлат делегациялари билан солиштирганда,

Ўзбекистон «Токио – 2020» Олимпиада-си иштирокчилари рейтингида кучли 25 таликдан жой эгаллади. Таъкидлаш жоиз, давлатимиз раҳбарининг 2017 йил 9 мартдаги «Ўзбекистон спортчиларини 2020 йил Токио шаҳрида (Япония) бўлиб ўтадиган XXXII ёзги Олимпия ва XVI Паралимпия ўйинларига тайёрлаш тўғрисида»ги қарори бу борадаги ишларни изчил, тизимли ва янгича асосда йўлга қўйишда муҳим дастуриламал бўлди. XXXII ёзги Олимпиада ўйинларида юртимизнинг 67 нафар спортчиси,

Ўзбекистон мустақил жамоа сифатида биринчи марта 1994 йилда Норвегиянинг Лиллихаммер шаҳрида ўтказилган XVII қишки Олимпия ўйинларида иштирок этган. Ҳамюртимиз Лина Черязова фристайл спорт тури бўйича барча рақибларини ортда қолдириб, Олимпия ўйинларининг олтин медалига сазовор бўлган. Ушбу соврин мустақил Ўзбекистон тарихидан Олимпия ўйинларининг биринчи олтин медали сифатида жой олган. Спортчиларимиз ёзги Олимпия ўйинларидаги иштирокини расман 1996 йил АҚШнинг

дини янгилади. Бокс бўйича терма жамоамиз эса илк марта Олимпиада ўйинларида умумжамоа ҳисобида 1-ўринни эгаллади. «Рио – 2016»да совриндор бўлган спортчиларимизнинг уч нафари, яъни Бектемир Мелиқўзиев (бокс), Муроджон Аҳмадалиев (бокс) ва майор Ришод Собиров (дзюдо) армиямиз спортчилари бўлди. Ҳа, юртимиз вакилларининг Олимпия ўйинларидаги муваффақиятларида армиямиз спортчиларининг алоҳида ўрни бор.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони билан 1993 йилда ташкил этилган Марказий ҳарбий спорт клуби, эндиликда Мудофаа вазирлиги Олий спорт натижаларини ривожлантириш маркази (MVSM), мана, 28 йилдирки, мамлакатимиз Қуролли Кучларининг спорт негизи, миллий терма жамоаларимизнинг таянч устуни сифатида самарали фаолият юритиб келмоқда. Бугунги кунда MVSM мамлакатимиздаги энг етакчи олий маҳорат спорт мактабларидан бири ҳисобланади. Буни бугун бошланадиган «Токио – 2020» Олимпия ўйинлари ҳам яна бир бор тасдиқлаши мумкин. Зеро, юртимиз спортчилари томонидан қўлга киритилган 71 та йўлланманинг 27 таси айнан MVSM вакилларига тегишлидир. Буни бошқачароқ изоҳлаганда, «Токио – 2020»да қатнашувчи юртимиз 67 нафар спортчисининг 23 нафари Мудофаа вазирлиги Олий спорт натижаларини ривожлантириш маркази вакиллари. MVSMнинг 23 нафар спортчиси XXXII ёзги Олимпиада ўйинларининг 27 та медали учун кураш олиб боради.

Халқаро спорт ташкилотлари ва экспертларнинг башоратларига кўра, «Токио – 2020» Олимпия ўйинларида энг кўп медалга АҚШ (106), Хитой (92), Россия (70), Буюк Британия ва Япония спортчилари эгалик қилади. Уларнинг тахмини бўйича Ўзбекистон умумий медаллар ҳисобида Швейцария, Канада, Украина, Ҳиндистон ва Бельгия давлатлари қаторида ТОП-25 таликда бўлади.

«Токио – 2020» Олимпия ўйинлари бошланмасидан туриб Ўзбекистон номи унинг тарихий саҳифаларидан жой оладиган бўлди, яъни ҳамюртимиз Оксана Чусовитинанинг номи 8-март Олимпиада ўйинларида иштирок этган биринчи спорт гимнастика устаси сифатида битилади. 1975 йил 19 июнда туғилган Оксана Чусовитина 46 ёшида (!) Олимпия ўйинларида иштирок этмоқда.

ЁЗГИ ОЛИМПИАДА ЎЙИНЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНЛИК СПОРТЧИЛАР ҚЎЛГА КИРИТГАН МЕДАЛЛАР

«БАРСЕЛОНА – 1992»

XXV ёзги Олимпиада ўйинларида Ўзбекистон спортчилари 4 та медални қўлга киритган.

3 та олтин – Оксана Чусовитина (спорт гимнастикаси), Розалия Галиева (спорт гимнастикаси), Мария Шмонина (енгил атлетика).

Битта кумуш – Сергей Сирцов (оғир атлетика).

«АТЛАНТА – 1996»

XXVI ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 2 та медални қўлга киритган.

Битта кумуш – Армен Богдасаров (дзюдо).

Битта бронза – Карим Тўлаганов (бокс).

«СИДНЕЙ – 2000»

XXVII ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 4 та медални қўлга киритган.

Битта олтин – Муҳаммадқодир Абдуллаев (бокс).

Битта кумуш – Артур Таймазов (эркин кураш).

2 та бронза – Рустам Саидов (бокс), Сергей Михайлов (бокс).

«АФИНА – 2004»

XXVIII ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 5 та медални қўлга киритган.

2 та олтин – Артур Таймазов (эркин кураш), Александр Дохтуришвили (юнон-рум кураши).

Битта кумуш – Магомед Ибрагимов (эркин кураш).

жумладан, Мудофаа вазирлиги Олий спорт натижаларини ривожлантириш марказининг 23 нафар вакили Ватанимиз спорт шарафини химоя қилади.

Навбатдаги Олимпиада ўйинлари олдидан спортимиз тарихига назар соладиган бўлсак, Ўзбекистон Миллий Олимпия қўмитаси 1992 йил 21 январда ташкил этилган. 1993 йил сентябрь ойида Халқаро Олимпия қўмитасининг 101-сессиясида расман тан олинган. Шундан сўнг мамлакатимиз спорт делегацияси мустақил Ўзбекистон номидан тўрт йилликнинг энг нуфузли мусобақалари Олимпия ҳамда Осиё ўйинларида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритди.

2 та бронза – Ўткирбек Ҳайдаров (бокс), Баҳодир Султонов (бокс, MVSM).

«ПЕКИН – 2008»

XXIX ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 6 та медални қўлга киритган.

Битта олтин – Артур Таймазов (эркин кураш).

2 та кумуш – Абдулла Тангриев (дзюдо), Сослан Тигиев (эркин кураш).

3 та бронза – Ришод Собиров (дзюдо, MVSM), Екатерина Хилько (трampoline, MVSM), Антон Фокин (спорт гимнастикаси).

«ЛОНДОН – 2012»

Юбилей – XXX ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 4 та медални қўлга киритган.

Битта олтин – Артур Таймазов (эркин кураш).

3 та бронза – Ришод Собиров (дзюдо, MVSM), Аббос Атоев (бокс, MVSM), Сослан Тигиев (эркин кураш).

«РИО – 2016»

XXXI ёзги Олимпиада ўйинларида юртимиз спортчилари 13 та медални қўлга киритган.

4 та олтин – Ҳасанбой Дўсматов (бокс), Шаҳобиддин Зоиров (бокс), Фазлиддин Ғойибназаров (бокс), Руслан Нурудинов (оғир атлетика).

2 та кумуш – Шаҳрам Ғиёсов (бокс), Бектемир Мелиқўзиев (бокс, MVSM).

7 та бронза – Рустам Тўлаганов (бокс), Муроджон Аҳмадалиев (бокс, MVSM), Диёрбек Ўрозбоев (дзюдо), Ришод Собиров (дзюдо, MVSM), Ихтиёр Наврўзов (спорт курашлари), Магомед Ибрагимов (спорт курашлари), Элмурат Тасмурадов (спорт курашлари).

Атланта шаҳрида ташкил этилган XXVI ёзги Олимпия ўйинларидан бошлаган.

Юртимиз спортчиларининг Олимпия ўйинларидаги энг яхши қатнашуви «Рио – 2016» ҳисобланади, яъни вакилларимиз томонидан 2016 йил Рио-де-Жанейро шаҳри (Бразилия)да ўтказилган XXXI ёзги Олимпиада ўйинларининг 4 та олтин, 2 та кумуш, 7 та бронза, жами 13 та медали қўлга киритилган. Ўзбекистон делегацияси 207 давлат орасида 21-ўринни эгаллаган. Оғир атлетикачимиз Руслан Нурудинов олтин медални қўлга киритиш билан бирга ўзбек спортчилари орасида илк маротаба Олимпиада ўйинлари рекор-

TURMUSH CHORRAHASI

ҚИШЛОҚ ЙИҒЛАГАН КУН *(Воқеий ҳикоя)*

– Қизим, қаердасан, яна китобга муккасидан тушдингми? Тезда тандирга ўт ёқишни бошла, хамир кўпиб кетибди.

– Хў-ўп, ҳозир, – китобдан бош кўтариб, эринибгина жавоб қайтардим онамга.

«Ишқилиб, хамир ачиб кетмаган бўлсин-да. Ачиган бўлса, шунча нонни ким ейди?» онамнинг хуноб бўлиб, ўзига ўзи гапираётгани қўлоғимга чалинди. Тандирга олов ёқишга тутиндим. Хаёлим дарсликда, ўт қалаштиряпман-у, ўқиганларимни ичимда такрорлапман. «Кўпроқ ўқишим керак. Агар бу йил ҳам ўқишга киролмасам...» ваҳм босади дилимни. Бу ҳақда ўйлашнинг ўзи оғир. «Бир ой, бир ойгина мактабдан далага олиб чиқмаганда, бир ойгина тайёргарлик кўрганымда ўтган йили ўқишга кирган бўлармидим...» қишлоқдаги оғир меҳнат, ҳатто болаларга нисбатан жамиятдаги бешафқатликдан дилимдаги ранжиш ортади.

Шу пайт қишлоқ жарчисининг: «Тўланбой аканикига таъзияга-а-а», деган чақириғи-ю, дарвозадан ҳовлиқиб кирган қўшни холанинг: «аянғ қани?» деган сўроғи ўжар хаёлларимни тўзғитиб юборди.

– Уйда... ўйдалар, – дедим мудҳиш бир воқеани сезгандек ҳаяжонланган кўйи.

Бир хаёлим қишлоқ жарчисининг хабарида. «Қўшни хола, ҳойнаҳой, шу сабаб онамнинг олдига кирдиёв. Тўланбой амакиникида ким... ким ўтган бўлиши мумкин? – юрагим дуқиллаб ура бошлади. – Биз унинг қизи Обидахон билан синфдошмиз. Оилаларида ёшани яшаган кекса одам йўқ. Демак...» Тандирга бир боғ ғўзапоя қалаштирдим-у, онамнинг олдига чопдим. Уй ичига кирганимда супра устида онам, ёнида қўшни хола уввос солиб йиғлаб ўтирарди.

– Бўладиган бола эди-я, бошқача эди, – онам йиғи ичида титраб гапирарди. – Увол кетибди, увол.

– Шунинг айтиниг, ўртоқжон, Афғон деганларининг уйига ўт тушсин, илоҳим.

– Шакархон адо бўлгандир, тезроқ ёнига боришимиз керак...

– Ҳа, Жакпаралини темир қутида олиб келишибди. Уни кўриб, ота-онаси қай аҳволга тушди экан...

Жакпарали ака ҳарбий хизматда эди. Уни ва қишлоғимиздаги яна икки йигит – Мақсуд ва Ориф акани Афғонистонга юборилганидан хабарим бор. У ерга борган йигитларнинг кўплари омон қайтмайди, деб эшитгандим. Мана, ўшанинг исботи. Акаси-дан айрилган дугонамни кўз олдимга келтириб, мен ҳам юм-юм йиғлардим.

Ўша куни онамнинг юрагига нон ёпиш сиғмади, бу иш менга қолди.

– Синглинг мактабдан келса, чой-нонига қара, – тайинлади онам.

– Юпун кийиниб ташқарида юрмасин, ҳаво совуқ. Даданг ишдан тўғри таъзияга ўтса керак.

– Хўп, – дедим онамнинг ғамнок юзига термилиб.

Февраль ойининг охири, баҳор бўй кўрсатаётганига қарамай, ҳаво совуқ, табиат ҳам аза тутаетгандек осмонни қора булут қоплаган.

Қишлоқ гўёки катта бир оила. Ғамда ҳам, қайғуда ҳам тез бирлашади. Шу тобда бутун қишлоқ аҳли йиғлаётганини кўз олдимга келтирардим, ҳис қилардим. Шунинг англаганим сари темир қутида келган Жакпарали акани эслаб, кўзёшимни тия олмасдим.

Оқ юзли, сочлари қўнғироқ Жакпарали ака, онам айтганидек, бўладиган бола эди. Шаҳдам, ғайратли, ўқишга интилган. Балки, ҳарбий хизматдан сўнг бирор олийгоҳга киришни мақсад қилгандир. Ҳар қалай оиладаги саккиз боланинг бошқачаси, ота-онасининг умиди эди у.

Таъзия узоққа чўзилди, чоғи, ота-онам кеч қайтишди. Онамнинг қизарган юзлари, қовоқларидан аччиқ йиғининг изи кўриниб турарди.

– Тўланбой акага оғир бўлди, – кечки таомдан сўнг хўрсиниб, сўз бошлади дадам. – Қаддини кўтаролмай қолди. Ўғлининг майитини олиб келган ҳарбийлардан юзини бир кўрай, деса руҳсат бермабди. Кейин «ҳеч бўлмаса кутининг бир четини очсаларинг, қўлларим билан сийпалаб, болам билан видолашай», деб ялинибди. Ҳарбийлар кўнибди, чоғи, «боламнинг вужуди йўқ бўлиб кетмабди», дея шунга ҳам рози бўлиб ўтирибди. Афғондан темир қутида қайтаётган ҳамма йигитларнинг ҳам танаси бутун қайтмас экан.

– Шакархондан хавотирдаман, таъзияда беҳуш одамдек жим қотиб ўтирди. Кўнгил сўраб келаётганларга: «улар адашган, болам тирик, у ўлмаган», дейишдан нарига ўтгани йўқ. Йиғласа, юрагидаги фарёд чиқиб

кетмаса, девонага айланади, – яна кўзларига ёш тўлди онамнинг.

– Ўзингни қўлга ол! – онамни уришиб берди дадам. – Вақт дардга даво, ўзига келиб қолади. Олдида келини бор, қизлари бор, оналарини ўзига келтириб олади.

– Шундай дейсиз-у, ахир у она. Вужудидан яралган боласи бу аҳволда...

– Шукур қил, уч ўғлинг тинч жойда хизмат қилиб қайтди. Кенжамиз Россиянинг бир чеккасида хизматда бўлса ҳам, уруш ичида эмас. Ўғиллари Афғонда хизмат қилаётган Саидкомил билан Мамарасулнинг аҳволини кўрсанг эди.

– Ҳа, уларнинг хотинлари ҳам таъзияда қалтираб ўтирди. Шакархон ишқилиб...

Онам англишмаган эди. Шакархон хола кўп ўтмай, ўзгача аёлга айланди. Бир қараганда қувнок, ғайратли, ўзини ўққа-чўққа урадиган, боласидан айрилгани хаёлига келмаётгандек, гўё. Фақат уйда ўтира олмасди. Иссиқми, совуқми, жазирамаю қаҳратонда қаергадир йўл олаётган бўларди. Бозорда, далада, тўю маъракаларда кайфияти чоғ кўриш мумкин эди, уни. Холанинг ўзгарганини ҳамма англаб турса-да, дилидан ачинса-да, бироқ у девонага ўхшамасди. Гаплари, фикрлари жойида, ҳаммага меҳрибон. Фақат, фақат аввалги аёл эмас...

Жакпарали аканинг қабри ҳарбийларга хос бошқача қилинди. Узун цемент йўлак ҳам ўрнатилди. Қабристонга ким яқинлари зиёратига кирса, албатта, навқирон кетган бу йигитга ҳам тиловат қилиб қайтарди. Унинг қабрига яқинларидан ташқари яна кимдир узоқ вақт гулдаста қўйиб юрди. Бу унинг кимгадир кўнгил бериб, севгиси кўксига кетганидан далолат эди.

Йил ўтиб, ҳарбий хизматни Афғонда ўтаган икки йигит эсон-омон қишлоққа қайтди. Аммо сезиларли даражада руҳий заиф эди улар. Кўз олдига бомбаю снарядда парчаланиб кетган сафдошлари, афғонлар қўлига асир тушиб, тириклайин териси шилинган, кўзлари ўйилган, оёқ-қўллари чопилган йигитлар тақдири уларнинг руҳий мажруҳ бўлишига замин яратганди.

Икки йигит Жакпарали аканинг қабрини зиёрат қилиш асносида, дийдаларида қотиб қолган алам ва фарёдга тўла аччиқ кўзёшларини тия олишмади. Жаҳаннам оташини кўрган бу йигитлар унинг гавдаси бус-бутун қабрига қўйилгани ҳам бир омад эканини англаб туришарди.

Шакархон хола ўша ғайрат, ўша бедорликда бўйга

етган ўғил-қизларига бирин-кетин тўйлар қилди. Кейин...

– Жакпаралини уйлашим керак, олдингизга маслаҳатга келдим, опа, – қутилмаганда тонг сахар уйимизда пайдо бўлди хола. – Бирга совчиликка борсак дегандим.

– Жакпаралини дейсизми?.. – ҳайратда қотган онамнинг оғзига бошқа сўз келмади.

– Ҳа-а, Жакпаралини, – кайфияти чоғ жавоб қайтарди у. – Шу ўғлингиз бошқача-да, яхши кўраман, дердингиз. Энди совчиликка бирга борасиз-да, опажон.

– Қаерга... кимнинг қизига бормоқ-чисиз?

– Қишлоқ чеккасидаги Расулжоннинг қизига. Бугун унаштириб қўйсақ, эртадан бозорга қатнаб, сарпо қилишни бошлайман. Ўзи сандикда Жакпаралига атаганларим ҳам бор, яна олишим керак-да.

Онам қишлоқ чеккасида бундай одам яшамаслигини яхши англаб турар, холанинг аҳволдан ўпкаси тўлиб, йиғлаб юборишдан ўзини базўр босиб турарди. Шу орада акамга машинани ўт олдиришни буюрди ва холага:

– Шакархон, аввал уйингизга бориб, сандиғингиздаги нарсаларни кўрайлик. Кейин совчиликка борамиз, – деди меҳрибонлик билан.

– Ажойибсиз-да, опа, ўшанчун сизни яхши кўраман. Жакпаралини унаштирсак...

Шу бўлди-ю, холанинг ҳуши ўзига қайтмади. Қаратув-кўрсатувлар, дори-дармонлар онанинг руҳий изтироби олдига ожиз эди. У умрининг сўнгига қадар дарди дунёсига айланган Жакпарали ўғлини уйлантириш илинжи билан яшади. Шу илинж билан боқий дунёга кўзлари очиқ кетди.

Афғон урушидан қайтган икки йигитнинг кечмиши эса... Хизматдан юрак касалини орттириб қайтган Мақсуд ака оила қуриб, ўғил кўрди, боласини эрта уйлантирди. Бироқ узоқ умр кўриш насиб этмади унга. Уруш захми «ярадор» қилган юраги панд берди. Олтмиш ёшга яқинлашаётган Ориф ака эса руҳий заифлик сабаб, оила кўрмади, ҳали-ҳануз бўйдоқлар сафиди.

Ўша кун... ўша қишлоқ йиғлаган кун ёдимга тушди дегунча, бир ҳақиқатни англайман. Яъни ўша куни бир кишининг эмас, тўрт инсоннинг қисматиға аза тутилганди, гўё...

Зулфия ЮНУСОВА,
«Vatanparvar»

ЗИРХЛАНИШ ТАЛАБ ДАРАЖАСИДА

Нигерия Куролли Кучларига қарашли «Эзугву» типдаги зирхли транспортёр «Дайкон» миллий муҳофаа корпорацияси мутахассислари томонидан яратилган. Машина экипажи уч кишидан иборат, десант учун мўлжалланган бўлмада барча нарсалар билан тўлиқ таъминланган 8 нафар пиёда аскар жойлашиши мумкин. Корпуснинг зирхланиш даражаси шахсий таркиб ҳамда машинанинг асосий узел ва агрегатларини ўқотар куроллар, баъзи типдаги артиллерия снарядлари парчаларидан, шунингдек, тўб қисмида қуввати тротил эквивалентида 7 кг.гача бўлган ва гилдирак остида 12 кг.гача бўлган фугасли портловчи мосламалар портлашидан ҳимоя қилинишини таъминлайди. Ғарб ҳарбий оммавий ахборот воситалари маълумотида кўра, мазкур транспортёр ўта мураккаб йўллардан ҳам юра оладиган Чехиянинг «Татра» автомобили шассиси асосида ишлаб чиқарилган. «Эзугву» мустақил илгич ҳамда қуввати 380 от кучига тенг WD615 типдаги турбопуглагичли дизель двигателига эга бўлиб, бу шоссе бўйлаб максимал ҳаракатланиш тезлигини соатига 100 км.гача етказиш имконини беради. Куроллар комплекти таркибига 12,7 ва 7,62 мм.ли пулемётлар киритилган.

НОВОЕ ПЕРСПЕКТИВНОЕ ОРУДИЕ

Опытный образец разработанного специалистами германской компании «Рейнметалл» 130-мм перспективного танкового орудия впервые был продемонстрирован на выставке AUSA 2019, которая состоялась в конце 2019 года в США. По мнению зарубежных военных специалистов, данное орудие значительно улучшит огневые характеристики современных танков. Гладкоствольная пушка с длиной ствола 55 клб имеет массу (без монтажных компонентов) 3 000 кг. Характерной особенностью этого проекта является сохранение массы орудия и его установки, несмотря на увеличение калибра. Разработчики считают, что новое орудие сохранит общую архитектуру предшественника. В частности, конструкция разделена на ствол, казенную часть, противооткатные устройства и другие компоненты. Ствол получает зарядную камеру больших размеров, соответствующую габаритам новых боеприпасов. Компания «Рейнметалл» разрабатывает в настоящее время соответствующие боеприпасы для использования их со 130-мм пушкой. Инженерами уже предложены бронебойный подкалиберный и осколочно-фугасный снаряды, бронепробиваемость и могущество которых будут существенно превосходить 120-мм аналог. Проводятся также исследовательские работы в целях создания необитаемой башни со 130-мм орудием, оснащенным автоматом заряжания.

МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ КОРАБЛЬ

Японская судостроительная компания «Джапан марин юнайтед» представила проект десантно-вертолётного корабля-дока (ДВКД), разработанного в инициативном порядке в интересах военно-морских сил страны. В рекламных целях для обозначения проекта применяется аббревиатура FLHD (Future Landing Helicopter Dock). Корабль предназначен для переброски вооружения и военной техники, личного состава и грузов, а также для обеспечения гуманитарных операций. Основные ТТХ корабля: длина 220 м, ширина полетной палубы 38 м, осадка 7 м, стандартное водоизмещение 19 000 т, скорость до 24 уз, десантовместимость до 500 морских пехотинцев. На полетной палубе могут базироваться пять транспортно-десантных самолетов короткого/вертикального взлета и посадки MV-22 «Оспрей». Внутренние ангары предназначены для размещения пяти летательных аппаратов и 20 боевых бронированных машин. Загрузка техники осуществляется своим ходом по трапам. В корме оборудована док-камера для двух десантно-высадочных средств типа LCAC. В грузовых отсеках предлагается развертывать полевой госпиталь. Проект предусматривает наличие ракетно-артиллерийского и стрелкового вооружения, включая 20-мм ЗАК «Фаланкс» Mk 15, ЗРК «Си Рам» с зенитной управляемой ракетой RIM-116RAM. По периметру корабля возможно размещение пулеметов для защиты от быстроходных малоразмерных катеров.

«СТЕЛС» ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИБ

Хитойнинг AVIC миллий авиация-космос корпорацияси мутахассислари томонидан ишлаб чиқилган «Юньин» (экспорт номланиши «Клауд Шэдоу») типдаги кўп мақсадли учувчисиз учиш аппарати (УУА) биринчи марта 2016 йил ноябрида Чжухай шаҳрида ўтказилган авиасалонда ҳарбий экспертлар эътиборига ҳавола этилган. Мазкур жанговар восита WP-11C типдаги турбореактив двигатель билан жиҳозланган ҳамда иккита комплектация бўйича лойиҳалаштирилган: а) разведкачи-зарбдор (максимал учиш тезлиги соатига 550 км, фойдали юкланма оғирлиги 400 кг.гача, олти илгич узелига эга); б) разведкачи (максимал учиш тезлиги соатига 620 км, фойдали юкланма оғирлиги 200 кг).

Ғарб ҳарбий экспертларининг фикрича, «Юньин» хитойлик мутахассислар томонидан кам сезилувчанлик («стелс») технологиясидан фойдаланган ҳолда яратилган биринчи учувчисиз учиш аппарати ҳисобланади. «Юньин»нинг асосий тактик-техник тавсифлари қуйидагича: амалий кўтарилиш баландлиги 14 000 метр, максимал парвоз давомийлиги 6 соат, ҳаракатланиш радиуси 250 километр, максимал кўтарилиш оғирлиги 3 200 килограмм, узунлиги 9 метр, баландлиги 3,7 метр, қанот кўлаи 17,8 метр.

Пўлат САЙДИВАЛИЕВ тайёрлади.

ХИТОЙДА СУВ ТОШҚИНИ ЮЗ БЕРДИ

Хитойнинг Хэнань вилоятидаги Чжэнчжоу шаҳрига яқин жойда сув тошқинлари оқибатида тўғон ўпирилди, деб хабар бермоқда «CGTN».

Синьхуа агентлиги хабарига қараганда, Хэнань ва Чжэнчжоу метеорологик бюрolari табиий офат давридаги фавқулодда ҳолат биринчи даражага кўтарилганини эълон қилди.

Чжэнчжоуда метрони сув босган, кутқарувчилар йўловчиларни чиқариб олган.

Аввалроқ сув тошқинлари оқибатида вилоятда камида 12 киши ҳалок бўлгани, 100 минг киши кўчирилгани айтилган. 6 минг ҳарбий ва кутқарувчилар сафарбар қилинган. Чжэнчжоу аэропортидаги парвозлар бекор қилинган.

ГУМОНДОРЛАР ҲИБСГА ОЛИНДИ

Наркотикка қарши кураш бўйича бутун мамлакат бўйлаб ўтказилган текширув амалиёти даврида Сингапур полициячилари психофаол моддаларнинг ноқонуний айланиши бўйича 104 нафар гумондорни ҳибсга олди. «Шунингдек, жами 198 миллион долларлик наркотик моддалар мусодара қилинган», деб ёзади «The Straits Times» нашри.

Текширувлар бир вақтнинг ўзида бутун мамлакат бўйлаб ўтказилди.

Сингапур қонунчилигида наркотик моддалар билан боғлиқ моддалар кескинлиги билан ажралиб туради.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

НЕФТЬ ҚАЗИБ ОЛИШ МИҚЌСИ ОШИРИЛАДИ

«ОПЕК+» ташкилотига аъзо давлатлар 2021 йилнинг охиригача нефть қазиб олиш миқёсини оширишга келишиб олди», дейилади «ТАСС» хабарида.

Видеоалоқа тарзида ўтказилган анжуманда «ОПЕК+»га аъзо давлат вазирлари августдан бошлаб нефть қазилни кўнлик 0,4 баррелгача оширишга келишиб олди.

Айтиш жоизки, улар 2022 йилгача нефть олишни камайитириш назарда тутилган барқарорлик бўйича келишувни ҳам маъқуллаган.

Шунингдек, аъзолар маълум давлатлар учун нефть қазиб олишга янгича меъёрлар белгиланган.

QAROR VA IJRO

HUQUQ

ХАЛҚ ВА АРМИЯ ЯКДИЛ

Давлат хавфсизлик хизмати Чегара қўшинлари қўмондонлиги ҳарбий қисмларига 140 га яқин олис ва чегара олди ҳудуддаги маҳаллалар бириктирилган бўлиб, уларда истиқомат қилаётган тарбияси оғир ёшлар, кам таъминланган оилалар ва ёлғиз кексаларнинг муаммолари ўрганилиб, ҳамкор ташкилотлар иштирокида бартараф этиш бўйича тизимли тадбирлар ўтказиб келинмоқда.

Ёлғиз кексаларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, уларнинг саломатлигини тиклаш мақсадида, эҳтиёжга қараб жойлардаги ҳарбий-тиббий даволаш муассасаларида чуқурлаштирилган тиббий кўриқдан ўтказилмоқда, ҳарбий хизматчилар ва маҳалла ёшлари томонидан уларнинг хонадонларида ҳашарлар ўтказилиб, ҳомийлар кўмагида бирламчи озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда гигиеник воситалар етказиб берилмоқда.

Шунингдек, маҳаллаларда истиқомат қилаётган кексалар, уюлмаган ёшлар, айниқса, тарбияси оғир бўлган ва кам таъминланган оилалардаги ўсмирларнинг ёзги таътилда бўш вақтини самарали ўтказишлари учун турли спорт мусобақалари ташкил этилмоқда.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, ҳудудларда ўтказилаётган «Раҳбар ва ёшлар», «Командир ва ёшлар» мавзуларидаги сайёр учрашувлар давомида уларга мамлакатимизда амалга оширилаётган сиёсий-ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ҳамда ҳарбий соҳадаги ислохотларнинг мазмун-моҳияти мунтазам тушунтириб борилмоқда. Эртамиз эгаларини турли ёт ғоялар таъсиридан асраш мақсадида нурунийлар, ҳарбий хизматчилар, олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари, ёзувчи ва шоирларнинг ёшлар билан учрашувлари ташкил этилмоқда.

Маҳаллаларда мутасадди ташкилотлар билан ҳамкорликда китоб ярмаркалари, «Ҳарбийлардан совға» шиори остида ёшларга китоб совға қилиш тадбирлари, шунингдек, «Мен ўқиган китоб», «Темур тузуклари» билимдони» каби китобхонлик кўрик-танловлари ташкил этилиб, ғолиблар ҳарбий қисмлар қўмондонлигининг фахрий ёрлиқлари ва эсдалик совғалари билан тақдирланмоқда.

Ҳарбий қисмларда ўтказилаётган Очик эшиклар куни, учрашув ва давра суҳбатлари ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг таъсирчан ва самарали усуллари билан бири сифатида намоён бўлмоқда. Мазкур жараёнда улар юрт ҳимоячилари учун яратилаётган шарт-шароит ва қулайликлар, уларнинг жанговар-хизмат фаолияти, мавжуд қурол-аслаҳа ва ҳарбий техникаларнинг қўлланилиши, тактик-техник тавсифи билан танишмоқда. Бу эса ўсмирларнинг илк ҳарбий кўникмаларини шакллантириб, Ватан ҳимоячиси бўлишдек шарафли касбга қизиқишларини янада оширмоқда.

Капитан Фарида БОБОЖОНОВА,
ДХХ Чегара қўшинлари

Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий прокуратурасининг ҳудудий ҳарбий прокуратуралари томонидан 2021 йилнинг олти ойи якуни бўйича ҳарбий прокуратуралар назорати остидаги ҳарбий қисм ва муассасаларда қонунийлик ва жиноятчилик аҳволи, жиноятларнинг келиб чиқишига имкон берган шарт-шароитлар, уларни бартараф қилишига қаратилган чоралар ҳамда келгусидаги вазифаларни белгилаш юзасидан мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишлари ўтказилмоқда.

МУВОФИҚЛАШТИРУВЧИ КЕНГАШ

Уларда ҳудудларда 2021 йилнинг 6 ойида амалга оширилган ишлар, йўл қўйилаётган хато ва камчиликлар муҳокама қилиниб, 2021 йилнинг иккинчи ярмида амалга оширилиши лозим бўлган режалар белгилаб олинмоқда.

Жумладан, Нукус, Урганч, Навоий, Бухоро, Чирчиқ, Жиззах, Гулистон, Самарқанд, Қарши ҳарбий прокуратуралари томонидан шу каби тадбирлар ўтказилди.

Адлия подполковниги Алишер ҚУРБОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий
прокурорининг ёрдамчиси

Ko'rgazmali musobaqa

Ҳарбий хизматчиларнинг жисмоний имкониятларини юксалтириш, спортга кенг жалб этиш ҳамда соғлом турмуш тарзини шакллантириш мақсадида қўшинларда қўл жанги бўйича кўргазмали мусобақа ташкил қилинди.

ҒОЛИБЛАР АНИҚЛАНДИ

Уч босқичда ўтказиладиган ушбу мусобақа ҳарбий жамоаларнинг жипслигини таъминлаб, ҳамжихатликда ҳаракат қилиш, жанговар руҳни юксалтириш, қурол билан мураккаб қўл жанги элементларини намоиш этиш ҳамда бу спортни оммалаштириш каби мақсадларни ўз ичига олади.

Нукус гарнизонида жойлашган ҳарбий қисмлардан бирида Шимоли-ғарбий ҳарбий округ миқёсида қўл жанги бўйича ўтказилган мазкур мусобақа спортнинг ўзига хос қирраларини очиб, томошабинлар олқишига сазовор бўлди.

Майдонда бирин-кетин мусобақалашган 5 та энг сара жамоа жамоавий жипсликни, куч, шижоат ва маҳоратни кўргазмали тарзда намоиш эта олишди. Айниқса, беллашувда яқиндагина сафларни тўлдирган муддатли ҳарбий хизматчиларнинг кўргазмали чиқишлари ҳайъат аъзолари ва кузатувчиларда катта таассурот қолдирди.

Яқуний натижалар бўйича фахрли ўринларни қўлга киритган жамоалар кубок ва фахрий ёрлиқлар билан тақдирланди. Беллашувда ғолибликни қўлга киритган жамоа эндиликда Мудофаа вазирлиги миқёсида бўлиб ўтадиган мусобақанинг финал босқичида ҳарбий округ шарафини ҳимоя қилиш учун йўл олади.

Шимоли-ғарбий ҳарбий округ матбуот хизмати

АФҒОНИСТОНЛИКЛАР УЧУН ЛАГЕРЬ ҚУРИЛАДИ

Тожикистон толибонларнинг таҳдидидан қочиб ўтаётган афғонистонликлар учун зарур яшаш шароитларига эга лагерь қуради. «Бу ҳақда Хатлон вилояти раҳбари Қурбон Ҳакимзода маълумот берди», дейилади «Asia-Plus» хабарида.

Унинг айтишича, афғон фуқаролари жойлаштирилувчи вақтинчалик база мамлакат жанубида, Тожикистон Ички ишлар вазирлиги ва халқаро ташкилотлар ҳомийлигида қурилади. «Биздаги фуқаролар уруши даврида афғонлар фуқароларимизни қабул қилганди, биз инсонийлик бурчимизни нўтмаслигимиз лозим», деди Ҳакимзода.

САНОАТ ВАЗИРЛАРИНИНГ ИЛК УЧРАШУВИ

Шанхай ҳамкорлик ташкилотига (ШХТ) аъзо давлатлар саноат вазирларининг биринчи мажлиси бўлиб ўтди. «Ховар» агентлиги шу ҳақда хабар бермоқда.

Мажлис ишида ШХТга аъзо давлатларнинг саноат вазирлари ва мазкур йўналишда фаолият юритаётган муассасалар раҳбарлари иштирок этди.

Иштирокчилар ўз чиқишларида мамлакатларининг саноат салоҳияти ҳақида маълумот беришган.

Учрашув якунлари бўйича протокол имзоланган. Унда томонлар келгусида доимий равишда учрашувлар ўтказишга келишиб олишган.

Интернет материаллари асосида тайёрланди.

200 ГА ЯҚИН ЖАНГАРИ ЙЎҚ ҚИЛИНГАН

Афғонистон ҳукумати кучлари мамлакатда 200 га яқин «Толибон» жангариси йўқ қилинганини маълум қилди.

«Толибон» ҳаракатининг 191 нафар жангариси ўлдирилди, 154 киши жараланди» дейилади хабарда.

РИА Новости хабарига кўра, ҳарбий операциялар Пактия, Ҳелманд, Ғанзи, Хост, Қандаҳор, Нимруз ва Такар вилоятларида амалга оширилган. Операциялар давомида 14 та қўлбола портловчи мослама зарарсизлантирилган.

ВИЖДОН ЭРКИНЛИГИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Виждон ва дин Эркинлигини таъминлаш Ўзбекистон Республикаси олиб бораётган сиёсатнинг устувор вазифаларидан саналади. Шу боис сўнгги йилларда республикада фуқароларнинг виждон эркинлигини таъминлашга қаратилган кенг кўламли демократик ислохотлар олиб борилмоқда. Бу борада виждон эркинлигининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш, қонунчиликни инсон ҳуқуқларига оид халқаро андазалар асосида такомиллаштириш ҳам республикада амалга оширилаётган ислохотларнинг энг долзарб вазифаларидан деб қаралмоқда. Хусусан, 2021 йил 5 июлда Ўзбекистон Республикаси Президенти Олий Мажлис томонидан тақдим этилган «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги қонунни имзолади.

Мазкур қонун АҚШ, Европа Иттифоқи ва жаҳоннинг илғор давлатларининг инсон ҳуқуқлари бўйича марказлари ҳамда халқаро ташкилотлари мутахассисларининг таклиф ва тавсияларини ўрганган ҳолда ишлаб чиқилди. Янги қонуннинг олдинги қонундан асосий фарқли жиҳатлари шундаки, бу ҳужжатда фуқароларнинг виждон эркинлиги кафолатлари кучайтирилди, ҳар бир инсон хоҳлаган динга этиқод қилиш ёки ҳеч қайси динга этиқод қилмаслик ҳуқуқини таъминлашнинг янги механизмлари жорий этилди, шунингдек, давлатнинг дин ишлари бўйича сиёсати такомиллаштирилди.

Бундан ташқари, «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги қонунда диний соҳадаги қонун ҳужжатларида қўлланиладиган асосий

тушунчаларга таъриф берилди. Бу орқали олдинги қонунда мавжуд бўлган мавҳум тушунчалардан воз кечилди. Шунингдек, диний ташкилотларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, улар таъминланишининг кафолатлари, шу жумладан, юқори турувчи орган ёки судга мансабдор шахсларнинг диний ташкилотларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузувчи қонунга хилоф ҳаракатлари (*ҳаракатсизлиги*) бўйича улар судга мурожаат қилганда, давлат божини тўлашдан озод этилиши мустаҳкамлаб қўйилди. Бу эса диний ташкилот ва давлат органлари ўртасидаги муносабатлар шаффофлигига хизмат қилади. Ўз навбатида, диний ташкилотларга нисбатан кузатилиши мумкин бўлган турли ноқонуний хатти-ҳаракатларнинг олдини олади.

Илгари диний ташкилот раҳбарлигига номзод хорижий давлат фуқароси бўлса, бу шахснинг раҳбар бўлиш имконияти чекланарди. Яъни олдинги қонуннинг 8-моддасида «Диний ташкилотлар раҳбарлигига Ўзбекистон Республикасининг фуқароси бўлмаган шахсларнинг номзоди Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита билан келишиб олинади» деган жумла асосида муайян чекловлар ўрнатилганди. Бу эса баъзи диний ташкилот вакиллари муайян қийинчиликларни келтириб чиқарарди. Янги қонунда бу каби ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида диний ташкилот раҳбарлигига кўриладиган чет эллик фуқаро номзодини Дин ишлари бўйича қўмита билан келишиш ҳамда бу шахснинг Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлиши тўғрисидаги талаблар бекор қилинди.

Диний ташкилотларни тузиш ва рўйхатдан ўтказиш билан боғлиқ маъмурий буйруқбозлик ҳолатларининг олдини олиш ҳамда фуқароларга қулайликлар яратиш мақсадида диний ташкилотни тузиш ва рўйхатга олишнинг электрон тизимида ўтказиш тартиби ўрнатилди. Ўз навбатида, бу амалиёт диний ташкилотларни рўйхатдан ўтказиш жараёнининг тезлашувига хизмат қилади. Илгари рўйхатга олиш

органи томонидан диний ташкилотни рўйхатдан ўтказиш учун ҳужжатларни кўриб чиқиш муддати уч ой деб белгиланган эди. Янги қонунда бу муддат 3 баробар қисқартирилди ва бир ойлик муддатда диний ташкилотни рўйхатдан ўтказиш учун ҳужжатлар кўриб чиқилиши мустаҳкамланди. Шу билан бирга, диний ташкилотни рўйхатдан ўтказишни рад этиш асосларининг тўлиқ рўйхати кўрсатиб ўтилди. Бу эса рўйхатдан ўтказиш билан боғлиқ амалиётнинг шаффофлиги янада ортишига сабаб бўлади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 31 майда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасида диний ташкилотларни давлат рўйхатидан ўтказиш, қайта рўйхатдан ўтказиш ва тугатиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 409-сонли қарор талабларида диний ташкилотларни тузиш учун фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан бериладиган розилик хати ҳам зарурий талаб сифатида белгиланган эди. Бу эса диний ташкилот тузиш билан боғлиқ жараёнларнинг мураккаблашувига сабаб бўларди. Янги қонунчиликда диний ташкилотларни тузишни соддалаштириш мақсадида рўйхатдан ўтиш жараёнида маҳалла иштироки бекор қилинди.

Шунингдек, 1998 йилда қабул қилинган қонунда диний ташкилот тузиш учун ташаббускор шахслар сони энг камида 100 нафар бўлиши қоида тариқасида ўрнатилганди. Эндиликда, маҳаллий диний ташкилотни рўйхатдан ўтказиш учун талаб қилинадиган шахслар сони 100 нафардан 50 нафаргача қисқартирилди. Бу ҳолат ҳам қонуннинг либераллиги янада ортишига хизмат қилган.

Умуман олганда, қабул қилинган қонун инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро стандартлар билан кафолатланган диний соҳада умумэтироф этилган ҳуқуқ ва эркинликларни қамраб олган ҳолда юртимиз аҳолисининг менталитети, ўзига хос жиҳатлари ва дин эркинлиги билан боғлиқ орзу-истакларини ўзида мужассам этган.

Шукруллоҳ Жўраев,
Имом Мотуридий
халқаро илмий-тадқиқот
маркази бош
илмий ходими

Дарҳақиқат, куни кеча Президент Ш. Мирзиёев томонидан имзоланган «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонуни юртимиз диний-ижтимоий ҳаётида улкан ҳодиса бўлди.

ЯНГИ ҚОНУН — ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАРДАН ҲИМОЯ

Мазкур қонунда ўз аксини топган ижобий ўзгаришлар ҳақида, хусусан, ундаги биргина жиҳат – диний мазмундаги материалларни олиб кириш ва тарқатиш тартибига оид моддасининг аҳамияти ҳақида сўз юритсак.

Қонуннинг 10-моддаси, иккинчи хатбошида шундай дейилади: «Ўзбекистон Республикаси ҳудудида диний мазмундаги материалларни тайёрлаш, олиб кириш ва тарқатиш жамиятда конфессиялараро тотувлик ҳамда диний бағрикенглик бузилишига олиб келадиган, диний зўравонлик ва бошбошдоқликка чорлайдиган ғоялар ҳамда қарашлар тарқалишининг олдини олиш мақсадида диншунослик экспертизасининг ижобий хулосаси олинганидан кейин амалга оширилади».

Бир қараганда, мазкур модда айрим хорижий давлат ва ҳуқуқ ташкилотлари бонг уриб таъкидлашдан чарчамаётган диний материалларга нисбатан цензура ёки фикр эркинлигини чеклашдек кўриниши мумкин. Бироқ аслида бундай эмас. Модданинг сиёқига инсоф назарини ташлаган ҳар бир ақл эгаси ундан жамият ва давлат барқарорлигига салбий таъсир қилувчи «конфессиялараро тотувлик ҳамда диний бағрикенглик бузилишига олиб келадиган, диний зўравонлик ва бошбошдоқликка чорлайдиган ғоялар ҳамда қарашлар тарқалишининг олдини олиш» кўзланганини англаб етади. Зеро, динни нотўғри талқин этиш, ундан сиёсий ва бошқа мақсадларга етишда қурол сифатида фойдаланиш қандай хунук оқибатларга олиб келиши бугун ҳеч кимга сир эмас. Буни нафақат Яқин Шарқдаги низо ўчоқлари, балки мустақил Ўзбекистоннинг тарихида бўлиб ўтган бир қанча аянчли воқеалар мисолида ҳам кўриш мумкин. Турли радикал гуруҳларнинг ўз қабиҳияларини амалга ошириш йўлида одамлар, хусусан, ёшлар онгини сохта даъволар билан заҳарлашга қаратилган уринишларини аниқлаш ҳамда уларнинг фаолиятига чек қўйиш давлат диншунослик экспертизаси билан чамбарчас боғлиқдир.

Бундан ташқари, республика ҳудудида нашр этилаётган диний маҳсулотларнинг сифатли ҳамда турли бидъат-хурфотлар ва илмий асосга эга бўлмаган тўқима маълумотлардан холи тарзда аҳоли қўлига етиб боришида диншунослик экспертизасининг ўрни ўта муҳимдир. Шу билан бирга мазкур амалиётнинг сақлаб қолиниши диний мазмундаги материаллар йўналишида фаолият олиб боровчи тадбиркорларнинг манфаатлари ҳимояси учун ҳам хизмат қилади. Зотан, давлат диншунослик экспертизаси диний адабиётларга тааллуқли муаллифлик ҳуқуқининг муҳофаза этилиши, материалларнинг контрафакт усулда тайёрланишига чек қўйиш каби қонуний механизмларнинг ишлашини ҳам таъминлаб беради.

Хулоса қилиб айтганда, айрим ҳуқуқ экспертлари ҳамда хорижий давлат ташкилотлари томонидан диншунослик экспертизасининг цензура сифатида баҳоланиши ҳамда уларнинг мазкур амалиётни бекор қилишга оид чақириқлари ҳудуддаги мавжуд ва ўзига хос диний-ижтимоий муҳит тўлиқ ўрганилмаган ҳолда ўртага ташланган бўлиб, мазкур амалиётга оид норманинг қонуний кучда қолдирилиши узоқни кўриб, қабул қилинган оқилона қарор бўлди.

Шундай экан, диний-ижтимоий соҳада олиб борилаётган ислохотларнинг ҳуқуқий асоси бўлмиш мазкур қонун келгусида ушбу йўналишда амалга ошириладиган хайрли ишларга пойдевор бўлиши шубҳасиздир.

Жаҳонгир Жўраев,
Имом Мотуридий халқаро
илмий-тадқиқот маркази
етакчи илмий ходими

BOLA

CH I Z I SH N I
O' R G A N A M I Z

«Hikmatlar xazinası»

Gapning yomoni – pichir.

Bug'doy noning bo'lmasa ham,
Bug'doy so'zing bo'lsin.

Ariqni suv bezar,
Odamni – so'z.

Duo bilan el ko'karar,
Y'omg'ir bilan yer ko'karar.

Gapning qisqasi – yaxshi,
Qisqasidan hissasi – yaxshi.

Bir tavakkal buzadi,
Ming qayg'uning qal'asin.
Bir shirin so'z bitkazar,
Ming ko'ngilning yarasin.

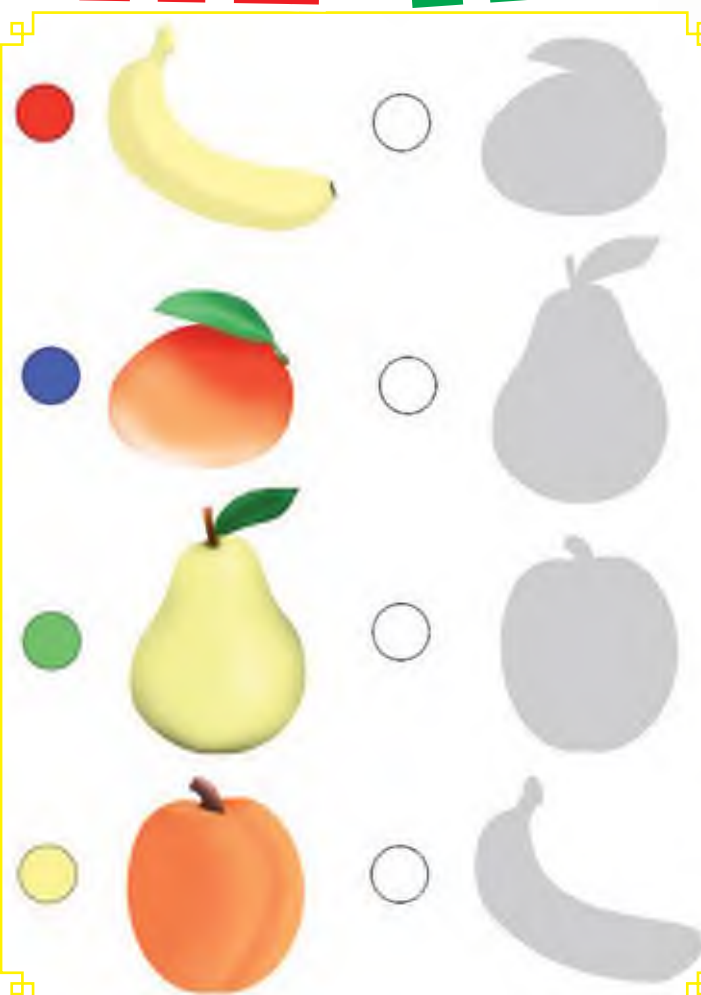
10 TA

FARQNI

TOPING!

O'YLA
IZLA, TOP!

SO'ZLASHNI BILMAGANNING SUKUTI JAVHARDIR

Misrda xushxulq, barcha hurmat qiladigan, sukuti bilan mashhur olim bir kishi yashar edi. Uzoq-yaqindan kelgan kishilar uning hurmatini saqlar edilar. Bir kuni bu odam o'zicha o'yladi: «Inson tili ostida yashiringan, deyishadi. Shu qadar hurmatga ega bo'la turib, nechun sukut saqlayman. Kel, men ham so'ylay-da, boshqalar mening qanday buyuk olim ekanimni anglasinlar».

Ertasi kuni aytganidek qildi. Biroq shu qadar ahmoqona so'zlar aytdiki, barcha hayratga tushdi. Do'stlari uning johil odam ekanini angladi. Odamlar orasida, uning so'zlaridan asl qiyofasi yuzaga chiqdi, degan gap-so'z tarqaldi. Bu holatga chidolmagan olim bu yurtidan bosh olib ketishga ahd qildi. Ketar chog'ida masjidning bir chekkasiga shu so'zlarni yozib qo'ydi: «Agar oynada o'zimni ko'rganimda edi, johillik pardasini ko'tarmagan bo'lardim. Yomon xislatlarim ham yuzaga chiqmasdi».

Qissadan hissa shuki, oz so'zlagan kishining so'zi o'tkir bo'ladi, chunki u tinglaydi. Ko'p gapiradigan kishining qadri bo'lmaydi, chunki u tinglamaydi. Sukut aybni to'sadigan pardadir. Inson mana shu parda ortida dam oladi. Johil esa bu pardani ko'tarib, o'z halovatini buzadi. Bir donishmand aytganidek, «So'z bilsang, soz so'yla, undan ibrat olsinlar. So'z bilmasang, sukut et, seni odam bilsinlar».

«Hikmatlar xazinası» kitobidan olindi.

Sahifani M. MAHKAMOVA tayyorladi.

МУСТАҚИЛЛИКНИНГ 30 ЙИЛЛИГИГА

Мустақиллик билан баробар тенгдош,
Миллионлаб ёшларда бугун ўттиз ёш.
Қимдир олим бўлди, қимдир муаллим,
Йилдан йилга ўсиб, юксалди таълим.

Қонунлар ўзгарди, ўзгарди ҳаёт,
Халқ учун қурилди кўплаб иншоот.
Соғлиқни сақлашми, спорт ё санъат,
Ҳар битта соҳада бўлди ислохот.

Янги Ўзбекистон бу — янги имкон,
Унда кадр топди инсон деган ном.
Бугун янгиланиш қизиган палла,
Энг чет қишлоқда ҳам обод маҳалла.

Ёшлар сиёсати омил биз учун,
Юртига фидойи ўғил-қиз учун.
Куч-билимга сарфлаб ҳар онни,
Гулламиз, Янги Ўзбекистонни.

Қуролли Кучлар хизматчиси
Шахноза ТУРСУНБАЕВА

ҚИШЛОҒИМ

Қорлар эриб, исиганда кун,
Қишлоғимга келинг баҳорда.
Ўғалликни томоша қилинг,
Тоққа чиқиб, эрта наҳорда.

Тоғ ҳавоси малҳамдир танга,
Тўйиб-тўйиб олсангиз нафас.
Куч-қувватга тўлгани ҳолда,
Ўғалликдан бўласиз сармаст.

Турфа гуллар очганда чирой,
Жаннатларга айланар бу жой.
Табиатнинг ажиб сирлари,
Дилда қолар мангу ҳойна ҳой.

Шаршарадан оқиб тушган сув,
Қиз сочидек жилвакор, сулув.
Қаён боқманг қалбингиз томон,
Кириб келар ўғал бир туйғу.

Қишлоғимга келинг баҳорда,
Тўйиб нафас олинг наҳорда,
Шижоатга тўлиб қайтасиз,
Совуқ булоқ қорли тоғларда.

ҲАРБИЙ БЎЛСАНГ

Ҳарбий бўлсанг агар сен
осмонларда учасан,
Самолётни бошқариб,
булутларни қучасан.
Ватан ҳимоясига
Қасамд қилиб дилдан,
Тинчлик учун ҳар лаҳза,
ўз жонингдан кечасан.

Жисмоний тайёргарлик
қаддингни қилгай расо,
Енгилмас катта кучсан,
дўстларинг қўймас танҳо.
Ишончимсан, ғурурим,
мустаҳкам чегарамсан,
Тинч ётиб, тинч тураман,
сен борсан жасур, фидо.

Кўркам ҳарбий либос-ла,
кўзларни қувонтириб,
Ота-онанг, дўстларинг
бағоят суюнтриб.
Ой чехралар нозланиб,
қараб қолар ортингдан,
Ул нозик юракларни
ўтасан куюнтриб.

Ҳарбий бўлсанг агар сен,
Ватанга содиқ посбон,
Ҳеч кимдан кам бўлмаган
довюрак, жасур инсон,
Ғийбатга ғаламислик,
бекорчи, бузғунчи йўқ,
Халқимга соябонсан,
давлатга қилич-қалқон.

Ҳарбий бўлсанг агар сен,
олмосдек чидамлисан,
Билимдону ғайратли
ҳукумат одамисан.
Тинчликнинг таянч-тоғи,
она элнинг қароғи,
Олий Бош Қўмондоннинг
ишонган қадамисан.

Байналмилал жангчи Ф. КЕНЖАЕВ

BIR CHIMDIM

Yaxshilar
davrasida ko'p
bo'lish qalbni
ziyoga to'ldiradi.
Az-ZAMAXSHARIY

BILASIZMI?

Sayyoramiz yuzasining taxminan 70,8 foizini okeanlar tashkil qiladi. Quyosh tizimida tirik jonlarning hayot kechirishi uchun zarur bo'lgan suv Yerdan boshqa sayyorada mavjud emas.

Atmosferada taxminan 115 kilometrgacha balandlikda kislorod mavjud bo'lsa ham to'qqiz kilometr balandlikda odam nafas ololmay qoladi.

Yer g'arbdan sharqqa qarab aylanadi. Harakat to'liqining tezlashishi tufayli keyingi kunlarning har biri oldingi kunlardan o'rtacha yigirma to'qqiz nanosoniyaga ko'p bo'ladi.

Rossiyadagi Baykal ko'li dunyodagi toza suv zaxirasining 20 foizini tashkil qiladi. U - dunyodagi eng chuqur va eng qadimiy ko'l.

SHU SONNING
ELEKTRON
SHAKLI

KELGUSI SONLARDA:

Ko'hna tarix
shodasida...

VATANPARVAR

Muassis

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MUDOFAA
VAZIRLIGI

www.mudofaa.uz

Bosh muharrir:

mayor
Ahror Ochilov

Navbatchi:

mayor
Gulnora Hojmurudova

Sahifalovchilar:

Begali Eshonqulov
Nodirabegim Valiyeva
Dilnoza Melikuziyeva

Musahhihlar:

Sayyora Meliqo'ziyeva
Mastura Qurbonova

Telefonlar:

kotibiyat: 71 260-36-50
buxgalteriya: 71 260-35-20
yuridik bo'lim: 71 269-88-91
faks: 71 260-32-29

ISSN 2010-5541

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi. Mudofaa vazirligi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar departamenti — "Vatanparvar" Birlashgan tahririyatining kompyuter markazida sahifalandi.

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2008-yil 6-iyunda 0535 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar. Mualliflar fikri tahririyat nuqtai nazaridan farqlanishi mumkin.

Buyurtma: Г-705

Hajmi: 6 bosma taboq

Bichimi: A3

Adadi: 30 073 nusxa

Bosishga topshirish vaqti: 14:00

Topshirildi: 14:30

Gazeta juma kuni chiqadi.

Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqib boshlagan.

Nashr ko'rsatkichi: 114.

Bahosi: kelishilgan narxda.

"Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

1 2 3 4 5 6

Manziliimiz:

100164, Toshkent, Universitet ko'chasi, 1-uy.

t.me/mv_vatanparvar_uz
t.me/mudofaa_press

www.mv-vatanparvar.uz

facebook.com/UzArmiya

instagram.com/uzbekistanarmy

www.youtube.com/c/UzArmiya